

8. የማዕከላዊ ኮሚቴው ስብሰባ መቋረጥና የማባረሩ እርምጃ

የእነ መለስ ቡድን በውይይቱ የሁለት ድምጽ አብላጫ ስላገኘ ብቻ ሁሉንም ነገር እኛ እንወስን ማለቱ የህወሓትን ሕገ ደንብ እንደሚጥስ አሳውቀን አስራ ሁለቱ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት አስቸኳይ ጉባኤ እንዲጠራ አቤቱታ ብናቀርብም አቤቱታችን በእነ መለስ በኩል ተቀባይነት አላገኘም ነበር። እንዲያውም ውይይቱን አቋርጣችሁ ጉባኤ እንዲጠራ መጠየቃችሁ ስሕተት ነው የሚል መልእክት ላኩልን። ከላይ እንደጠቆምኩት ውይይቱ የአንድ ወገን ሐሳብና ንግግር ብቻ የሚደመጥበትና ኢ-ዴሞክራሲያዊ ስለነበር በዚያ ሁኔታ መቀጠል አልፈለግንም ነበር። ከእንግዲህ በቀረቡት አጀንዳዎች ላይ መወያየት እንደማንችል ለእነ መለስ ስንገልጽላቸው እነርሱ ደግሞ መጥታችኹ በስብሰባው ካልተሳተፉችኹ ጉዳያችኹን አናይም የሚል አቋም ያዙ። አቤቱታ ያቀረብነው ወገኖችም በተወልደ ወልደ ማርያም አማካይነት ስለቀጣዩ አስቸኳይ ጉባኤና እርሱን ተከተሎ ስለሚደረገው ዝግጅት ለመነጋገር ዝግጁ እንደሆንንና በዚህ ጉዳይ ብቻ ለመነጋገር እንደምንፈልግ አስታወቅን። ተወልደም ይህን አቋማችንን ቀደም ሲል ውይይቱን ከፃባይ ፀሐዩ ጋር በጋራ ሊቀመንበርነት ሲመራ ለነበረው ለሥዩም መስፍን እንዲያሳውቀው ተግባባን። ሥዩምም ከተወልደ ጋራ በግንባር ተገናኝቶ ለመነጋገር ፈቃደኛ እንደሆነ ተወልደ ነግሮን ሥዩምና ተወልደ ተገናኝተው ስለ ቀጣዩ አኪያሄዳችን ይወያያሉ ብለን ስንጠብቅ የእነ መለስ ቡድን ይህን አኪያሄድ እንዳልተቀበለው ሰማን። ኋላ ላይ ደግሞ ሥዩም ከተወልደጋ የተነጋገረው አቤቱታ አቅራቢዎቹ በስብሰባው እንድንገኝ እንደነበር ተወራ። የተወልደና የሥዩም የስልክ ንግግር ባናዳምጥም አቤቱታ አቅራቢው ወገን ለተወልደ ስለቀጣዩ አኪያሄዳችን ብቻ ከሥዩም ጋራ እንዲነጋገር መመሪያ ሰጥቶት ስለነበር ተወልደ የኛን መመሪያ ጥሶ በስብሰባው እንድንገኝ ከሥዩምጋ ተስማምቶ ነበር ለማለት ያስቸግራል። ያም ሆነ ይህ ላቀረብነው አቤቱታ መልስ ሳይሰጠን አቤቱታችንን አልፈርምም ብሎ የነበረውን ኪሮስ ቢተውን ጨምሮ አስራ ስድስቱ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ስብሰባ ተቀምጠው በእኛ ላይ ውሳኔዎችን አስተላለፉ።

አስራ ስድስቱ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ተስብስበው ውሳኔዎችን እንዲያስተላልፉ የማዕከላዊ ኮሚቴው ምልአተ ጉባኤ የሚሟላው የአመራሩ ሁለት ሦስተኛ ሲገኝ ብቻ ነው የሚለው የህወሓት ሕገ ደንብ አይፈቅድላቸውም ነበር። ሆኖም እነመለስ ከማዕከላዊ ኮሚቴው ኅምሳ ሦስት ከመቶ ብቻ በተገኙበት የድርጅቱን ሕገ ደንብ ተላልፈው የተለያዩ ውሳኔዎችን ማስተላለፍ ጀመሩ። ይባስ ብለውም፤ አቤቱታ ላቀረብነው ለአስራ ሁለታችንም የእግድ ደብዳቤ ጻፋልን። ይህ ሲደረግ ግን፤ በህወሓት ሕገ ደንብ አንቀጽ 17-2-7⁷ መሠረት፤ እንኳን አስራ ሁለት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትን አንድን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባል ለማገድ ሁለት ሦስተኛ ወይም ኻያ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት የድጋፍ ድምጽ ማግኘት ያስፈልግ ነበር።

እነ መለስ በጉባኤ ያጸደቁትን ሕገ ደንብ ወደ ጎን ትተው በላኩልን የእግድ ደብዳቤ ወደ ማዕከላዊ ኮሚቴው መመለስ ከፈለግን ግለ ሂስ ማድረግ እንዳለብን አሳውቀውን ነበር። እንድንታገድም ይሁን ግለ ሂስ እንድናደርግ የተጻፈልን ደብዳቤ ግን የህወሓት ማኅተም ሳይሆን የጠቅላይ ሚኒስትሩ የመንግሥት ማኅተም ያረፈበት ነበር። ኋላ ላይ እነ መለስ

⁷ ካብ አባላት ማእኸላይ ኮሚቴ ብሰራሕ ብቁፅ ዘይኮኑ ወይ ብናይ ዲሲፒሊን ሕጊ መሰረት ዘሕትት ጥፍአት ዘገበረ ብክልተ ሲሶ ድምጺ ካብ ማእኸላይ ኮሚቴ ክወርድን ብህንጻና መሠረት እውን ካብ አባልነት ክእገድን ክባረርን ይኸእል። ውሳኔኡ ንአዲት ኮሚሽንን ንአባላትን ይግለጽ። /በአማርኛ ሲተረጎም፤ ከማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት መኻል በሥራው ብቃት የሌለው ወይም በዲሲፒሊን ሕግ መሠረት የሚያስጠይቅ ጥፋት የፈጸመ በሁለት ሦስተኛ ድምጽ ከማዕከላዊ ኮሚቴ አባልነት ሊወርድና በሕገ ደንቡ መሠረትም ከአባልነት ሊታገድና ሊባረር ይችላል። ውሳኔውም ለአዲት ኮሚሽንና ለአባላት ይገለጻል።/

ለዚህ ያቀረቡት ምክንያት የህወሓት ማኅተም አቤቱታ ባቀረበው ክፍል እጅ ስለነበር ልናገኘው አልቻልንም የሚለውን ነበር። ይህ አገላለጽ ስልፈኞችን ለመበተን ጥይት የተጠቀምነው አስለቃሽ ጋዝ ስላልነበረን ነው የሚለውን ይመስላል። እንደ ደንቡ በፓርቲ አመራር ወይም አባላት መኻል የዚህ ዓይነት የማኅተምና ሌላ የአሠራር ውዝግቦች ሲፈጠሩ ውሳኔ የሚሰጠው ምርጫ ቦርድ ወይም አግባብ ያለው ፍርድ ቤት እንጂ ጉልበት ያለው ወገን አልነበረም። በሕገ መንግሥቱ መሠረት መለስ የመንግሥት ኃላፊነት የተቀበለውም ሁሉን ዜጎች በእኩልነት ለማገልገልና ሥልጣኑን ለዜጎች በሚበጅ መንገድ ለመጠቀም እንጂ የሥልጣን ዕድሜውን ለማራዘም አልነበረም። ሆኖም የድርጅቱ ሕገ ደንብ ሳይፈቅድለትና የምርጫ ቦርድና ሌሎች ሕጋዊ ተቋማት ሳይወሰኑ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትን ሕገ ወጥ በሆነ አግባብ ለማስወገድ ከወሰነ የመንግሥትን ሥልጣን ተጠቅሞ በሐሳብ የተቃወሙትን ለማጥፋት የሚከብደው አልነበረም። በመሆኑም ተደራራቢ ሕገ ወጥ ድርጊቶችን በመከተል አስራ ሁለታችንን አግዶ ሥልጣኑን ማጠናከር ጀመረ።

9. የክንፈና የሙሉጌታ የታገዱትን ማውገዝ

ቀደም ሲል እንደገለጽኩት የአገር ውስጥ ደገንነት ኃላፊና የህወሓት ሥራ አስፈጻሚ አባል የነበረው ክንፈ ገብረ መድኅንና የትእምት የሥራ አመራር አባልና የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባል የነበረው ሙሉጌታ ገብረ ሕይወት /ጫልቱ/ ለአንድ ወር ያህል ከተኪያሄደው ስብሰባ ራሳቸውን አግልለው ነበር። ለምን ይህን እንዳደረጉ በሚገልጸው ለማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ባሰራጨት ደብዳቤያቸው፤ 1ኛ/ ድርጅቱ ውይይት ከመጀመሩ በፊት ስለተከፋፈለ ስብሰባ ገብተን ድርጅቱ ሲሰነጠቅ ለማየት አንፈልግም፤ 2ኛ/ በአገር ደረጃ የመንግሥትና የድርጅት ሥራ ቀጥ ብሎ የሻብያ ተጽዕኖም ገና ባልሻረበት ሁኔታ ድርጅቱ ሲከፋፈል የሚፈጠረውን ችግር ለመቋቋም ዓቅሙ የለንም፤ 3ኛ/ መደጋገፍና መቻቻል ጠፍቶ አንዱ ወገን ሌላውን ለማንበርከክ ትንንቅ ጀምሯል፤ እንዲያውም «ሁኔታውን በአጸያፊ መንገድ ለመግለጽ፣ የጎበዝ አለቆች ተጣልተው ነጭ ለባሾቻቸውን አሰልፈው የማን አቸነፈ ውግያ ተጀምሯል፤ በውጊያው አንዱ ወገን ሊያቸንፍ ቢችልም ጦርነቱ ግን የሚያልቅ አይደለም።»⁸ ብለው አብራርተው ነበር። ጠቅለል ባለ መልኩ ራሳቸውን ከስብሰባው ያገለሉት የድርጅቱ መሰንጠቅ ችግር ማስከተሉ ስለማይቀር ልዩነቶችን እንሥቶ ከመወያየት ተቻችሎ ወደሚቀጥለው ጉባኤ መሄድ ይሻላል ብለው ነበር።

መለስ አብላጫውን የማዕከላዊ ኮሚቴ ድምጽ አግኝቶ ሥልጣኑን ከተቆጣጠረ በኋላ ግን ክንፈና ሙሉጌታ አቋማቸውን አስተካክለው፣ የተባረረውን የማዕከላዊ ኮሚቴ ክፍል አውግዘው፣ ከመለስጋ ተሰለፉ። እንዲህም ክንፈና ሙሉጌታ ጥር ላይ በጻፉት ደብዳቤ አንዱ ክፍል በሌላው ላይ ድል ቢቀዳጅም፤ ጦርነቱም አያበቃም ሲሉ ቆይተው፣ ከአንድ ወር በኋላ «በመለስ ጠንካራ እልቅና ሥር ከነበረው ጭፍራ» ጎን ተሰለፉ። መለስን በመደገፍም እኛንም ጨምሮ ለማዕከላዊ ኮሚቴው ባሰራጨት አንድ ገጽ ደብዳቤ፤ «...ወሳኝ ናቸው ብሎ ካስቀመጣቸው አጄንዳዎች በመሠረታዊው ላይ ተወያይቶ ተቸንፏል። ዛሬ ድምጽ ከተቆጠረ በኋላ ጉባኤ እናድርግ ብሎ የተጀመረውን ውይይት አቋርጦ መውጣቱ የሚያመለክተው ከአቸነፈ ሊቀጥል ከተቸነፈ ደግሞ እንጃላችሁ ሊል ሁለት ስልቶችን ይዞ መግባቱን ነው። በዚህ ተግባሩ ደግሞ የነበረውን መከፋፈል ወደ አደገኛና በዓይነቱ የተለየ አቅጣጫ እየወሰደው ነው። ይህ ግልጽና አደገኛ ቡድናዊነት በማንኛውም መስፈርት

⁸ ናብ ማእኸላይ ኮሚቴ ህወሓት፣ በዝብል ርእሲ ሙሉጌታን ክንፈን ዝጸሐፍዎ ደብደቤ፣ ወርሒ ጥሪ 1993፣ ገጽ 2-3 ለአማርኛው ትርጉም፣ ለህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ፣ በሚል ርእሰ ሙሉጌታና ክንፈ የጻፉት ደብዳቤ፣ ጥር 1993፣ ገጽ 2-3 ፤

ተቀባይነት የለውም የሚል እምነት አለን፤⁹ ብለው ገልጸዋል። እነዚህ ሁለት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ከወር በኋላ ያንጸባረቁት አቋም ቀደም ሲል ራሳቸውን ከውይይቱ ያገለሉበት አቋማቸው በመርሕና በጽኑ እምነት የተመሠረተ ሳይሆን የኃይል ሚዛኑ ወዴት እንደሚያጋድል በማጤን ላይ የተመሠረተ እንደነበር ያመለክታል። ባይሆንም ባልተሳተፉበት ውይይት መለስ አሸንፈዋል ብሎ ሕገ ደንቡን ጥሶ አስራ ሁለት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትን ካባረረ በኋላ ወደ ድርጅቱ ተመልሰው አሸናፊ ነኝ ይል ከነበረው «የነጭ ለባሾች ጎራ» ጎን ባልተሰለፉ ነበር።

የክንፈና የጫልቱ ከአንድ ወር በላይ ለሚሆን ጊዜ ራሳቸውን ከማዕከላዊ ኮሚቴ አባልነት ካገለሉ በኋላ መለስ ከሚመራው ቡድንጋ መቀላቀል ሌላ ጥያቄም ይጭራል። መለስና ተከታዮቹ አቤቱታ ያቀረብነውን ከማዕከላዊ ኮሚቴው ያገዱንና ያባረሩን ሲከሱ በዴሞክራሲያዊ አግባብ የተዋቀረውን ተቋም ረግጠው ወጥተዋል ብለው ነበር። ይህ ከሆነ አቤቱታ አቅራቢዎቹ የተወሰነብን የእግድና የመባረር ውሳኔ ለወር ያህል ከማዕከላዊ ኮሚቴው ራሳቸውን ባገለሉት በክንፈና በሙሉጌታ ላይስ ለምን አልተወሰደም? የሚለውን ጥያቄ መለስና ተከታዮቹ፣ እንዲሁም አቤቱታ አቅራቢዎችን በርትተው ሲያወግዙ የነበሩት ካድሬዎች ሊመልሱት ይገባል። ይህ አኪያሄድ ያለ ምንም ጥያቄ መለስ ሥልጣኑን ለማጠናከር ሲጠቀምበት የቆየውን ድርብ መመዘኛ ያንጸባርቃል። በናፓርቲዝም ከማርክስ ትርጉም ወጣ ብሎ በመለስ መተርጎሙ፣ ሙስናም በአዲስ መልክ በመለስ መገለጹ የዚህ አኪያሄድ ተቀጥላ ነበር። መለስና ተከታዮቹን በወቅቱ ያስደሰታቸው አስራ ስድስት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትን ብቻ ከማቀፍ ይልቅ ክንፈና ሙሉጌታ ጨምረው አስራ ስምንት አባላትን ያቀፈ የተጠናከረ «ጭፍራ» ማደራጀታቸው ነበር። የክንፈና የሙሉጌታ ከመለስጋ መሰለፍ የተወሰነ የኃይል ሚዛን ለውጥ ማስከተሉም አይቀሬ ነበር። ከቤተ መንግሥቱ ቡድንጋ ከተቀላቀሉ በኋላ፣ በተለይ ክንፈ ሠራዊቱ ውስጥ የተፈጠረውን አለመረጋጋት ለማርገብ የማወያየትና የማሳመን ዘመቻ በማቀናበር፤ የኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤት ኃላፊዎች የነበሩትን ቢሮ ሰብሮ ገብቶ መረጃዎቻቸውን ወስዶ ለመለስ ማስረከብና ይመራቸው የነበሩትን በርካታ የደጎንነት አባላት ከመለስ ጎን አሰልፎ ግንባር ቀደም ዘማቾች እንዲሆኑ በማድረግ ረገድ የተጫወተው ሚና ቀላል አልነበረም። ሙሉጌታም በደኢሕአዴግ ላይ በተደረገው ሰፊ የመመንጠር ዘመቻ መሳተፉ ለእነ መለስ ሥልጣን መጠናከረ የበኩሉን አስተዋፅኦ አድርጓል።

መለስ ክንፈናና ሙሉጌታን ከጎኑ በማሰለፍ የኃይል ሚዛን ለውጥ ቢያመጣም ሕገ ደንቡ በሚፈቅደው ደረጃ ግን የማዕከላዊ ኮሚቴውን ምልአተ ጉባኤ ለማሟላትና ሕጋዊነትን ለማግኘት አላስቻለውም ነበር። ስለሆነም ብቻውን ነው ከመባል ድኖ በርከት ያሉ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትን ከኋላው ቢያሰልፍም ወደ ፍጹም አምባገነንነትና ፈላጭ ቆራጭነት መሸጋገሩ አልቀረም። የተለመደውን የህወሓትን አሠራር በማያወላዳ መንገድ ጥሶ አባላትን እያስፈራራ፣ እያባበለና እየደለለ እንዲከተሉት ካደረገ በኋላ አምባገነን ባሕርይውን ፍጹም ሊሸፍነው አልቻለም። በዚህ ጊዜ ክንፈ ሠራዊቱን በማወያየት ተጠምዶ እያለ በአንድ የሠራዊት አባል ተተኩሰበት ሕይወቱ ሲያልፍ ሙሉጌታ ደግሞ፣ ለተወሰነ ጊዜ ከመለስ ጎን ተሰልፎ ከተንቀሳቀሰ በኋላ በራሱ ጥያቄ ከድርጅቱ ተሰናብቷል።

⁹ ናብ ማእኸላይ ኮሚቴ ሀውሓት፣ ብዝብል ክንፈና ሙሉጌታን ዝጸሓፍዎ ደብዳቤ፣ የካቲት 1993/ የአማርኛው ትርጉም፣ ለሀውሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ፣ በሚል ክንፈና ሙሉጌታ የጻፉት ደብዳቤ፣ የካቲት 1993/

10. ለህወሓት ቁጥጥር ኮሚሽን የጻፍነው ደብዳቤ

ቀደም ብዬ እንደገለጽኩት በህወሓት ሕገ ደንብ መሠረት፣ የተፈጠረው አለመግባባት መፍትሔ እንዲያገኝ አቤቱታ አቅራቢዎች የነበረንን ቅሬታ ገልጸን ለቁጥጥር ኮሚሽን ደብዳቤ ጽፈን ነበር። ደብዳቤው እነ መለስ መተዳደሪያ ደንባችንን ጥሰው አስራ ሁለት የማዕላዊ ኮሚቴ አባላትን ማገዳቸው ትክክል እንዳልሆነ ጠቅሶ በአስቸኳይ ጉባኤ ተጠርቶ መፍትሔ እንዲሰጥ ይጠይቅ ነበር። የቁጥጥር ኮሚሽኑም ደብዳቤያችንን ከተመለከተ በኋላ ታሪካዊ ውሳኔውን ለሁለቱ ወገኖች፣ ማለትም ለብዙኃኑና አቤቱታ ላቀረብነው አሳወቀ።

የቁጥጥር ኮሚሽኑ ውሳኔ ከመስጠቱ በፊት፣ የህወሓትን ሕገ ደንብ መርምሮ የቀረበውን አቤቱታ አግባብነት ካረጋገጠ በኋላ፣ አቤቱታ አቅራቢዎቹንና መለስና ተከታዮቹን ለማነጋገር ሙከራ አድርጎ ነበር። እኛም በቁጥጥር ኮሚሽኑ ፊት ቀርቦን ለቀረቡልን ጥያቄዎች መልስ ስንሰጥ፣ የልብ ልብ ተሰምቶት የነበረው መለስ ግን በቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት ላይ የስድብ ውርጂብኝ አዘነበባቸው። ሕገ ደንቡን ጠቅሰው አኪያሄዱ የተሳሳተ እንደሆነ ሲገልጹለትም «ሕገ ደንቡ ውስብስብ ሁኔታዎችንን በሚገባ ስለሚያገናዝብ ቆሻሻ ማጠራቀሚያ ውስጥ መጣል አለበት» ብሎ በትግርኛ «ፍታን እዩ» /ሠገራ ነው/ ብሎ አክሎበት ነበር። ቀጥሎም በተባረሩት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት እጅ የነበረውን የድርጅቱን ገንዘብና ንብረት በተመለከተ፣ «የድርጅቱ ሊቀመንበር ሆኜ እስካሁን የድርጅቱን ሀብት በቁጥጥራ ሥር ባለማስገባቴ ስሕተት ፈጽሟለሁ» ብሎ ተናገራቸው። አነጋገሩ ሁሉ በቁጥጥርና በዛቻ የተሞላ ስለነበር በአንዳንድ የቁጥጥር ኮሚሽኑን አባላት ድንጋጤና ፍራቻ ቢፈጥርም እንደነ ቸኮል ኪዳነ ያሉትን ግን በመለስ አነጋገር የበለጠ እንዲቆጡና እንዲበሳጩ አደረጋቸው።

ያም ሆነ ይህ የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት መለስን አነጋግረው ከተመለሱ በኋላ ባደረጉት ስብሰባ የእነ መለስ የአመራር አባላትን የማባረር እርምጃ ሕገ ደንቡን የሚጥስ እንደሆነና ሁለቱም የማዕከላዊ ኮሚቴ ቡድኖች የቁጥጥር ኮሚሽኑ በሚያዘጋጀው የህወሓት አመራር አባላት ስብሰባ እንዲገኙ፣ የድርጅቱ አስቸኳይ ጉባኤ እንዲጠራም ወሰኑ። በተጨማሪም አቤቱታ አቅራቢዎቹ እነ መለስ የእግድ ውሳኔ ከማስተላለፋቸው በፊት በጠፋት የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ በግንባር ቀርቦው ጉዳዩን ለማስረዳት አለመፍቀዳቸው የህወሓትን ሕገ ደንብ የሚጥስ እንደሆነ ገልጸው፣ አቤቱታ አቅራቢዎቹን ከማዕከላዊ ኮሚቴ የማስወገዱ እርምጃ ግን ትክክል እንዳልሆነ የተለያዩ የሕገ ደንብ አንቀጾችን ጠቅሰው በሙሉ ድምጽ ተስማሙ። አሁንም እነ መለስ ከቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት ደከም ያሉትን ቤተ መንግሥት ድረስ አስጠርተው የተላለፈው ውሳኔ እነእርሱን የሚቃወም ከሆነ ከኮሚሽኑ ተገንጥለው የራሳቸውን መግለጫ እንዲሰጡ አግባቧቸው። «ፈሪን ውሃ ውስጥ ያልበዋል» እንዲሉም፣ ከሰባቱ የቁጥጥር ኮሚሽን አባላት ሁለቱ ውሳኔውን ደግፈው ድምጽ ከሰጡ በኋላ በሰነዱ ላይ አንፈርምም አሉ። በመሆኑም ከቁጥጥር ኮሚሽን አባላቱ ዐምስቱ የእነ መለስ ውሳኔ ሕገ ደንቡን ያልተከተለና ሕገ ወጥ በመሆኑ አስቸኳይ ጉባኤ መጠራት አለበት ብለው ፈርማቸውን በሰነዱ ላይ አስፍረው የውሳኔያቸውን ቅጂ ለሠላሳዎቹ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት አሰራጩ።¹⁰ /የቁጥጥር ኮሚሽኑ ውሳኔ ሙሉ ቃለ በመጽሐፉ መጨረሻ ላይ በአባሪ ሁለት ተያይዟል/ ይህን ውሳኔ በፈርማቸው ያጸደቁት፣ 1ኛ/ ሕቡር ገብረ ኪዳን፣ 2ኛ/ ተሻለ ፍሰሃ ፅዩን፣ 3ኛ/ ኃይሉ በርሀ፣ /ኃይሉ ሳንቲም/፣ 4ኛ/ ቸኮል ኪዳን፣ 5ኛ/ አረጋዊ ዓባይ፣

¹⁰ ውሳኔ ህፁፅ አኼባ አዲት ኮሚሽን ህወሓት፣ ዝብል ሓሙሽተ አባላት ቁጽጽር ኮሚሽን ዝፈረሙሉ 6 ገጽ ደብዳቤ፣ ዕለት 3/07/93/፣ ከምሕውን ብክልተ አባላት ቁጽጽር ኮሚሽን ዝተጽሐፈ 2 ገጽ ደብዳቤ ንሕድሕድ አባል ማእከላይ ኮሚቴ ተላኢኹ። /በእማርኛ ሲተረጎም፣ የህወሓት አዲት ኮሚሽን አስቸኳይ ስብሰባ ውሳኔ፣ በሚል ዐምስቱ የቁጥጥር ኮሚሽን አባላት የፈረሙበት ባለ 6 ገጽ ደብዳቤ፣ 3/07/93/፣ በሁለቱ የቁጥጥር ኮሚሽን አባላት የተጻፈ ባለ 2 ገጽ ደብዳቤ፣ ለእያንዳንዱ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባል ተልፏል።

ነበሩ። ውሳኔውን በድምጽ ከደገፉ በኋላ አንፈርምም ብለው መለስን ተጠያቂ የሚያደርገውንና የተሳሳተ የሚሉትን የቁጥጥር ኮሚሽኑን ውሳኔ እንደማይቀበሉ በደብዳቤ የገለጹት ደግሞ፤ 1ኛ/ ሐዱሽ ዘነበ፤ 2ኛ/ ብርሃነ ወዲ አዝዬ፤ ነበሩ።¹¹ ሐዱሽና ብርሃነ ከዐምስቱ የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላትጋ በመሆን፤ «እነ መለስ ሕግን ተላልፈዋል፤ የማገዱ እርምጃም የተሳሳተ ስለሆነ በሕገ ደንቡ መሠረት አስቸኳይ ጉባኤ ተጠርቶ ለጉዳዩ ማሰራያ ይደረግለት» ካሉ በኋላ አንፈርምም ለማለት ምንም ሕጋዊ ምክንያት አልነበራቸውም።

የእነ መለስ የቁጥጥር ኮሚሽኑን ውሳኔ ዋጋ ቢስ ማድረግ በድርጅቱ ላይ እንደተፈጸመ ከፍተኛ ወንጀል ሊታይ ይችላል። መለስ የቁጥጥር ኮሚሽኑ ያስተላለፈውን ውሳኔ አልቀበለውም ቢልም የኮሚሽኑ ውሳኔ እጅግ አስደንግጦት ስለነበር ጉባኤ ከመጠራቱ በፊት ምንም ዓይነት ሕጋዊና ተቋማዊ ዕውቅና የሌለውን የካድሬዎች ስብሰባ በመቀሌ አኪያሂዶ ይጠቅሙኛል ያላቸው ውሳኔዎች እንዲተላለፉ አደረገ።

11. የመቀሌው የካድሬዎች ስብሰባ

እነ መለስ አስራ ሁለቱን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ሕገ ደንቡ ከሚፈቅደው ውጭ ካገዱ በኋላ በማዕከላዊ ኮሚቴው አለመግባባት የመኖሩ ወሬ ይፋ ሆነ። በተለይ በቅርብ የነበሩ ብዙ የአዲስ አበባ የህወሓት ካድሬዎች ወሬውን እንደሰሙ የእነ መለስን ድርጊት አውግዘው አቤቱታ አቅራቢዎችን ደገፉ። እነ መለስም ይህን ሁኔታ ለመቋቋም ገና በቦናፓርቲዝም ውይይት ላይ ተጠምደን ሳለ የጀመሩትን አብዛኛውን በትግራይ የሚገኘውን ካድሬ የመቆጣጠር ስልታቸውን አጠናክረው ቀጠሉ።

ካድሬውን ለመቆጣጠርም መለስን የሚደግፉ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትና የብአዴን አመራር አባላት ተመሳጥረው ካደረጓቸው እንቅስቃሴዎች አንዱ፤ የትግራይ ክልል አመራር ሳያውቀው፤ የልምድ ልውውጥ በሚል ሽፋን፤ የትግራይ የጸጥታ ኃላፊ የነበረውን መሠረት ገብረ ማርያምንና የፖሊስ አዛዥ የነበረውን ዘአማኑኤል ለገሰን /ወዲ ሻምበል/ ወደ ባሕር ዳር ጠርተው ማነጋገራቸው ነው። በወቅት በምን ዝርዝር አጀንዳዎች ዙሪያ እንደተነጋገሩ ባይታወቅም በአጠቃላይ በመለስ ላይ የተነሣውን ተቃውሞ እንዴት ለማርገብ እንደሚቻል እንደመከሩ ኋላ ላይ ሊታወቅ ችሏል። በሌላ በኩል ደግሞ የታገድነው የትግራይ ክልል አመራር አባላት አዲስ አበባ ላይ ከቁጥጥር ኮሚሽኑና ከሌሎች አባላት ጋራ እየተነጋገርን ሳለ የመለስ ደጋፊዎች የሆኑት እነ አለቃ ጸጋይ በርሄ፤ ዓባይ ወልዱ፤ ቅዱሳን ነጋና ትርፋ ኪዳነ ማርያም ወደ ትግራይ ተመልሰው የሁለቱን ወገኖች ልዩነቶች ሳይገልጹ መለስን ለመደገፍ ካድሬዎችንና የጸጥታና የመከላከያ አባላትን ማስተባበር ጀምረው ነበር።

ይህ በመለስ ደጋፊዎች የተቀናጀው ቅስቀሳ በርካታ ካድሬዎችን ካዳረሰ በኋላ እነ መለስ መቀሌ ላይ የትግራይ ካድሬዎችን ለመሰብሰብ እንደወሰኑ ተሰማ። ይህን ስንሰማ የተወሰንን አቤቱታ አቅራቢዎች ወደ ትግራይ ተመልሰን ሁኔታዎችን እንድናጣራና አቋማችንን ግልጽ እንድናደርግ ተስማማን። በዚህ መኻል፤ ክንፈ ገብረ መድኅን፤ ሙሉጌታ ገብረ ሕይወትና ጄኔራል አበበ ተክለ ሃይማኖት አቤቱታ ካቀረብነው መኻል እኔን ጠርተው ስለቀጣዩ የፖለቲካ መፍትሔ ሊያነጋግሩኝ እንደሚፈልጉ ገለጹልኝ። ከተወሰኑ አቤቱታ አቅራቢ ጓዶቼጋ ሦስቱን ባነጋግራቸው ችግር እንደሌለው ከተስማማን በኋላም ክንፈ፤ ሙሉጌታና አበበን ከኢዮቤልዩ ቤተ መንግሥት አጠገብ ከሚገኘው የደኅንነት መሥሪያ ቤት አገኘኋቸው። ለምን እንደፈለጉኝ ስጠይቃቸውም «ለተፈጠረው አለመግባባት ያነሣችሁትን

¹¹ ዝኒ ከማሁ፣ 3/07/93፣ 6 ገጽ

የአስቸኳይ ጉባኤ ጥያቄ አስታራቂ ሊሆን ስለሚችልም መለሰን ይኸን በተመለከተ ልናነጋግረው አስባለን፤ በጉባኤው የበላይነት ያገኘው ወገን ህወሓትን በሕጋዊ መንገድ በመምራት ሲቀጥል፤ የተሸነፈው ወገን ደግሞ የራሱን ድርጅት አቋቁሞ ሰላማዊ ተቃውሞውን የሚቀጥልበት ሁኔታ እንዲፈጠር እናደርጋለን» ብለውኝ ተለያየን። ሦስት ቀን ያህል ብጡብቃቸውም መልስ ሳይሰጡኝ ሲቀሩ ያነጋገሩኝ ወደ ትግራይ መሄዴን ለማዘግየት ይሁን ወይም መለስ በሐሳባቸው ሳይስማማ ቀርቶ እስከ ዛሬ አላውቅም።

እነ መለስ የካድሬዎቹን ስብሰባ ለማዘጋጀት ሽር ጉድ ሲሉ እኔና ዓባይ ፀሐዬ መቀሌ ገብተን እዚያ ከቆዩን ከአረጋሽ አዳነና ከገብረ መስቀል ኃይሉ ጋራ ከተገናኘን በኋላ በተናጥልና በጋራ ከካድሬዎችጋ መነጋገር ጀመርን። አንዳንዶቹን ጠርተናቸው ሲመጡ ሌሎቹ ደግሞ በራሳቸው ጥያቄ አገኙን። በወቅቱ እነ መለስ ከማዕከላዊ ኮሚቴ አባልነት ቢያግዱንም ከክልሉ ሥራ አስፈጻሚነት አላገዱንም ነበርና በክልሉ የርእሰ መስተዳደር ጽሕፈት ቤትና በማኅበር ረድኤት ትግራይ ጽሕፈት ቤት እየተገናኘን ከእነዚህ ካድሬዎች ጋራ ስለ ሁኔታው ስንነጋገር የተሻለ አቋም የነበራቸው የትእምት ካድሬዎች እንደሆኑ ለመረዳት ቻልን። በትእምት ካድሬዎች ተወካይ በወልዳይ ኪዳኑ አማካይነት የደረሰን ጽሑፍ ካድሬው የሁለቱንም ወገኖች ሐሳብ ለማዳመጥ እንደሚፈልግና አቤቱታ አቅራቢዎች መቀሌ ላይ በሚደረገው የካድሬዎች ስብሰባ እንዲገኙ የሚጠይቅ ነበር። የተቀሩት ካድሬዎች ግን፤ ከፍርሀትም ይሁን የእነ መለስን የተሳሳተ መረጃ ከማመን፤ መለስን የሚደግፉ ነበሩ። ከነዚህ ፍጹም ድጋፋቸውን ለመለስ ከሰጡ ካድሬዎች አንዱን፤ ዶክተር ሰለሞን ዕንቋይን፤ በግንባር አግኝተን ገና ልናነጋግረው ስንሞክር አቋርጦን «ድርጅቱን ለማፍረስ ስለምትንቀሳቀሱ አልቀበላችሁም» የሚለውን አቋሙን ገልጾን ነበር። የገረመን ዶክተር ሰለሞን እንደ ምሁርነቱ የሁለቱን ወገኖች ሐሳብ ሳያዳምጥ አቋም መውሰዱ ነው።

እነ መለስ የመቀሌውን የካድሬ ስብሰባ ሲጠሩ አስቀድመው ውስጥ ውስጡን ታማኝ ካድሬዎቻቸውን ወደየወረዳው አሰማርተው አስቸኳይ ስብሰባ ስላለ ቶሎ መቀሌ እንዲደርሱ አሳስበዋቸው ሊገኝ የሚችለውን ያህል ደጋፊ ለማሰባሰብ ተንቀሳቅሰው ነበር። የየአካባቢው ካድሬዎች ተሰብስበው ወኪሎቻቸውን ለመምረጥ እንኳን ዕድል ባለማግኘታቸውም አንዳንድ ካድሬዎች በስብሰባው ለመገኘት ሳይችሉ ቢቀሩም ካድሬ ያልሆኑ የመለስ ደጋፊዎች ደግሞ በስብሰባው ለመገኘት በቅተው ነበር። ለነገሩ የክልሉ መንግሥትም ይሁን የክልሉ የበላይ የፓርቲ አካላት ሳያውቁት በድብቅና በችኮላ በእነ ጸጋይ በርሄ የተጠራ ሕገ ወጥ ስብሰባ ምንም ዓይነት ውክልና፤ የጥሪ መመሪያና ድርጅታዊ ቁመና አልነበረውም።

አቤቱታ ያቀረብነው ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትና የቁጥጥር ኮሚሽኑ በመቀሌ ስብሰባ ለማኪያሄድ ዝግጅት እየተደረገ እንደሆነ ዐውቀን ስብሰባው ሕገ ወጥና በአንድ ወገን ብቻ የተጠራ እንደሆነ አስቀድመን ተገንዝበን ነበር። የድርጅቱ ቁጥጥር ኮሚሽን ተወካዮችም ስብሰባው ሕጋዊ ስላልሆነ መኪያሄድ የለበትም ብለው ስብሰባው እንዲቆምና የድርጅቱ አስቸኳይ ጉባኤ እንዲጠራ ለማድረግ ከአዲስ አበባ ወደ መቀሌ አመሩ። በዚህ መጋቢት 4 ቀን 1993 ዓ.ም. በተጀመረው የካድሬዎች ስብሰባም የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት የሆኑት ቸኮል ኪዳኔና አረጋዊ ዓባይ ተገኝተው፤ ቸኮል፤ «ይህን ስብሰባ የጠራው ማን ነው? የቁጥጥር ኮሚሽኑ ሳያውቀው ማንኛውም የማዕከላዊ ኮሚቴ ወገን ስብሰባ ለመጥራት ስለማይችል ይህ ስብሰባ መኪያሄድ የለበትም» ብሎ ተናገረ። አንዳንድ ካድሬዎች ቸኮል መለስን ደፍሮ በመናገሩ ክፉኛ ቢያብጠለጥሉትም ከአቋሙ ፍንክኝ አላላም። መለስም፤ «እኔ የህወሓት ሊቀ መንበር ስለሆንኩና የብዙኃኑ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ድጋፍ ስላለኝ የጠራሁት ሕጋዊ ስብሰባ ነው» የሚል መልስ ሲሰጠው ቸኮል፤ አሁንም ሳይታክት፤ «በሕገ ደንቡ መሠረት ያንተ ሥልጣን ማዕከላዊ ኮሚቴው የሚሰጥህን መመሪያ ማስፈጸም ነው፤ ሁለት ሦስተኛውን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባል ድጋፍ ባታገኝና ባትወከል ሊቀመንበር ነኝ

ብለህ ስብሰባ መጥራትም ሆነ መምራት አትችልም» ብሎ እንደገና ተቃውመው። መለስ የተለመደውን ኃይለ ቃሉን በቸኮል ላይ ደርድሮ ደጋፊዎቹም በጭብጨባ አጅበውት የጀመረውን ስብሰባ መምራት ሲቀጥል ቸኮልና አረጋዊም ስብሰባውን ጥለው ወጡ።

በመቀሌው የካድሬዎች ስብሰባ እንዲህ ዓይነት ንግግር አሰምቶና ተቃውሞውን ገልጾ መውጣት ቀላል አልነበረም። በተለይ የጠቅላይ ሚኒስትር፣ የጦር ኃይሎች አዛዥ፣ የደንበኝነት ተቋም መሪ፣ የአገሪቱ ሀብት አሰማሪ፣ ወዘተ... እንዲሁም የህወሓት/ኢሕአዴግ ሊቀመንበር የነበረውን መለስን በይፋ መቃወም ቁርጠኝነትን የሚጠይቅ ነበር። አብዛኛዎቹ የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት አቋሙን ቢጋሩትም የደርግን አምባገነንነት በመቃወም ብዙ ዋጋ የከፈለው ቸኮል ኪዳኔ አዲስ አምባገነን ሲፎልል አንገቱን ደፍቶ ለማየት ዝግጁ አልነበረም። መለስ የድርጅቱ ሕገ ደንብ ቆሻሻ ቅርጫት ውስጥ መጣል አለበት ብሎ ከተናገረና የካድሬዎቹ ስብሰባ ከተጠናቀቀ በኋላ፣ የሕግ የበላይነት ድምጥማጡ እንደጠፋና የግለሰብ አምባገነንነት እንደነገሠ የተገነዘበው ቸኮል ለዓመታት በእስርና በግርፋት የተሰቃየለትን ድርጅት ጥሎ ወጣ።

በቦታው የነበሩ አንዳንድ ካድሬዎች እንደሚናገሩት መለስ መጀመሪያ ላይ ስብሰባውን ሲጠራ ፍርሀትና ጭንቀት እየታየበት ፊቱ ሁለት ሦስት ጊዜ ተለዋውጦ ነበር። እኛ ባልተገኝንበት አስቀድሞ በተኪያሄደው በዚህ ስብሰባ መለስ፤ «እነዚህ ሰዎች በጥብጠውናል፤ በማዕከላዊ ኮሚቴውና በሥራ አስፈጻሚው ኮሚቴ ውስጥ ብዙ ችግር ፈጥረዋል፤ ስለሆነም እዚህ ያላችሁት ካድሬዎች ድርጅታችሁን ማዳን አለባችሁ! እነዚህ ሰዎች ከድርጅት በላይ መሆን የለባቸውም፤ ተማክለው /ተጠርንፈው/ መሄድ አለባቸው! እኔ አሁንም የህወሓት ሊቀመንበር ነኝ፤ ስብሰባውን መምራት አለብኝ! እነእርሱም ይህን ተቀብለው መሄድ እንዳለባቸው ማሳየት አለባችኹ፤ ሁላችሁም በዚህ ሐሳብ መጽናት አለባችኹ! ይህ እንዳለ ሆኖ አሁንም አንድ ዕድል እንሰጣቸውና አንድ ኮሚቴ አቋቁመን በዴሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት ተጠርንፈው በስብሰባው እንዲገኙ እናድርግ። ይህ የሁላችሁም ሐሳብ ሆኖ ማንም የማይለውጠው መሆን አለበት» እያለ መመሪያ ሰጥቷቸው በታቀደው መሠረት አስቀድመው የተዘጋጁ ጠቋሚዎችና ተመራጮች ቀርበው፤ 1ኛ/ የማረት ዳይሬክተር ተኸለ ወይኒ አሰፋ፤ 2ኛ/ ዶክተር ሰለሞን ዕንቋይ፤ 3ኛ/ ሸዊት ገብረ ክርስቶስ፤ 4ኛ/ ብርሃነ ራሽያ፤ 5ኛ/ ዘሚኪኤል ገብረ መድኅን 6ኛ/ ዓለም ገብረ ዋሕድ ለኮሚቴው ተመረጡ። ከዚያም የኮሚቴው አባላት ካድሬው ልኮናል ብለው መቀሌ ከነበርነው ሦስት አቤቱታ አቅራቢዎችጋ ተገናኝተው ቀሪዎቹ አዲስ አበባ የነበሩት መጥተው ሁላችን በስብሰባው እንድንገኝ ጥሪ አቀረቡልን። ይህ የኮሚቴው እንቅስቃሴ ከመለስ ቁጥጥር ውጭ እንዳልነበርና በአንድ በኩል በመጨረሻ ሰዓት አቤቱታ አቅራቢዎችን ለማሳጣት የተቀየሰ ስልት ሲሆን፣ በሌላ በኩል ደግሞ የጉዳዩ ውስብስብነት ያልተገነዘቡት ካድሬዎች የድርጅቱን ችግር በቀላሉ እንፈታለን ብለው ያቀረቡት ጥሪ ነበር። ይህን ሊያሰኘኝ የቻለውም ከስድስቱ የኮሚቴ አባላት መኻል በድርጅቱ አባላት ይወደድ የነበረው ሸዊት ገብረ ክርስቶስ ሊያነጋግረን ሲመጣ ያለማቋረጥ ሲያለቅስ በማየቴ ነው። ተኸለ ወይኒንና ዶክተር ሰለሞንን የመሳሰሉት የኮሚቴ አባላት የእነ መለስን ተልእኮ ከማሟላት ሌላ ዓላማ ባይኖራቸውም ሸዊት ግን ከልቡ ችግሩ ተቀራርቦ በመወያየት ይፈታል የሚል የዋህ እምነት እንደነበረው ግልጽ ነበር።

በዚህ የካድሬ ተወካዮች ጥሪ ጉዳይ መቀሌ የነበርነው ሦስታችን ከተነጋገርን በኋላ አዲስ አበባ ከነበሩት ጓዶቻችንጋ ተመካክረን ስብሰባው ሕገ ወጥ ቢሆንም ካድሬው ጥሪ እያቀረበልን በስብሰባው አንገኝም ማለት ተገቢ አይደለም ብለን በስብሰባው ተገኝተን አቋማችንን ብናሳውቅ ይሻላል የሚል አቋም ያዘን። በዚህ መሠረትም አዲስ አበባ የነበሩት

አውዓሎም ወልዱ፣ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክ፣ ሰዬ አብርሃና ተወልደ ወልደ ማሪያም በነገታው መቀሌ ገቡ። መቀሌ እንደደረሱም ካድሬዎች ሰላነሷቸው ጥያቄዎችና ስለታሰበው ስብሰባ ተነጋግረን ምን ማድረግ እንዳለብን ተወያየን። ስብሰባው ፍትሐዊና ሕጋዊ በሆነ አግባብ እንዲኪያሄድ የምናቀርባቸው ቅድመ ሁኔታዎችም የሚከተሉት እንዲሆኑ ተስማማን፤ 1ኛ/ ስብሰባው ሁለቱ ወገኖች በተሰማሙበት ገለልተኛ ወገን መመራት እንዳለበት፣ 2ኛ/ ቅድሚያ የሚቀርበው አጀንዳ የእኛ መሆን እንዳለበት፣ የሚሉ ነበሩ። ከዚህ በተጨማሪም የቁጥጥር ኮሚሽኑ እያነሣ ያለውን መሠረታዊ የሕገ ደንብና የአሠራር ጥያቄም ማስተናገድ እንዳለብን፣ ስብሰባውም የድርጅቱን ሕጋዊ ተቋማት ተክቶ የሚኪያሄድ ሳይሆን በሁለቱ ወገኖች የሚደረገውን ክርክር የማዳመጥና በዚህ ዙሪያ በመወያየት ግንዛቤ የመውሰድ ዓላማ ብቻ እንደሚኖረው ተግባሩን። በዚህ ተስማምተን መጋቢት 5 ቀን 1993 ዓ.ም. ከሰዓት በኋላ ስብሰባ ወደሚኪያሄድበት የመቀሌ ማዘጋጃ ቤት አዳራሽ አመራን።

በአዳራሹ ተሰብሳቢው ጢም ብሎ ሞልቶ በአቤቱታ አቅራቢዎች ላይ የእግድ ውሳኔ ያስተላለፉት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትና ስብሰባው ሕገ ወጥ እንደሆነ ለማስረዳት የመጡት የቁጥጥር ኮሚሽን አባላት ቀድመውን ተገኝተው ነበር። መለስ ወደ መድረኩ ወጥቶ ብቻውን ወንበር ላይ ተቀምጦ ስብሰባውን ለማስጀመር መዘጋጀቱን ሲገልጽ የቁጥጥር ኮሚሽኑ ሊቀመንበር፣ ሕቡር ገብረ ኪዳን፣ የሥነ ሥርዓት ጥያቄ አንሥቶ፤ «ይህ ስብሰባ ሕጋዊ አይደለም፤ ከአሁን ወድያ ስብሰባው የሚኪያሄድ ከሆነ የድርጅቱ ሕገ ደንብ ኃላፊነት በሰጠው የቁጥጥር ኮሚሽኑ ውሳኔ ብቻ መሆን አለበት» ብሎ አሳሰበ። መለስም ጆሮ ዳባ ልበስ ብሎ ስብሰባውን በሊቀመንበርነት መምራቱን ቀጠለ። ብዙኃኑ የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላትም በዚህ ሕገ ደንቡን በሚጥስ ስብሰባ መገኘት ራሱ ሕገ ወጥ ነው ብለውም አዳራሹን ለቀው ወጡ።

የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት ስብሰባውን ጥለው ከወጡ በኋላ መለስ ንግግሩን ሊቀጥል ሲል እንደገና አቤቱታ ካቀረብነው የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት መለስ ስብሰባውን መምራት የለበትም፤ የእርሱ አጀንዳም በቅድሚያ መቅረብ የለበትም የሚል የሥነ ሥርዓት ጥያቄ ቀረበ። ለዚህም መለስ፤ «ስብሰባውን መምራት ያለብኝ እኔው ነኝ፤ እኔ አጀንዳዬን አቅርቤ ከጨረስኩ በኋላ እናንተ አጀንዳችሁን ታቀርባላችሁ፤» የሚል መልስ ሰጠ። በዚህ ጊዜ ለምን መለስ ስብሰባውን መምራት የለበትም እንደምንልም ለማስረዳት ተወልደና ገብሩ አጠር ያለ ንግግር አሰማን። ሆኖም የመለስ ደጋፊዎች ቀደም ብለው መድረኩን መለስ መምራት እንዳለበት ወስነው ነበርና የእኛን ሐሳብ ለማዳመጥ አልፈቀዱም። ራሳቸው በጉባኤ ያጸደቁትንና ሲመሩበት የቆዩበትን ሕገ ደንብ ማክበር እንዳለባቸው እንኳን ሳይገነዘቡ፤ «ሊቀመንበራችን መለስ ነው፤ የምንቀበለው ብዙኃኑ ያሉትን ነው፤» በማለት ጭፍን አስተያየት ሲሰነዝሩ በስብሰባው ተቀምጦ መቆየት ምንም ፋይዳ እንደሌለው ተገንዝበን ስብሰባውን ጥለን ወጣን።

ከስብሰባው ስንወጣ በርካታ ተሳታፊዎች ተረብሸው ነበር። አንዳንዶቹ ከተቀመጡበት ተነሥተው፤ «ስብሰባውን ጥላችሁ መሄድ የለባችሁም፤ ትክክል አይደላችሁም፤» ሲሉ፤ ዐልፎ ዐልፎም፤ «ስብሰባውን ጥላችሁ እንዳትወጡ በተሠውት ታጋዮች እንማጸናለን!» ሲሉ፤ ሌሎችም በስድብ ይሞልጩን ነበር። ከነዚህ ሁሉ መኻል፤ «ደግ አደረጋችሁ! እርምጃችሁ ትክክል ነው! ግፉበት!» ያለን ብቸኛው ሓገስ ገመቹ /ወዲ ገመቹ/ በማግስቱ ለቀጣዩ ስብሰባ ሲመጣ «ይህ ስብሰባ የካድሬዎች ስለሆነና አንተ ደግሞ ካድሬ ስላልሆንክ መሳተፍ አትችልም።» ተብሎ ተሸኘ። ለነገሩ ሓገስ ገመቹ የካድሬ ሹመት አይሰጠው እንጂ ቀደም ሲል የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባል ሆኖ ከማገልገሉም በላይ ከአንዳንድ ካድሬዎች

የበለጠ ለህወሓት የሠራ ነበር። ሓገስ መለስን ስላልደገፈ ከስብሰባው ቢታገድም ካድሬ ያልሆኑና እንዲያውም ከሕገ መንግሥቱ አንጻር በፖለቲካ መሳተፍ ያልነበረባቸው የሠራዊትና የፖሊስ አባላት በስብሰባው ተገኝተው ነበር።

ከዚህ ስብሰባ በገዛ ፈቃዷ ራሷን ያገለለችው ካድሬ የውብማር አስፋው ነበረች። የውብማር በመቀሌ የፌዴራልና የክልል የመንግሥት ሠራተኛ ካድሬዎችንና አባላትን በማስተባበርና በመምራት ሥራ ተሰማርታ ብትቆይም እነ ጸጋይ በርሄ የእኔ ባለቤት በመሆኗ ብቻ የካድሬ ስብሰባ እንደሚደረግ ደብቀዋት ነበር። እነ መሠረት ወደ ባሕር ዳርና ወደ አዲስ አበባ ሄደው ከአማራ ክልል ባለሥልጣናትና ከእነ አለቃ ጸጋይጋ ሲዶልቱም ምንም ፍንጭ አልነበራትም። የውብማር ይህን አስመልክታ፤ «ይህ በእንዲህ እያለ፣ የተመደብኩበትን የክልል መንግሥት የሥራ አስፈጻሚ አካል ሥራ እንደወትሮው ለመፈጸም በምሞክርበት ጊዜ ግልጽ ባልሆነ ምክንያት፣ አሁን በሥልጣን ላይ ያሉት የድርጅቱ አመራር አባላት እኔን ከትግራይ ክልል እንዲያውም እስከነአካቴው በስብሰባዎች እንዳልሳተፍ የስብሰባ ቦታዎችን ከተለመደው ቦታ ውጭ ማካሄድ ጀመሩ»¹² ትላለች። የውብማር ከመንግሥት የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስብሰባዎች ማገለገያ መነጠሏ ያወቀችው እነርሱ አብኩተው የጨረሱትን፤ «በማዕከላዊ ኮሚቴው ውስጥ ክፍፍል ስለተከሰተ በመንግሥት ሥራ ላይ የተሰማሩትን ካድሬዎች ስብሰባን ሁኔታውን እንዲያውቁ ማድረግ አለብን»¹³ ሲል መሠረት ከነገራት በኋላ ነበር። መሠረት መመሪያውን ያገኘው ከአለቃ ጸጋይ እንደነበርም ገልጸላታል። መጋቢት 4 ቀን 1993 ዓ.ም. የተጠራው የካድሬዎች ስብሰባ በዚህ አግባብ የተዘጋጀ መሆኑን ስታውቅ፣ መጋቢት 5 ቀን 1993 ዓ.ም. የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት ስብሰባው ሕገ ወጥ እንደሆነ ተናግረው ሲወጡና መለስ የቁጥጥር ኮሚሽኑን ውሳኔ አልቀበልም ብሎ ስብሰባውን ሲቀጥል፣ የውብማር ህወሓት የሚባል ድርጅት ጠፍቷል ብላ፤ የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት የወሰኑትን ውሳኔ እንደምትቀበል ገልጿ፤ ከሚኪያሂደው ስብሰባና ከድርጅቱ አባልነት ራሷን አገለለች።

አሁን መለስ ብዬ ሳየው በእነ መለስ በተጠራው የካድሬ ስብሰባ መገኘታችን ትክክል አልነበረም። እንዲያውም፤ «መለስ ስብሰባውን መምራት የለበትም፤ ስብሰባው ሁለታችን በምንሰማማበት ገለልተኛ ወገን ይመራ፤ አስቀድመን አጀንዳ ማቅረብ ያለብን እኛ ነን» ማለታችን ስሕተት ነበር። በድርጅቱ ሕገ ደንብ መሠረት ማዕከላዊ ኮሚቴው መስማማት ሲያቅተው ጉባኤ ተጠርቶ ማሰርያ እስኪበጅ ድረስ ድርጅቱን መምራት የነበረበት ሕጋዊ ተቋም የቁጥጥር ኮሚሽኑ መሆን ነበረበት። የቁጥጥር ኮሚሽኑ ሕገ ደንቡን ተንተርሶ ማንኛውም ወገን ስብሰባ ማኪያሂድ እንደማይችል ለሁላችንም በደብዳቤ አሳውቆ ነበር። ኮሚሽኑ እነ መለስ የጠሩት የካድሬ ስብሰባ ከዕውቅናው ውጭ በማን በመሆኑ መቀጠል የለበትም ሲልም ማንኛውም የድርጅቱ አባል፣ እኛም ጭምር፣ በስብሰባው እንዳንገኝ ማሳሰቡ ነበር። የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት በስብሰባው እንደማይገኙ አስታውቀው ከሄዱ በኋላ በስብሰባው ለመገኘት ምንም ዓይነት ሕጋዊ መሠረት አልነበረንም። ቅድመ ሁኔታዎችን ማስቀመጥ ከነበረብንም ስብሰባው በቁጥጥር ኮሚሽኑ ዕውቅና የሚኪያሂድ መሆን ነበረበት። በስብሰባው የመገኘታችን ዓላማ በውሳኔ ደረጃ ቀያጅ ባልሆነ መንገድ ሐሳባችንን ለካድሬው ለማሰማት ቢሆንም ይህንንም ቢሆን የቁጥጥር ኮሚሽኑ ሳይፈቅድልን ማድረጋችን ተገቢ አልነበረም።

¹² የውብማር አስፋው፣ ፈኒክስዋ ሞታዎ ትነሣለች - ያልተቋጨው የትግራይ ቤቶች ገድል፣ እ.አ 2001 ዓ.ም.
¹³ መጋቢት 5 ቀን 1993 ዓ.ም. የመቀሌ የካድሬ ስብሰባ ከመጀመሩ በፊት ያጋጠማትን ችግር አስመልክታ የውብማር አስፋው ከነገረችኝ

ያም ሆነ ይህ ስብሰባውን ጥለን መውጣታችን ለእነ መለስ ሰርግና ምላሽ ሆኖላቸው መለስ ያለ ምንም ተቀናቃኝ ያዘጋጀውን አጀንዳ ለካድሬዎች አንቆረቆረ። እንዲያውም በወቅቱ የተፈጠረውን ስሜት ተጠቅሞ፤ «ይኸውላችሁ ስብሰባውን ረግጠው ወጡ፤ በተሠውት ታጋዮች ስም ቢለመኑም ሊያዳምጡ አልፈለጉም፤ እነዚህ ሰዎች በትዕቢት የተወጠሩ ናቸው፤» እያለ ካድሬዎች እኛን የሚያወግዝ ውሳኔ እንዲያስተላልፉ አደረገ። መለስ ከዚህ ስብሰባ ያገኘው ድል የሐሳቡን የበላይነት ማረጋገጥ ሳይሆን የአብዛኛውን ካድሬ በአንድ ሥነ-ልቦናዊ ማስገባትና እርሱ የሚለውን ሁሉ እንደትክክል እንዲቀበሉ ማድረግ ነበር።

በወቅቱ ቁም ነገሩን በሚገባ የሚገነዘበው አልተገኘም እንጂ የተሠውትን አደራ የረገጠው የተገዘተውና በሕገ ወጡ ስብሰባ ሊሳተፍ የሞከረው አቤቱታ አቅራቢው ወገን ሳይሆን የተሠውት የቆሙላቸውን ዓላማዎችና መርሆዎች ረግጦ ሥልጣኑን ለማደላደል የቋመጠው የነመለስ ወገን ነበር። በህወሓትም ይሁን በሌሎች ድርጅቶች ታቅፈው በአገራችን ደርግን በመፋለም የተሠውት ዜጎች የቆሙላቸው መሠረታዊ ዓላማዎች የሕግ የበላይነት መረጋገጥ፣ የዜጎች ያለምንም ሥጋት በነጻነት መኖር፣ የዜጎች ዴሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብቶች መከበር፣ የአገራችን ሉዓላዊነትና ጥቅም መከበር፣ የግለሰቦች ከሕግ በላይ ያለመሆን ወዘተ... እንጂ እነዚህን ዓላማዎች ረግጦ አምባገነን ሥርዓትና አመራር ማስፍን አልነበረም። ታዲያ ሌላው ቀርቶ በተሠውት ሰማዕታት የተቀረጸውን የድርጅቱን ሕገ ደንብ ቆሻሻ ውስጥ ይጣል የሚል፣ በተሠውት ትግል የተቋቋመውን የቁጥጥር ኮሚሽንን ውሳኔ አልቀበልም የሚል፣ የአገርን ሉዓላዊነትን ለማክበር ያልቻለ፣ እንቅስቃሴው ሁሉ ዴሞክራሲንና የሕግ የበላይነትን የተከተለ ሳይሆን በተንኮልና ሄራ የተተበተበ አመራር እንዴት የተሠውትን አደራ አከብራለሁ ሊል ይችላል? እንዴትስ በተሠውት ስም ሊመጸደቅ ይችላል? በተሠውት የሚለው ግዝት እውነተኛ ትርጉም የሚኖረው የተሠውት የቆሙላቸውን ዓላማዎችና መርሆዎች ሲከበሩና ሲረጋገጡ እንጂ በሆነ ባልሆነው ስማቸው ሲወሳ አይደለም።

ለነገሩ በእኛ ዘንድ አልተለመደም እንጂ የማይሰማሙበትን ስብሰባ ጥሎ መውጣትና ተቃውሞን መግለጽ የዴሞክራሲ አንዱ ገጽታ ነው። የህወሓት/ኢሕአዴግ አባላት ዴሞክራሲ ስንል ግን «ጥርናፌ» የሚለውን ገጽታ የበላይነትና ስንከተለው የነበረውን የአብዮታዊ ዴሞክራሲ ርዕዮተ ዓለም መሠረት በማድረግ ነበር። ይህን ርዕዮተ ዓለም ተንተርሶ የሚተገበረው «ዴሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት» ለወታደራዊ የእዝ ሰንሰለት የሚያገለግል ሆኖ፣ ዴሞክራሲ በዋነኝነት የሚገለጸው በግምገማ፣ በሰላ ሂስና በመደባዊ ትግል ስም እርስ በእርስ በመነታረክና በመቆራረጥ ነበር። በዚህ ርዕዮተ ዓለም ከዴሞክራሲ ይልቅ ማዕከላዊነቱ ጎልቶ ስለሚወጣ የበላይ ኃላፊዎች ፈላጭ ቆራጭ የሚሆኑበትን ሁኔታም ይፈጠር ነበር። ይህ አኪያሄዳችን፣ ምናልባት ለወታደራዊ ድላችን አገልግሎ ሊሆን ይችላል። በሰላማዊ የትግል ሂደት ግን ዴሞክራሲ የሚገለጸው በዜጎች በነጻነት ሐሳባቸውን መግለጽ፣ በመሰብሰብና በመቃወም መብት መከበር፣ በሕግ የበላይነትና በዴሞክራሲ ተቋማት ነጻ ህልውና መረጋገጥ ነው። ይህ ሁሉ ባልሆነበት ወይም በተጓደለበት ሁኔታ ዜጎች ድምጻቸውን የሚያስሙበትን ስልት መፍጠር አለባቸው። በሠለጠኑት አገሮች በፓርቲዎችና በፓርላማ ስብሰባዎች የማይሰማሙበት ጉዳይ ሲኖር ድምጽ መንፈግ፣ በስብሰባዎች አለመገኘትና ምልአተ ጉባኤ እንዳይገኝ ማድረግ፣ መሣሪያ ሳይዙ መደባደብም ጭምር ተቀባይነት ያላቸው እንቅስቃሴዎች ናቸው። ዞሮ ዞሮ ግን እንቅስቃሴው በአገሩ ሕገ መንግሥትና በድርጅቶች ሕገ ደንቦች ማሰሪያ ያገኛል።

እነ መለስ የታጋዩን ሥነ-ልቦና መሠረት በማድረግ ሊጠቀሙበት የሞከሩት ሌላው ስልት፤ «ይኸው እነ እርሱ ፈንጂ እርገጡ ሲሏቸው ፈንጂ ስትረግጡ የኖራችሁ ጀግኖች አሁን እናንተ በተሠውት ስም ስትማጸኗቸው ሊያዳምጧችሁ አልቻሉም።» የሚል ነበር። ይህ

አገላለጽ እጅግ ስሜት ቀስቃሽ ከመሆኑም በላይ ብዙ አምባገነኖች የሥልጣን ዕድሚያቸውን ለማራዘም የሚጠቀሙበት ነው። በርካታ አካላቸውን ያጡና ለትግሉ የደከሙ ታጋዮች ባሉበት የዚህ ዓይነቱ ስሜት ቀስቃሽ ንግግር ከባድ ሚዛን ነበረው። ነገሩ በጥልቀት ሲታይ ግን በትጥቅ ትግሉ የነበረው ሁኔታና በሰላሙ ጊዜ ያለው ሁኔታ ምንም ዓይነት ትስስር የላቸውም። በትጥቅ ትግሉ ዘመን ሠራዊቱን ለድል ለማብቃት ከምንጠቀምባቸው መርሆች አንዱ በማንኛውም ሁኔታ ከበላይ አዛዥ ትእዛዝ ውጪ ከውግያ አለማፈግፈግ ነበር። የበላይ አዛዥ የሚሰጠውን ትእዛዝ ካለምንም ማወላወል መፈጸም ግዴታ ነበር። በውግያ ሂደት ውይይትና የተቃውሞ ሐሳብ ማቅርብ ብሎ ነገር የለም፤ ጦርነት ለማቸነፍም ፈንጂ ይረገጣል፤ ደረት ለጥይትና ለመድፍ ይሰጣል፤ መርዝ ይዋጣል፤ አካል ይጎድላል፤ ሕይወት ይከፈላል። የሰላማዊና የዴሞክራሲያዊ ትግል አግባብ ደግሞ ከዚህ የተለየ ነው፤ ተቃውሞን ለማሰማት ሰላማዊ ሰልፍ ይወጣል፤ የሥራ ማቆም ዐድማ ይደረጋል፤ ስብሰባ ረግጦ ይወጣል። ይህ ሆኖ ሳለ ለወታደራዊ ድል የሚያበቃውን የሠራዊት አደረጃጀትና አሠራር ለሰላማዊው ትግል ለማዋል መሞከር አንድም አለማወቅ ነው አልያም የሕዝቡን ሥነ-ልቦና ለመስረቅ ማጭበርበር ነው። እነ መለስ የሰላማዊ ትግሉን ስልት አላጡትም ነበር፤ ሆኖም ግን አምባገነንነታቸውን ለማደላደል የትጥቅ ትግሉን አሠራር በመጠቀም ታጋዩን ማምታታቱን ጠቃሚ ሆኖ አግኝተውት ነበር።

ሌላው የመቀሌውን የካድሬ ስብሰባ ጥለን በመውጣታችን የሚነሣው ትችት ትግሥት አድርጋችኹ በስብሰባው ብትቀጥሉ ኖሮ ውሎ አድሮ የእናንተ ሐሳብ ተቀባይነት ያገኝ ነበር የሚለው ነው። ይህ አስተያየት ከየዋህነት የሚመነጭ ቢሆንም የነበሩትን ውስብስብ ሁኔታዎችና ሤራዎችን በሚገባ አያገናዝብም። አቤቱታ አቅራቢዎች የመለስን ሐሳብ ስንቃወም የነበረው በተበላ ቁማር ወይም ባለቀለት ጨዋታ ነበር። ብትታገሡ የሚሉን መለስ የካድሬዎችን ድጋፍ ለማግኘት በድብቅ ያኪያሄደውን ሤራ ያልተገነዘቡና መለስ አብላጫ ድምጽ ያገኘው በሐሳቡ የበላይነት ሳይሆን ሰዎችን በመግዛትና በመደለል እንደሆነ ያላወቁ ናቸው። እንዲሁም በፓርቲው ከሚያደርገው እንቅስቃሴ ሌላ በሠራዊቱ፣ በጸጥታ ኃይሉና በሌሎች የኢሕአዴግ አባል ፓርቲዎች ሰፊ የመግዛትና የማስፈራራት ሥራውን አጧጥፎ እንደነበር ያልተገነዘቡ ናቸው። መለስ በሆነ ተአምር እንኳን በመቀሌው ስብሰባ የካድሬውን ድጋፍ ባያገኝ ኖሮ ባጠመዳቸው ሌሎች የዐፈና ተቋማት ሥልጣኑን ለማስጠበቅ ወደ ኋላ አይል እንደነበርም ያላወቁ ናቸው። መለስ በመቀሌው የካድሬዎች ስብሰባ ፈጥሮት የነበረውን የፍርሀትና የጭንቀት ድባብ የተገነዘበ ማንኛውም ሰው የመለስ ደጋፊዎች የበላይነት ለማግኘት ያቀናበሩት አኪያሄድ እንደነበር መረዳት አያስቸግረውም። በወቅቱ ከማዕከላዊ ኮሚቴው ውጭ ለመለስ ያላቸውን ታማኝነት ያረጋገጡ የክልሉ የፖሊስ አዛዥ፣ የክልሉ የጸጥታና የፍትሕ ቢሮና የክልሉ የደንበኝነት ኃላፊዎች ከፍተኛ ዝግጅት አድርገው እንደነበርም መረሳት የለበትም። በዚህ የጦሩ አባላት ሳይቀሩ እጃቸውን በፖለቲካ ባስገቡበት ድባብና ካድሬውም ነጻ ሆኖ ሐሳቡን ለመግለጽ በማይችልበት ሁኔታ አቤቱታ አቅራቢዎች ስብሰባውን ጥላቸው ባትወጡ ኖሮ ልታቸንፉ ትችሉ ነበር ማለት ከነበረው እውነታ መራቅና አጠቃላዩን ሁኔታ በትክክል አለመረዳት ነው።

የፖለቲካ ትግል ፋይዳ እያንዳንዱን አጋጣሚ በመጠቀም አማራጭ አቋሞችንና ፖሊሲዎችን ለሕዝብ አቅርቦ ሕዝቡ እንዲያውቃቸው ማድረግ ነው። በዚህ የካድሬዎች ስብሰባም ዕድሉ ተገኝቶ እግድ ከጣሉብን ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት በምን እንደምንለይ ለማሳወቅ ብንችል መልካም ነበር። ይህ ሆነም አልሆነም መታወቅ ያለበት ግን መለስ ከጅምሩ አስቸኳይ ጉባኤ ተጠርቶ ውይይት እንዳይኪያሄድ የከለከለውና እግድ የጣሉብን ልዩነቶቻችን በይፋ ወጥተው ሕዝቡና የድርጅት አባላት እንዳያውቋቸው ነበር። አንድ ወር በወሰደው ውይይትና ከዚያም ቀደም ብለን መለስ ሐሳቡን ለማስተዋወቅና የሌላውን ለመድፈቅ የማይጠቀምበት

ዘዴ እንዳልነበር ተገንዝበን ነበር። በመቀሌው የካድሬዎች ስብሰባም ማን ቀድሞ ሐሳቡን ያቅርብ የሚለው የማይረባ የሚመስል ጉዳይ መነጋገሪያ የሆነውም ሁለታችንም በሚገባ ስለምንተዋወቅ ነበር። መለስ በቅድሚያ ሐሳቡን አቅርቦ ያብዛኛውን ተቀባይነት ካገኘ አሸንፈዋልሁ ብሎ የኛ ሐሳብ ሳይሰማ ስብሰባውን ሊዘጋው እንደሚችል አሳምረን እናውቅ ነበር። ከዚህ ሌላም መለስ አቋምህ ትክክል አይደለም፤ የአገርን ጥቅምና ሉዓላዊነት ለሻዕብያ አሳልፈን እንስጥ ብለኻል፤ የሚል ክርክር ቀርቶ በምንም መልኩ ሊተቹት የሚችሉ ክርክሮችን ጊዜ አጥሯል፤ አገር አደጋ ላይ ነች፤ በማለት በአጭር እንደሚቆርጣቸው እናውቅ ነበር።

ከፍ ብዬ ከገለጽኩት ሌላ በመቀሌው ስብሰባ እንታይ የነበረው ከማዕከላዊ ኮሚቴው እንደታገድን ካድሬዎች ይሁን በጉባኤ የጸደቀው ሕገ ደንብ ኃላፊነት እንደሰጠን የአመራር አባላት በውል አይታወቀም ነበር። የተጣለብን እግድ ባለመነሣቱ ከመለስጋ የምንከራከረው ጉባኤው በሰጠን የማዕከላዊ ኮሚቴ ኃላፊነታችን ስላልነበር፤ በእግድ የተቀጣን የድርጅቱ አባላት ሆነን ለመከራከር የምንችልበት አግባብ አልነበረም። ይህን ጉዳይ በስብሰባው ያነሣውም ለክብራችን ብለን ሳይሆን ለመረጠን ጉባኤና ጉባኤው ላጸደቀው ሕገ ደንብ ከነበረን ክብር የተነሣ ነበር። የጉባኤው የበላይነትና የሕገ ደንቡ ገዢነት ሳይከበር የሚደረግ ውይይት ደግሞ ፋይዳሊስ፣ ኢ-ዴሞክራሲያዊና አምባገነንነትን የሚያነግሥ እንደነበር ግልጽ ነው። በአጠቃላይ መርሐዎቻችንና አሠራሮቻችን ባልተከበሩበት ዞሮ ዞሮ አጋጅ ከፈለገ ታጋጅን ማባረር እንደሚችልም ግልጽ ነበር።

በዚህ ሁኔታ እንመለስ የቁጥጥር ኮሚሽኑ አባላት ባልተገኙበት የመቀሌውን የካድሬ ስብሰባ ሲቀጥሉ፤ እኛም ከስብሰባው ወጥተን ከመሶ በስተ ምሥራቅ ባለው ከፍተኛ ቦታ ላይ አጭር ምክክር አደረግን። በድርጅቱ መዋቅር ፍትሐዊ በሆነ መንገድ ሐሳባችንን ለመግለጽ ባለመቻላችንም በተገኘው አጋጣሚ ሁሉ ሐሳባችንን ለኢትዮጵያ ሕዝብ ለማቅረብ መሞከር እንዳለብንም ተሰማማን። አዲስ አበባ እያለን ያዘጋጀነውን አቋማችንን የሚገልጽ አንድ አጭር ጽሑፍም በተወሰነ ደረጃ መቀሌ ለነበሩ አንዳንድ የድርጅቱ አባላትና ግለሰቦች አሰራጩን። ዳሩ ከፍተኛ ፍርሀትና ድንጋጤ ሰፍኖ ነበርና ብዙዎቹ ጽሑፋችንን ለመቀበል ፈቃደኞች አልነበሩም። አንዳንዶቹ ጽሑፉን ቶሎ ተቀብለው አጣጥፈው ኪሳቸው ሲከቱት ሌሎቹ ደግሞ ገና ከሩቅ ሲያዩን ይሸሹን ነበር።

ከዚህ በመቀሌው የካድሬ ስብሰባ በኋላ ህወሓት ውስጥ አብሮ የመሥራት ሁኔታ እንዳበቃለት አብዛኛዎቻችን ስንገነዘብ፤ ይህ ያልተዋጠለትና እጅግ የተደናገጠው ዓባይ ፀሐዬ ነበር። ዓባይ፤ በካድሬው ስብሰባም ለመቅረት ሲቃጣ የወጣው እየወላወለ ነበር። ከዚያም በኋላ በመሰባወቅ ባደረግነው አጭር ምክክር የሐሳባችንን ተጽዕኖ መመከት ባለመቻሉ እንጂ ከእኛጋ አብሮ መቀጠሉን ከልቡ አላመነበትም ነበር። የተቀረነው ግን ሁኔታው ወዴት እያመራ እንደሆነና መለስ እስከ አሁን ከወሰደው የባለ እርምጃ ለመውሰድ እየተዘጋጀ እንደሆነ ተገንዝበን ፍጻሜን ለማየት ተዘጋጅተን ነበር።

12. የመቀሌው የካድሬ ስብሰባ «የለውጥ ሐዋርያት»

መለስ ለመቀሌው የካድሬ ስብሰባ ከአዲስ አበባ ሲመጣ ሁኔታዎችን ሊቆጣጠር እንደሚችል እርግጠኛ ሰላልነበር ተጨንቆ ነበር። አብረውት ሲጓዙ የነበሩ መንገደኞች እንደሚሉት በአውሮፕላኑ ውስጥ ያለማቋረጥ ሲጋራ ያጨስ ነበር። ቀደም ብዬ እንደጠቀስኩትም፣ በመጀመሪያው የስብሰባ ቀን እጅግ ተረብሾ ነበር። ቀስ በቀስ ግን በሞኖፖል በተቆጣጠረው ስብሰባ የካድሬዎችን ድጋፍ አግኝቶ ተረጋጋ። በመጨረሻም ከተሰብሳቢዎቹ የተወሰኑትን በጊዜያዊ ኮሚቴ አደራጅቶ የለውጥ ሐዋርያት ሆነው እንዲያገለግሉት አደረገ። ለዚህ ተልእኮም ቀደም ሲል ሊያነጋግሩን ከተላኩት፣ 1ኛ/ ዶክተር ሰለሞን ዕንቋይ፣ 2ኛ/ ተኸለ ወይኒ አሰፋ፣ 3ኛ/ ብርሃነ ራሽያ፣ 4ኛ/ ዘሚኪኤል ገብረ መድኅን ተመረጡ። ከኮሚቴው አባላት አንዳንዶቹ ከአሁን በፊት ተገቢ ቦታ አልተሰጠንም፣ አንዳንዶቹም ወደ ሥልጣን የምንጠጋበት ምቹ ጊዜ አሁን ነው የሚል አመለካከት ነበራቸው። ሌሎቹም እጅግ ኋላ ቀር የሆነ የጎጥና የቤተሰብ ግንኙነት ስሜት ነበራቸው። በለውጥ ሐዋርያት የተሰየሙትና ሌሎች ውስጥ ለውስጥ ሲንቀሳቀሱ የነበሩትም በአንድ ወይም በሌላ መልክ ከእንቅስቃሴው ተጠቀሟል ሆነው ለመውጣት ፍላጎት ነበራቸውና ክፍፍሉን ተከትሎ በተኪያሄደው የህወሓት ጉባኤ ሁሉም የማዕከላዊ ኮሚቴ አባልነት ሹመት ተሰጥቷቸው ነበር።

የለውጥ ሐዋርያቱ መቀሌ በተደረገው የካድሬ ስብሰባ አመርቂ እንቅስቃሴ በማድረጋቸው አዲስ አበባ በሚደረገው የካድሬ ስብሰባ በአስረጂነት እንዲገኙ ተደረገ። በስብሰባውም፣ የትግራይ ካድሬ እነ መለስን በቁርጠኝነት እንደደገፈ ገልጸው የተላለፈውን ውሳኔ አነበቡ። በጠቅላይ ሚኒስትሩ ጽሕፈት ቤት የተኪያሄደውን የአዲስ አበባውን የካድሬ ስብሰባ በሊቀመንበርነት የመራው መለስም መቀሌ ላይ ለድል አብቅተውኛል የሚላቸውን «የለውጥ ሐዋርያት» በአዲስ አበባው ስብሰባ ያሰለፈው በአዲስ አበባ ሊገጥመው የሚችለው ተቃውሞ እንደሚጠነክር በመገመት ነበር። አንዳንድ የአዲስ አበባ ካድሬዎች በራሳቸው ተነሳሽነት የአስራ ሁለቱን ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት መታገድ በተመለከተ የቁጥጥር ኮሚሽኑ አፋጣኝ መፍትሔ እንዲሰጥ ጠይቀው ነበር። በአዲስ አበባው የካድሬዎች ስብሰባ ጠንከር ያሉ ጥያቄዎችና ተቃውሞዎች ተነሥተውበት መንፈራገጥ ታይቶ እንደነበር በስብሰባው የተገኙ የድርጅቱ አባላት ይገልጻሉ። በተለይ ነገሩ በደንብ የገባቸው ካድሬዎችና አባላት በስብሰባው ብርቱ ድምጻቸውን ሲያሰሙ፣ በወቅቱ በይፋ ሐሳባቸውን ያልገለጹትም ኋላ ላይ በተኪያሄዱ ስብሰባዎች አቋማቸውን ይፋ አድርገው መለስን ተቃውመው ነበር። ከነዚህ መኻል የሺ መለስን፣ ዘመዳ ሓጎስን፣ ሓዱሽ ዓለም ሰገድን፣ ሓዳሽ ዓለሙን፣ ዝማም ሓጎስን፣ ዓፈራ ተክለ ሃይማኖትን፣ አክሊሉ ገብረ ሚካኤልን /ዓ/፣ ሐመልማል ተክለ ሃይማኖትን፣ ሙሉ ሰንደቅንና አታክልቲ እምባዬን አስታውሳለኹ። ሁሉም በመጨረሻ ድርጅቱን ለቀው ወጥተው በአሁኑ ጊዜ በአገር ውስጥም በውጭም በተለያየ መስክ ተሰማርተው ይገኛሉ። በወቅቱ ግን መለስን በመቃወማቸው በደገንነቶች በዓይነ ቁራኛ ይታዩ ነበር። ያም ሆነ ይህ ታላቁን የትግራይ ካድሬዎች ምሽግ አፍርሶ የልብ ልብ የተሰማው የመለስ ቡድን የአዲስ አበባውን የካድሬዎች ስብሰባ ሊቆጣጠረው እንደሚችል ጥርጣሬ አልነበረውም። በእርግጥም በመጨረሻ በጣት ከሚቆጠሩ ካድሬዎች በስተቀር አብዛኞቹ የመለስን አቋም ደገፉ።

ከነዚህ ሁለት ስብሰባዎች በኋላ መለስ በዋነኝነት ያነጣጠረው ሌሎች የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶችን በማረጋጋት፣ በማሳመንና በመቆጣጠር እንዲሁም የመከላከያ ሠራዊቱን ድጋፍ በማረጋገጥ ላይ ነበር።

13. የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶችን ትጥቅ የማስፈታት እንቅስቃሴ

13.1 የብአዴኖን አመራር ሚና

ቀደም ሲል እንደገለጽኩት ብአዴኖች የተፈጠረውን ክፍተት በመጠቀም፣ ከተቻላቸው ኢሕአዴግ ውስጥ ቀዳሚ ቦታ ለመያዝ፣ አልያም በመለስ የሚመራ ደካማ ህወሓት ላይ ተጽዕኗቸውን ለማሳደር በንቃት ይንቀሳቀሱ ነበር። ዓላማቸውን እውን ለማድረግም በመክላቸው ያለውን ልዩነት ወደ ጎን ትተው የመለስን ቡድን ለመደገፍ ሌት ተቀን ይዳክሩ ነበር። እንቅስቃሴያቸውን በተዋሐደና በተቀናጀ አግባብ በመምራትም፣ በሁሉም የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶችና በጸጥታ መዋቅሮች አጧጡፈውት ነበር።

የብአዴኖች የመጀመሪያ እንቅስቃሴ መለስን በኢሕአዴግ ምክር ቤትና በሥራ አስፈጻሚው ኮሚቴ ውስጥ የበላይነት እንዲቀዳጅ ማድረግ ነበር። ብአዴኖች የህወሓት ወይይት ከመጀመሩ በፊት መለስ ህወሓት ውስጥ ተሰሚነት ቢያጣ እንኳን፣ ኢሕአዴግ ውስጥ ከፍተኛ ድምጽ ካገኘ በትረ ሥልጣኑን ተቆጣጥሮ ሊቀጥል ይችላል ብለው አሕዴድንና ደኢሕአዴግን ከጎናቸው ለማስለፍ ምሥጢራዊ እንቅስቃሴ ያኪያሂዱ ነበር። እንዲያውም መጀመሪያው ላይ፣ ህወሓት የፈለገውን ውሳኔ ቢያስተላልፍ ከእነርሱ እኩል ድምጽ ስላለን ውሳኔውን በኢሕአዴግ ማስቀልበስ እንችላለን ይሉ ነበር። ህወሓት ውስጥ የተኪያሂደው «ወይይት» በመለስ የበላይነት ከተጠናቀቀ በኋላ ደግሞ የመለስ አቋም በኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ተቀባይነት እንዲያገኝ እኛን ያገለለ ስብሰባ እንዲኪያሂድ ይወተውቱ ነበር። ይህን ለማሳካትም የመቀሌው የካድሬዎች ስብሰባ ከመኪያሂዱ በፊት፣ ኢሕአዴግም አገሪቱም እጅግ አሳሳቢ ሁኔታ ላይ ስለሚገኙ አስቸኳይ የኢሕአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ ይጠራ ብለው ለአባል ድርጅቶች ደብዳቤ ጽፈው እንደነበር ቀደም ሲል ገልጮታለሁ /ከብአዴን ፖሊትቢሮ ለኢሕአዴግ አመራር አባላት የተጻፈው ደብዳቤ ሙሉ ቃል በዚህ መጽሐፍ መጨረሻ በአባሪ ሦስት ተያይዟል። ደብዳቤው ብብአዴን ፖሊትቢሮ ተጽፎ በብአዴን ሊቀመንበርና የኢሕአዴግ ምክትል ሊቀ መንበር አዲሱ ለገሰ ቢፈረምም¹⁴ ያለመለስ ይሁንታ እንዳልተላለፈ ግልጽ ነበር፣ ምክንያቱም በወቅቱ መለስና ብአዴኖች አንድ አካል አንድ አምላል ነበሩና።

ብአዴኖች ለኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ያደረጉት የአስቸኳይ ስብሰባ ጥሪ በተለይ ከአሕዴድና ከደኢሕዴግ ተቀባይነት አላገኘም ነበር። ሁለቱም ድርጅቶች የታገዱት የህወሓት አመራር አባላት በሌሉበት ስብሰባውን ከማኪያሂድ የማግባባቱንና የማስታረቁን ሥራ እናስቀድም የሚል እምነት ነበራቸው። ሆኖም ይህ ሐሳባቸው በመለስና በብአዴኖች በበጎ ስላልታየ ከተለያዩ አቅጣጫዎች፣ በተለይ ከጸጥታና ከመከላከያ አባላት፣ ሊሸከሙት የማይችሉት ማስፈራሪያ፣ ወከባና ጫና ይደርስባቸው ነበር።

ብአዴኖች ደኢሕአዴግ በራሱ ይቆማል የሚል እምነት ስላልነበራቸው እንቅስቃሴያቸው ያተኮረው አሕዴድ ላይ ነበር። አሕዴድን ሊያስጠጉ ከቻሉ የራሳቸውን ድምጽ ጨምረው ከአጠቃላይ የኢሕአዴግ ምክር ቤት ጎምሳ ከመቶ ድምጽ አግኝተው በእኛ ላይ ለመወሰን የሚያስፈልጋቸው የአንድ ሰው ተጨማሪ ድምጽ ብቻ ነበር። ያን ደግሞ ከህወሓት ከመለስ፣ ከደኢሕዴግ ከካሱ ኢላላ ሊያገኙት እንደሚችሉ አረጋግጠው ነበር። ብአዴኖች ከአሕዴድ አባላት ዓይናቸውን የጣሉት ነጋሶና ኩማ ላይ ሲሆን ወደ ቤተ መንግሥት ሲሄዱ መለስና ተከታዮቹ የሚያስራጩትን አሉባልታ ለነጋሪ ያናፍሱለት ነበር። ይህን በተመለከተ ነጋሪ

¹⁴ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስብሰባ እንዲኪያሂድ ስለመጠየቅ፣ በሚል ርእስ ከብአዴን ፖሊትቢሮ ለህወሓት፣ ለአሕዴድ፣ ለደኢሕዴግ የተጻፈ ደብዳቤ፣ መጋቢት 1 ቀን 1993 ዓ.ም.

በመጽሐፉ፤ «አንዳንድ ወሬዎችና አሉባልታዎች አንዱ በሌላው ላይ ሲነዛ ነበር። በተለይ በእነ ተወልደ፣ ዓለም ሰንድና ስዬ ላይ የሰም ማጥፋት ዘመቻ ሲካሄድ እንደነበር ሰምቻለሁ። ያኔ ጠዋት ጠዋት ቤተ መንግሥት ለዋና ሰንገናኝ የተለያዩ አሉባልታዎች እሰማ ነበር። ለምሳሌ በጦርነቱ ጊዜ ስዬ በጦር መሣርያ በጀት ግዢ ላይ ተመድቦ ስለነበር ኮሚሽን በልጅል፤ የሚል ወሬ ደርሶኛል። እንደውም ራሱንና ዘመዶችን እያበለጸገ ነው፤ ተምቤን ሺላ ሠርቶ ዲሽ አስገብቷል፤ ዓይነት ወሬዎች ከአንድ የብአዴን ሰው እሰማ ነበር። አሉባልታውም ለክፍፍሉ መካረር አስተዋጽኦ አድርጓል።»¹⁵ ይላል።

ብአዴኖች በመላው ሠራዊት ተጽዕኖ ለመፍጠር ዓቅሙ ስላልነበራቸው ሠራዊት ውስጥ ከነበሩት የተወሰኑ የቀድሞ የብአዴን አመራር አባላትጋ ተነጋግረው ወደ መለስ ጎራ እንዲገቡ አግባብቷቸው ነበር። በዚህ እንቅስቃሴ ግንባር ቀደም ቦታ የነበራቸው የብአዴን ከፍተኛ መኮንኖች፤ በተለይ ጄኔራል ኃይሌ ጥላሁንና ጄኔራል አበባው ታደሰ፤ በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴያቸው ከብአዴን አመራርጋ እየተናበቡ ይሠሩ ነበር። ከእነ መለስ መመሪያ እየተሰጣቸው ሲንቀሳቀሱ የነበሩት እነዚህ ጄኔራሎች ቀደም ሲል የኦሕዴድ የአመራር አባላት ከነበሩት፤ ጄኔራል አባዱላ ገመዳ፣ ጄኔራል ዓለምሸት ደግፌና ጄኔራል ባጫ ደበሌጋ በጋራ ተንቀሳቅሰዋል። እነዚህ አሮሞ ጄኔራሎች የኦሕዴድ አመራር መለስን ደግፎ እንዲወጣ ጫና ለመፍጠርና ነጋሶን በማስፈራራት አሰላለፉን እንዲያስተካክል ለማስገደድ ብርቱ ጥረት አድርገዋል፤ ኩማንም አስፈራርተውታል። መጀመሪያ ላይ መለስን ለመደገፍ ያቀረቡት ምክንያት እነግና ሌሎች ፀረ-ኢሕአዴግ ኃይሎች ኢትዮጵያ ውስጥ ተጠናክረው እየተንቀሳቀሱ ነው፤ ሊቋቋማቸው የሚችል ኃይል ግን የለም፤ ህወሓትም ተጸክሟል፤ ኢሕአዴግም ውስጥ ከፍተኛ ተፈጥሯል የሚል ነበር። ቀጥለውም ባለው ሁኔታ ተቀባይነት እያገኘ ያለው ብአዴን እንደሆነ፤ መለስን ካልደገፉ ኢትዮጵያ ውስጥ በአሮሞውና በአማራው መኻል ብጥብጥ ሊነሣ እንደሚችል፤ ይህ እንዳይሆንም ኦሕዴድ ተጠናክሮ ሚዛኑን ማስጠበቅ አለበት ማለትም መለስን መደገፍ አለብን ይሉ ነበር። ይህን ሁሉ አድርገው ነጋሶንና ኩማን ማሳመን ሲያቅታቸው የተጠቀሙበት ዘዴ የኦሕዴድን ሥራ አስፈጻሚ ስብሰባ አስጠርተው ነጋሶን ማስፈራራት ነበር። ነጋሶ መኮንኖቹ በስብሰባው የተናገሩትን ሲግለጽ፤ «እናንተ ኦሕዴድ የተቋቋመበትን አቅጣጫ ስታችኋል፤ እንደውም አካሄዳችሁን ካልቀየሩችሁ የትግሬ ወኪሎች ናቸው ብለን በኦሕዴድ ካድሬዎችና አባላት፤ በሠራዊቱና በሕዝቡ ውስጥ ዘመቻ እናኪያሂዳለን፤ ብለው አስፈራርተውን ነበር።»¹⁶ ይህ የኦሕዴድ የጄኔራሎች እንቅስቃሴ ሁለቱ የስልቱ ቀያሾች ማለትም መለስና ብአዴኖች ሳያውቁት የተደረገ አልነበረም።

የኦሕዴድ አመራር አባላት ይህን ከመለስ፣ ከብአዴንና ከመከላከያ መኮንኖች የሚደርስባቸውን ጫና ተቋቁመው ረዥም ርቀት ቢጓዙም መጨረሻ ላይ ግን ተቸነፉ። በተለይ የመከላከያ ጄኔራሎቹ ካስፈራሯቸውና አንዳንድ የአመራሩ አባላት፤ «ይህ ሁሉ ችግር ከሚደርስብን ለምን መለስና ብአዴን በጠሩት ስብሰባ አንገኝም» ሲሏቸው ኦሕዴዶች፤ ብአዴኖች በጠየቁት አጭር ጊዜ ውስጥ ሳይሆን፤ ከአንድ ሳምንት በኋላ በስብሰባው ለመቀመጥ እንደሚሰማሙ ገለጹ። ደኢሕዴጎችም በዚሁ ተስማምተው ተመሳሳይ መልእክት ለመለስ አስተላለፉ። ይህ የኦሕዴድና የደኢሕዴግ ውሳኔ ለመለስ ከፍተኛ ድል ነበርና ገለልተኛና አስታራቂ ለመምሰል የስብሰባው ጊዜ በአንድ ሳምንት መራዘሙን ተስማምቼበታለሁ የሚል ደብዳቤ ለሦስቱም ድርጅቶች ጻፈላቸው።

¹⁵ ዝኒ ከማሁ፣ ጳንኤል ተፈራ፣ ገጽ 233
¹⁶ ዝኒ ከማሁ፣ ጳንኤል ተፈራ፣ ገጽ 239

13.2 የኢሕአዴግ ምክር ቤት አስቸኳይ ስብሰባና የመለስ የበላይነት መረጋገጥ

ብአዴኖችና መለስ በኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ላይ ከፍተኛ ጫና አሳድረው ካንበረከኳቸው በኋላ የኢሕአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ በአራት ኪሎ ቤተ መንግሥት ተጠራ። መለስ ቀደም ሲል በደብዳቤ አግዶን የነበርነውን የህወሓት አመራር አባላት በዚህ በራሱና በብአዴን በተጠራው ስብሰባ በአስረጂነት እንድንገኝ ጥሪ አቀረበልን። የዚህ ስብሰባ ውጤት ምን ሊሆን እንደሚችል እንገምት ስለነበር ለጥሪው ብዙም ትርጉም አልሰጠነውም። ሆኖም ሳንሰጠው መረጃ ለማግኘት ይጠቅመናል ከሚል ከመኻላችን አውዳሎም ወልዱ፣ ቢተው በላይ፣ ዓባይ ፀሐይና ስዬ አብርሃ በስብሰባው እንዲገኙ ተሰማማን። በዚህ መሠረት፤ አውዳሎም ፣ ቢተውና ዓባይ ለአንድ ቀን ያህል በስብሰባው ሲገኙ ስዬ ግን በአጋጣሚ ወደ ስብሰባው ከገባ በኋላ ወጣ ብሎ ሊመለስ ሲል ዘበኞች አናስገባም ብለውት ከስብሰባው ቀረ። ይህ የኢሕአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ ሲጀመር ፍተሻው እጅግ ጠናክሮ እያንዳንዱ ተሳታፊ በኤሌክትሮኒክ መሣሪያ እየተፈተሽ የሚገባበት ሁኔታ ነበር። እነ መለስ ይህን ጥብቅ ፍተሻ ያደረጉት ሥጋት ስላደረባቸው ብቻ ሳይሆን በኢሕአዴግ አመራር ላይ ተጽዕኖ ለመፍጠርም ነበር። ከመለስ በስተቀር ሌላው የአመራር አባል ከራስ ጠጉሩ እስከ እግር ጥፍሩ ሲፈተሽ፤ ከእንግዲህ ከመለስ እኩል አለመሆኑን ለማመልከትም ነበር።

በዚህ የኢሕአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ በመቀሌው የካድሬ ስብሰባ የተሰየሙት «የለውጥ ሐዋርያት» በአስረጂነት ተገኝተው፤ ስብሰባው የኢሕአዴግ ምክር ቤት አባላት የሚመክሩበት መሆኑ ቀርቶ፤ እነ መለስ ምልምልክት ካድሬዎቻቸውን ጋብዘው እንዳሻቸው የሚፈነጩበት ሆኖ ነበር። «አውቀሽ ከተደፋሽ ቢረገጡሽ አይከፋሽ» እንዲሉ፤ አባል የኢሕአዴግ ድርጅቶችም፤ የህወሓት ካድሬዎችም ይህን የመለስን ተውኔት ለማዳመጥ ዝግጁ ነበሩ።

ስብሰባው እንደተጀመረ ከህወሓት የአመራር አባልነታችን የታገድነው ወገኖች በስብሰባው የሚኖረን ሚና መነጋገሪያ ሆነ። መለስ የታገዱት አባላት በዚህ ስብሰባ የሚገኙት በአስረጂነት እንጂ በኢሕአዴግ ምክር ቤት አባልነታቸው አይደለም ሲል፤ እነ አውዳሎም ደግሞ የለም በስብሰባው የተገኘው ቃላችንን ለማሰማትና ያቀረብነውን መረጃ መሠረት በማድረግ ምክር ቤቱ ውሳኔ እንዲሰጥበት ነው አሉ። ለዚህም መለስ፤ «ምክር ቤቱ በህወሓት ጉዳይ ውስጥ ጣልቃ ገብቶ ውሳኔ ሊሰጥ አይችልም፤ በህወሓት አባላት ላይ ውሳኔ የመስጠቱ መብት የህወሓት ብቻ ነው፤ ይህ ምክር ቤት የአፈጋጅነቶችን ጉዳይ ሰምቼ ውሳኔ እስጣለሁ ካለ ህወሓት ከኢሕአዴግ አባልነቱ ይለቃል፤» ብሎ ምክር ቤቱን አስፈራራ። በዚህ ምክንያት በተፈጠረው ጭቅጭቅ የተወሰነ ጊዜ ከባከነ በኋላ እነ አውዳሎም በስብሰባው በአስረጂነት እንጂ በምክር ቤት አባልነታቸው እንደማይሳተፉ ቀሪው ተሰብሳቢ ተሰማምቶበት ስብሰባው ቀጠለ።

ይህ ከተወሰነ በኋላ እነ አውዳሎም ሁሉንም አቤቱታ አቅራቢ በመወከል በእነ መለስ ላይ የነበሩንን ቅሬታዎችና ክሶች አቀረቡ። እነ መለስ የድርጅቱን ሕገ ደንብ በመጣስ እንዳገዱና በተከታታይ ሕገ ደንቡን የሚጥሱ እርምጃዎች እንደወሰዱ ለማስረዳትም ሞከሩ። በዚህ ስብሰባ በአባልነታችን አለመሳተፋችንም የሕገ ደንብ መጣስ እንደሆነ ገለጹ። ሕገ ደንብ፤ የአንድ ደርጅት ዋነኛ ምሰሶ እንደሆነና ከተጣሰም የድርጅት ህልውና ብሎ ነገር እንደሌለ ገልጸው ሥራ አስፈጻሚው ኮሚቴ ይህን የሕገ ደንብ መጣስ ጉዳይ ትኩረት እንዲሰጠው አሳሰቡ።

ለዚህ አቤቱታ አስቀድሞ መልስ የሰጠው ሥዩም መስፈን፤ «አውዓሎም ባለው የማስታወስ ችሎታ የድርጅቱ መዝገበ ቃላት ተብሎ የሚታወቅ ቢሆንም ይህን ችሎታውን ለመጥፎ ተግባር እየተጠቀመበት ነው፤ ድርጅቱ ለአደጋ በተጋለጠበት ወቅት ሕገ ደንብ ብሎ ነገር የለም፤ በእንዲህ ያለ የድርጅት ቀውስ ወቅት አሳሳቢ የሚሆነው የድርጅቱ ህልውና እንጂ የሕገ ደንቡ መከበር አይደለም፤» ብሎ የድርጅቱ ህልውና ከሕገ ደንቡ መከበር ውጭ ሊኖር እንደሚችል ሊያስተምር ፈለገ። ሥዩም ከድርጅት ህልውናም ሆነ ሕገ ደንብ የማይዛመደውን የአውዓሎምን የማስታወስ ችሎታ ለምን እንዳወሳው ባይታወቅም፤ የአንድ ድርጅት ህልውና እውን የሚሆነው በጉባኤ በጸደቀ ሕገ ደንብ መሆኑ ቀርቶ በቅጽበት በተፈጠረ የኃይል የበላይነት እና በመሠረተኒያ የአደጋ ፍራቻ ሆኖ ቁጭ አለ።

በዚህ ክርክር ሂደት አውዓሎም ያቀረበውን ሐሳብ በማስረጃ እያስደገፈ አስተያየት የሰጠው የወቅቱ የአገሪቱ ፕሬዚዳንት ነጋሶ ጊዳዳ ነበር። ነጋሶ መለስ ሕገ መንግሥቱ ከሚፈቅድለት መብት ውጪ «ጊዜያዊ አዋጅ» አውጆ የአራት ድርጅቶች የሆነውን የኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤት በደገፍነትና በታጣቂዎች እንዳሳሸገ ገልጸ፤ መለስ መቀሌ ላይ የካድሬ ስብሰባ ሲያኪያሂድ ክንፈ ገብረ መድኅንን የኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤትን እንዲያሸግና እንዲፈተሽ አዞት እንደነበር አጋልጧል። ይህን ጉዳይ ቀደም ብሎ ጸድቃንም ለክንፈ አንሥቶለት ቀውሱ ሲጀምር የጦር ኃይሉና የደገፍነት ክፍሉ በፖለቲካ ጣልቃ መግባት እንደሌለባቸው ተስማምተው ነበር። ኋላ ላይ ክንፈን ለምን የኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤትን እንዳሸገ ሲጠይቀው፤ «መለስ ሰላዘዘኝ አድርጌዋለሁ፤ መለስ የበላይ አለቃዬ ስለሆነ የሰጠኝን ትእዛዝ አልቀበልም ልል አልችልም፤» ብሎ እንደመለሰለት ይናገራል። ነጋሶ በንዴት ይናገር የነበረውም በስብሰባው ስለቀረበው የድርጅቱ ሕገ ደንብ መጣስ ብቻ ሳይሆን፤ ስለአገሪቱ ሕገ መንግሥት መጣስም ነበር።

ነጋሶ በተጨማሪ መለስ በሕገ መንግሥቱ ለርእሰ ብሔሩ የተሰጠውን መብትም እንደተጋፋው ሲያስረዳ ሊጠይቁትና ሊያናግሩት የሚመጡ እንግዶች ካለ መለስ ፈቃድ እንዳይገቡ በጸጥታ ኃይሎች መከልከላቸው ሕገ መንግሥታዊ የፕሬዚዳንት መብቱን ብቻ ሳይሆን ግለ ሰባዊ መብቱንም እንደሚጥስ ገልጸ ነበር። ነጋሶ መለስን ስለዚህ ጉዳይ ሊያነጋግረው ቀጠሮ ቢጠይቀውም ሊያገኘው ፈቃደኛ ሳይሆን አንድ ርእሰ ብሔር ሥራ አስፈጻሚውን ለማግኘት አለመቻሉ ትልቅ የሕገ መንግሥት መጣስ እንደሆነ ገልጸለት፤ «ካላገኘኸኝ ችግሩን በሚድያ ለመግለጽ እገደዳለሁ» እንዳለውም በዚሁ ስብሰባ ይፋ አድርጓል። በነጋሶ ላይ የተፈጸመው የመብት መጣስ በዚህ ሳያበቃ ሦስት ጄኔራሎች ቤተ መንግሥት ድረስ መጥተው፤ «አቋምህን አስተካክል፤ ከመለስ ጋራ ተሰለፍ፤» ብለው እንዳስፈራሩትም ገልጸ ነበር። እንደ ነጋሶ ሁሉ አባተ ኪሾም በአዋሳ ከተማ መኖሪያ ቤቱ፤ ሳያውቀው ከጎምሳ በላይ የሚሆኑ የጸጥታ አባላት ፈሰው፤ ጄኔራሎች፤ «መለስ የጀመረው እንቅስቃሴ ከተደናቀፈ መጀመሪያ ላይ ከሚደፉት መኻል አንተ ነህ፤» ብለው እንዳስፈራሩት መስክሮ፤ ይህ ሁኔታ ሥጋት እንዳሳደረበትና ኢሕአዴግ እንዲህ ዓይነት ድርጊት ይፈጽማል ብሎ አይገምት እንደነበር ተናግሯል።

መለስ በአውዓሎም፤ በነጋሶና በአባተ የቀረበበት ነቀፌታ የሞትና የሽረት ሆኖበት፤ ጠንካራ የመልስ ምት ለመስጠት በመሞከር የእንግሊዝኛ አባባሉን ተጠቅሞ፤ «ከእንግዲህ አካፋን አካፋ ማለት አለብን» ብሎ ንግግሩን ጀምሮ፤ አቤቱታ ያቀረበነውን ወገኖች «አፈንጋጭ» ብሎ ከሰየመን በኋላ፤ «1ኛ/ እነዚህ ሰዎች ፀረ-ሕዝቦችና ፀረ-ህወሓት ናቸው፤ 2ኛ/ እነዚህ ሰዎች በሰም ታጋዮች ነን ቢሉም ወደ መርካቶ የወረዱ ሙሰኞችና ኪራይ ሰብሳቢዎች ናቸው፤ 3ኛ/ እነዚህ ሰዎች መፈንቅለ መንግሥት አራማጆች ናቸው፤ 4ኛ/ እነዚህ ሰዎች የበሰበሱ ስለሆኑ ከእንግዲህ አብቅቶላቸዋል፤» ብሎ ተናገረ።

መለስ ይህን አቤቱታ አቅራቢዎችን የሚወነጀለውን ንግግሩን ከጨረሰ በኋላ ዓባይ ፀሐዬ የዚህ ዓይነቱን ክስ መመሥረት የለብህም ብሎ ሲማጸነው፤ አውዓሎም አስተያየት ለመስጠት ዕድል ሲያገኝ፤ «ይህን ሁሉ ከንቱ ክስ በእኛ ላይ ከምትደረድር ዝም ብለኸ ሥልጣን ላይ ለመቆየት እፈልጋለሁና ፈርሙልኝ ብትለን ኖሮ እኮ እኔ በበኩሌ ምንም ሳላቅማማ እፈርምልህ ነበር፤» ብሎ ተናገረው። ይህን የአውዓሎምን ንግግር መሸከም ያቃተው ከንፈ ገብረ መድኅን ድምጹን ከፍ አድርጎ፤ «ተባረኻል! ተባረኻል! መናገር አትችልም! አሁንም ከድርጅቱ ተባረኻል!» ብሎ ሲጮኸ፤ አውዓሎም፤ «ዱርዬ! አነጋገርህ የዱርዬ ነው!» ብሎ መለሰለት። አንዳንድ የአሕዴድ የምክር ቤት አባላትም የሰብሰባው አኪያሄድ ተገቢውን ሥነ-ሥርዓት እንዲከተል አሳስበው፤ ከንፈና መሰሎቹ በአውዓሎም ላይ የሰነዘሩትን ስድብ አስመልክተው፤ «ሁሉም በአሕዴድና አፈንጋጮች በተባሉት ላይ እየተረባረበ ነው፤ በዚህ ሰብሰባ የቤትና የውጭ ውልድ አለ እንዴ?» ብለው ቅሬታቸውን አስምተው ነበር።

ትችቱ እየተጠናከረ በእነ መለስ ላይ እያተኮረ ሲሄድ፤ አለቃ ጸጋይ አቅጣጫ ለማሳት «ቢተው ውስጥ ውስጡን ሲሠራ የነበረውን ሄራ ሁሉ እናውቃለን፤ የደቡብ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላትን ይሰብክና ያሳድም እንደነበር ማሰረጃ አለን፤ ቢተው ይህን አላደረኩም ካለም ገብረ ዋሕድንና¹⁷ ሌሎችን በምስክርነት አቅርበን ወንጀለኛ መሆኑን ለማረጋገጥ እንችላለን፤» ሲል ወይይቱ በእነመለስ ሕገ መንግሥቱንና ሕገ ደንቦችን መጣስ ላይ ማነጣጠሩ ቀርቶ ትኩረቱ ወደ ደቡብ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ዞረ። ወዲያውኑ የደቡብ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባልና የክልሉ ምክትል አስተዳዳሪ የነበረው ደረጃ ዳክቾ ሳይገባው የመለስን አቋም ይቃወም እንደነበርና እነ ቢተው እንዳሳሳቱት አመልክቶ ግለ ሂስ አደረገ። በመቀጠልም ኩማ ደመቅሳ «አፈንጋጮች መቀሌ ላይ ሰብሰባውን ረግጠው ወጥተዋል፤ አሁንም በዚህ የአዲስ አበባ ሰብሰባ አንገኝም ብለዋል፤ እነዚህ ድርጊቶቻቸው ምንም ሐሳብ እንደሌላቸው ያመለክታሉ፤» ብሎ ግለ ሂስ አኪያሄደ። ሁለቱ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ይህን ቀልጣፋ ግለ ሂስ ያደረጉት በመለስ ንግግር ተደናግጠው ነገር ሳይመጣቸው ታማኝነታቸውን ለማረጋገጥ ነበር። በተለይ አፈንጋጮች መፈንቅለ መንግሥት ለማድረግ አስበው ነበር የሚለው የመለስ የፈጠራና የሐሰት ክስ አፈንጋጮችን እንደግፋለን የሚሉትን ወገኖች እጅግ አስደንግጧቸው ነበር። ምክንያቱም እነሱም በዚህ በመፈንቅለ መንግሥት ወንጀል ከተከሰሱ መውጫ ወደ ሌለው አስርና እንግልት እንደሚያመሩ ያውቁ ነበርና።

በዚህ ሰብሰባ የልብ ልብ የተሰማቸው መለስና ደጋፊዎቹ መልሶ ማጥቃቱን ተያይዘውት፤ በረከት ስምዖንም ሲያብክነክነው የቆየውን ጉዳይ አንሥቶ፤ «ከአፈንጋጮች አንዱ በሆነው በተወልደ ወልደ ማሪያም የተፈጸመው ኤርትራውያንን ከኢትዮጵያ የማባረር እርምጃ ዘር የማጥፋት ነበር» የሚለውን ክሱን ለመመሥረት ዕድል አገኘ። ይህ የበረከት ክስ ትክክል እንዳልሆነና በወቅቱ ኤርትራውያኑን የማባረሩን ውሳኔ የሰጠው በረከት ራሱ የነበረበት የጸጥታና የቅስቀሳ ኮሚቴ እንደሆነ እንደማስረጃ ቀረበ። በዚህ አጋጣሚ፤ ቀደም ሲል በኤርትራ የኢትዮጵያ አምባሳደር የነበረው አውዓሎም፤ «ይህን ኤርትራውያንን ከኢትዮጵያ የማባረር ውሳኔ ዘር ማጥፋት ካልከው ከኤርትራ በገፍ የተባረሩትን ኢትዮጵያውያን ጉዳይስ ምን ትለዋለህ? ኤርትራውያኑ ከኢትዮጵያ እንዲባረሩ የወሰነው ኮሚቴ አባል እንደመሆኑ ለምን በወቅቱ ተቃውሞህን አሳስማህም?» ብሎ ሲጠይቀው፤ በረከት ለመጀመሪያው ጥያቄ

¹⁷ ገብረ ዋሕድ የሀውላት ክፍፍል በተከሰተበት ወቅት በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል የቢተው ረዳት ሆኖ የፖለቲካ ሥራውን ሲያከናውን የቢተውንና የአባተ ኪሾን እንቅስቃሴ እየተከታተለ ለደገንነት መረጃ ያስተላልፍ እን ደነበር ይነገራል። ከከፍፍሉ በኋላ ለትምህርት እንግሊዝ አገር ተልኮ ሁለተኛ ዲግሪ ካገኘ በኋላ በተለያዩ ከፍተኛ የኃላፊነት ቦታዎች ላይ ተመድቦ ሠርቶ በመጨረሻ የገቢዎችና ጉምሩክ ምክትል ኃላፊ ሆኖ ሲሠራ ቆይቶ በቅርቡ በሙስና ተከሶ ታስሯል።

ምንም መልስ ሳይሰጥ፤ ሁለተኛውን ጥያቄ ሲመልስ፤ «በዚያን ጊዜ እነ ተወልደ አንበሶች፤ እኛ ደግሞ ቡችሎች ስለነበርን ምንም ተሰሚነት አልነበረንም» አለ።

በበኩሌ ኤርትራውያን ከኢትዮጵያ ሲባረሩ ምንም ዓይነት በደል አልደረሰባቸውም አልልም። ውሳኔው በመሠረቱ ትክክለኛ ቢሆንም በአፈጻጸም ግን ብዙ ስሕተቶች ነበሩ። አንዳንድ ጥቅም ፈላጊ አስፈጻሚዎች ኤርትራውያኑን በማስፈራራት ጉቦ ይቀበሉ እንደነበር፤ ጉቦ እየተሰጣቸው መባረር ያለባቸውን እያስቀሩና መባረር የሌለባቸውን ያባርሩ እንደነበር፤ የሚባረሩት ንብረታቸውን ሲሸጡ ተደራጅተው ይህን ንብረት በርካሽ ይገዙ እንደነበር፤ ኋላ ላይ ተጋልጧል። እኛን ፀረ-ኤርትራውያንና ፀረ-ዴሞክራሲያዊ እያሉ ይከሱን የነበሩት ቱባ ባለሥልጣናት ሳይቀሩ ኤርትራውያን ሲባረሩ ቪላዎቻቸውንና የንግድ ድርጅቶቻቸውን እንደገዙ በርካታ የህወሓት/ኢሕአዴግ የበላይ አመራር አባላት ያውቃሉ። ሆኖም እያንዳንዳቸው በአንዱ ወይም በሌላው ከኤርትራውያንጋ በተያያዘ ወንጀል ተዘፍቀው ስለነበር «በመስተዋት በተሠራ ቤት የሚኖር ሰው በድንጋይ አይጫወትም» እንዲሉ የበረከትን ክስ ከመቀበል ሌላ አማራጭ አልነበራቸውም። ይባስ ብለውም ከሙስና ጋራ ምንም ንክኪ ያልነበረንን በሙስና መክሰሱን አጥብቀው ተያይዘውት ነበር።

የኤርትራውያን መባረር ሲነሣ የሚገርመኝ ጉዳይ ቢኖር በጦርነቱ ወቅት ከመቶ ሺሕ በላይ ኢትዮጵያውያን በሻዕብያ ግፍ እየተፈጸመባቸው ሲባረሩና ሲንገላቱ እነ መለስ ትንፍሽ አለማለታቸው ነው። በሻዕብያ ታፍነው ተወስደው እስካሁን ደብዛቸው የጠፋውን ኢትዮጵያውያን በተመለከተም እነመለስ ምንም ሲናገሩ ሰምቼ አላውቅም፤ ከምሥራቅ ትግራይ ከዓዲ ኢሮብ ታፍሰው ተወስደው የት እንደደረሱ የማይታወቁትን በተመለከትም አንድ መግለጫ እንኳን ሰወጣ አላየሁም። ሁሌ የሚቆጫቸው የኤርትራውያኑ ከኢትዮጵያ መባረር ነው። ኢሳያስና ግብረ አበሮቹ የሠሩትን ግፍ ወደ ጎን ትተው እኛን እንደሚከሱ ሁሉ እነመለስም ሲከሱን ታይተዋል። በኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ወቅት እኛን ከኢሳያስ እኩል እንደሚዋጉንም በረከት በጻፈው መጽሐፍ ግልጽ ሲያደርገው፤ የሚከተለውን ይላል፤

«በእኛም ሁኔታ ኢትዮጵያ የኢሳያስን ወረራ በብቃት መከታ ለ-ዓላዊነቷን ለማስከበር በምታደርገው የመከላከል ጦርነት ይሳካላት ዘንድ፤ ከመጀመሪያ እስከመጨረሻ የጦርነቱን ፍትሃዊ ባህሪ ማስጠበቅ ነበረባት። የባድመ ወረራ የኢሳያስ መንግሥት የፈጸመውን ህገ ወጥ ድርጊት ለመከላከል ራሱን የቻለ ብቁ ምክንያት አስታጥቆናል። ይህ በራሱ የመከላከል ጦርነቱን ፍትሃዊ ባህሪ አስይዞታል። ስለዚህም የጦርነቱን የመከላከል ባህሪ አጥብቆ ይዞ እስከ መጨረሻ መፋለም ሌላ አማራጭ አልነበረውም። ከዚህ በተፃራሪ ከትምክህትም ሆነ ከሌላ ማንኛውም ስልባሌ ጥቅም ተነስቶ የደርግን መፈክር በመበደር ኤርትራን ወደ ማንበርከክና አሰብን ቆርሶ ወደ ማምጣት ዓላማ ማሸጋገር የተሳሳተ ነበር። በመሆኑም የጦርነቱ ፍትሃዊ ዓላማ ትተን የደርግን መፈክር እንድንቀበል ለማድረግ የአመራሩን እጅ መጠምዘዝ የሚሹትን የእነ አቶ ሰዬን የጦረኝነት አስተሳሰብ የኢሳያስን ወረራ ከመከላከል ባልተናነሰ ደረጃ በጥበቅ አትኩሮ መታገል ለኢትዮጵያ ደህንነት ሲባል የግድ መደረግ ነበረበት። በኢህአዴግ አመራር ውስጥ የተነሳውና አመራሩን ከሁለት ጎራ የከፈለው ልዩነት የጦርነቱን ዓላማ ከመወሰን ጋር የተያያዘ ብቻ ሳይሆን ከዚያም ባሻገር የሚሄድ እንደምታ ነበረው።»¹⁸ /ሠረዙ የኔ/

በዚህ በረከት ባስቀመጠው አጭር ሐተታ በርካታ እውነታዎች ታጭቀዋል። መንደርደሪያው ኢትዮጵያ ከሻዕብያ ጋራ ያኪያሄደችው ጦርነት ፍትሐዊ ነበር የሚል ቢመስልም ማሰሪያው ግን ከዚህ የተለየና መለስና ተከታዮቹ ሲያነሡት የነበረውን ክርክር

¹⁸ በረከት ስምአን፤ 2003 ዓ.ም.፤ የሁለት ምርጫዎች ወግ፤ ናዳን የገታ አገራዊ ሩጫ፤ ገጽ 23

ፍርጥ አድርጎ የሚያሳይ ነው። በአጠቃላይ በበረከት አገላለጽ ላይ የሚከተሉትን አስተያየቶች መስጠት ይቻላል፤

1ኛ/ ጽሑፉ የጦርነቱ ባሕርይ መከላከል እንደነበር ገልጾ እንቅስቃሴያችን ሁሉ በድንበራችን የቅርብ ርቅት እንዲገደብና ኤርትራ ውስጥ ዘልቀን ገብተንም ቢሆን በሚያመቸን ቦታ ሻዕብያን ድባቅ እንዳንመታ ገደብ ይጥላል። በውግያ መከላከልና ማጥቃት ያላቸውን ባሕርያዊ ትስስር የሚገነዘብ ሁሉ፤ መከላከል ማለት ጠላት እስኪሸነፍ ወይም እጁን እስኪሰጥ ድረስ ማጥቃትንም እንደሚያካትት ያውቃል። መለስና ተከታዮቹ ግን የጦርነቱ ባሕርይ መከላከል ነው ብለው የሻዕብያ ዐቅም እንዳይዳከምና ነፍስ እንዲዘራ አድርገዋል፤

2ኛ/ በረከት «ከትምክህትም ሆነ ከሌላ ማንኛውም አልባሌ ጥቅም ተነሥቶ የደርግን መፈክር በመበደር ኤርትራን ወደ ማንበርከክና ዓሰብን ቆርሶ ወደ ማምጣት ዓላማ ማሻጋር የተሳሳተ ነበር» ሲል የተወረረችው ኢትዮጵያ ናት፤ ጦርነቱም ፍትሐዊ ነው ብሎ ካመነ፤ ደርግና ትምክሕት ምን አመጣቸው? ከደርግና ከትምክሕት የባሰ ጥፋት ሊያደርስ የተነሣውና ያደረሰው ኢ-ፍትሐዊ ጦርነት ያወጀው ሻዕብያ እንጂ «አፈንጋጭ» ወይም ትምክሕተኛ አይደለም። አፈንጋጭና ትምክሕተኛ የተባለውማ በበረከት በራሱ አገላለጽ፤ ሻዕብያን ሊያንበረከክና ዓሰብን ሊያስመልስ የተዘጋጀው ክፍል ነበር። አገር ሲወረር ደግሞ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ዜጋ፤ ትምክሕተኛውም ጭምር፤ መስለፉ ተገቢ ነው። የፀረ-ወረራ ጦርነት አንዱ ባሕርይም ዜጎች ያለምንም መደባዊና ፖለቲካዊ ልዩነት በዜግነታቸው በጋራ መቆማቸው ነው። ታዲያ በረከትና ጓዶቹ አገር በተወረረችበት ጊዜ ዜጎችን ደርግና ትምክሕተኛ እያሉ መውረፋቸው በተባበረ ክንድ ሉዓላውነታቸውን እንዳያስከብሩ መከፋፈል አይሆንምን?

3ኛ/ በረከትን ያንገበገበው አንዱ ጉዳይ ዓሰብ ትገባናለች የሚለው እንደሆነ በግልጽ ይታያል። ከሕግ፣ ከታሪክና ከፖለቲካ አንጻር ዓሰብ ለኢትዮጵያ እንደምትገባ በዚህ ጽሑፌ ለማስረዳት ሞክሪያለሁ። በወቅቱ የሻዕብያንና የዓረቦችን የታሪክ ወይም የአፈታሪክ ትንታኔ ተቀብለን በመሄዳችን ዓሰብ የኢትዮጵያ ናት የሚል ግንዛቤ በአመራሩ ያልነበረ ቢሆንም አሁን ያለኝ ግንዛቤ ግን ይኸው ዓሰብ ለኢትዮጵያ ትገባለች የሚል እንዳልሆነም ገልጫለሁ። ለማንኛውም በዚህ ጉዳይ መከራከር ያለበት ሻዕብያ እንጂ ኢትዮጵያን እመራለሁ የሚል ባለሥልጣን መሆን አልነበረበትም። ሻዕብያ እንኳን የነገሩን ውስብስብነት ተገንዝቦ፤ መጀመሪያ ላይ ዓሰብና ምጽዋን ኢትዮጵያ በነጻ ልትጠቀምባቸው ትችላለች ማለቱንም በምዕራፍ ሦስት ገልጼዋለሁ፤

4ኛ/ ሌላው የሚገርመው ጉዳይ ደግሞ እነ በረከት ኢሳያስንና እኛን እኩል ሊዋጉን ቆርጠው መነሣታቸው ነው። እነበረከት ለማጣፈጫ ሻዕብያንና እኛን እኩል አደረጉን እንጂ ጦራቸው ያነጣጠረው በእኛ ላይ እንደነበር የቅርብ ጊዜ ትውስታ ነው። እኛን እንደደመኛ ጠላት እየፈረጁ፤ ሻዕብያንና የኤርትራን ሕዝብ አንድ አድርገው ማየታቸው፤ የሻዕብያ ኃይል እንዳይደመሰስ መከላከላቸውና ጦርነቱ ከቆመ በኋላም ደጋግመው እንታረቅ እያሉ ሻዕብያን ከመማጽን ዐልፈው የአልጀርሱን ስምምነት ተቀብለው ግዛታችንን አሳልፈው መስጠታቸው ዋናውን ጦራቸውን የሰበቁት በእኛ ላይ እንደሆነ ያመለክታል።

5ኛ/ በዚህ ጽሑፍ በግልጽ የሰፈረው ሌላው ሐሳብ ኤርትራ እንዳትንበረከክ የሚለው ነው። ጦርነቱ በዋነኝነት በሻዕብያ ጦርና በኢትዮጵያ ጦር መካከል እንጂ በሁለቱ ሕዝቦች መካከል እንዳልሆነ እያወቁ፤ የሻዕብያ ጦር እንዳይዳከምና እንዳይንበረከክ ሥጋታቸውን ገልጸዋል። ከታሪክ እንደምንገነዘበው፤ የአንድን ወራሪ ጦር ቅስም መስበር የሕዝቡን

ቅስም መስበር አይደለም። ድርድር አልቀበለም የሚል ወራሪን በማያዳግም ሁኔታ መመከት የሚቻለውም ያለውን ኃይል ተጠቅሞና በገባበት ገብቶ በማንበርክክ ብቻ ነው። በአንደኛውና በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ወራሪዋን ጀርመንን የገጠሙት ኃይሎች ጦሯ እስኪደመሰስ ድረስ ተዋግተዋታል። አሜሪካኖች፣ እንግሊዞችና ሶቭዬቶች ጀርመን ዋና ከተማ ድረስ ዘልቀው ሂትለርንና የገንባውን ጦር አንበርክከው አቸንፈዋል፤ የጀርመንን ሕዝብም ከናዚዎች አገዛዝ ነጻ አውጥተዋል። ሻዕብያም በሰላማዊው የኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ ላወጀው ጦርነት ዐጸፋው በገባበት ገብቶ ድባቅ መምታት እንጂ የኤርትራ ሕዝብ ቅስም እንዳይሰበር በሚል ሽፋን ጦርነቱ ከድንበር እንዳያልፍ መሟገትና ጦርነቱ ግቡን ሳይመታ እንዲቀር ማድረግ አይደለም። በረከት ልብ ይለው እንደሆነ እንጂ እንጂ ሻዕብያ በሚገባ እንዳይመታ የኢሕአዴግ አመራርን እጅ የጠመዘዙት መለስና ተከታዮቹ እንጂ ትምክሕተኛ የሚላቸው አይደሉም።

በአጠቃላይ፣ በረከት በወረራው ወቅት በሻዕብያ ላይ ቁርጥ አቋም እንዳልነበረው በዚሁ መጽሐፍ ግልጽ አድርጓል። «አመራሩን ከሁለት ጎራ የከፈለው ልዩነት የጦርነቱን ዓላማ ከመወሰንጋ የተያያዘ ብቻ ሳይሆን ከዚያም ባሻገር የሚሄድ እንድምታ ነበረው።» ሲልም የነበረውን ስውር ሻዕብያን የማዳን አጀንዳ ይፋ አድርጓል። ሻዕብያን መዋጋት ሲል የምር አለመሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ፣ እኛን ከሻዕብያ እኩል ሊዋጉን ቆርጠው መነሣታቸውን ሲገልጽ፣ ሁለት የጦር ግንባር ተከፍቶብን እንደነበርም መስክሮልናል። ለዚህ «ግልጽነቱም» ምስጋና ይገባዋል። እርሱና ጓደኞቹ የኤርትራውያኑ መባረር የከነከናቸውም ከዚህ አቋማቸው የተነሣ እንደሆነም ተጨማሪ ማስረጃ የሚያስፈልገው አይመስለኝም።

መለስ በዚህ ስብሰባ አፈንጋጮች ባለን ላይ ክፉኛ እየደነፋ፣ «በመቀሌው ስብሰባ በዝረራ አሸንፈናቸዋል! ምንም ዋጋ እንዳያወጡ አድርገናቸዋል! ዕርቃናቸውን አውጥተናቸዋል!» ሲል ዶክተር ነጋሶ፣ «አኒጋገርህ ሁሉ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም በጄኔራሎቹ ላይ የተናገረውን እንዳስታውስ አደረገኝ» ብሎ ሲለው ገነት ዘውዴ መለስን እንዴት ከመንግሥቱ ኃይለ ማርያምጋ ታመሳስለዋለህ ብላ ስቅስቅ ብላ ማልቀሷን ነጋሶ ይናገራል።¹⁹ አውግሎም፣ ቢተውና ዓባይ ይህን ሁሉ ድራማ በቅርብ ሲያዩ ቆይተው የመጀመሪያውን ቀን ስብሰባ አጠናቀው ወደ ስብሰባው ሳይመለሱ ቀሩ። በመሆኑም ከዚህ በኋላ የሆነውን ሁሉ እንሰማ የነበረው እንደ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ በመገናኛ ብዙኃን ሆነ።

መለስና የብአዴን አመራር አባላት አስቀድመው በቀየሱት ስልት መሠረት የኢሕአዴግ ምክር ቤት አስቸኳይ ስብሰባ እኛን በማውገዝና መለስ ያስቀመጣቸውን አቅጣጫዎች በመደገፍ ባለ ሰባት ነጥብ ውሳኔ አስተላልፎ ተጠናቀቀ።²⁰ የውሳኔው መንደርደሪያ ቀደም ሲል የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ግምገማ እንዲያከያዝሩ በተወሰነው መሠረት ህወሓትና ብአዴን ውይይት አከያሂደው በተለይ ብአዴን ውይይቱን በተሳካ ሁኔታ እንዳጠናቀቀ አመልክቶ ሌሎች ድርጅቶችም ውይይት ለማካሄድ በዝግጅት ላይ እንደሚገኙ ይገልጽ ነበር። በመቀጠልም ህወሓት ውስጥ የተከሰተው ችግር በሁሉም የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ላይ ከፍተኛ አደጋ ደቅኖባቸው እንደነበር ጠቁሞ የህወሓት ካድሬዎችና የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ባደረጉት የጋራ ጥረት ዴሞክራሲያዊና ተቋማዊ መፍትሔ ሊገኝ እንደቻለ ይገልጽ ነበር። የኢሕአዴግ ሊቀመንበር መለስ ዜናዊ ያቀረበውን ሪፖርት፣ ለይስሙላ ተቀንጭቦም ከህወሓት አመራር ከተገለሉት ውስጥ ሦስቱ ወኪሎቻቸው ያቀረቡትን አስተያየትና የህወሓት ካድሬዎች በተወካዮቻቸው አማካይነት ያቀረቡትን ዘገባ መሠረት በማድረግ ምክር ቤቱ የሚከተሉትን ውሳኔዎች አሳልፎ ነበር፤

¹⁹ ዝኒ ከማሁ፣ ዳንዲ የነጋሶ መንገድ፣ ገጽ 240
²⁰ በህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር በሚመለከት የኢሕአዴግ ምክር ቤት አስቸኳይ ስብሰባ ያሳለፈው ውሳኔ፣ መጋቢት 13/1993፣ አዲስ አበባ፣ ሁለት ገጾች

- 1ኛ/ በሕገ ደንቡ መሠረት ህወሓት ውስጣዊ ድርጅታዊ ሁኔታውን አስመልክቶ በአባላቱ ላይ ውሳኔ ሊሰጥ እንደሚችልና የኢሕአዴግ ምክር ቤትም የድርጅቱን ውሳኔ እንደሚያከብር፣ ድርጅቱ ለኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴና ምክር ቤት የወከላቸውን በፈለገው ጊዜ ሊለውጥ እንደሚችል፤
- 2ኛ/ ከህወሓት አመራር ራሱን ያገለለው ቡድን ስብሰባ ረግጦ መውጣቱን፣ ለብዙኃኑ ውሳኔ አለመግዛቱንና ዴሞክራሲያዊ ማዕከላዊነትን መጣሱን፣ ይህን አፍራሽ ተግባሩንም እንደሚያወግዝ፤
- 3ኛ/ የአፈንጋጭ ቡድኑ አባላት የካድሬዎችን ስብሰባ ረግጠው መውጣታቸውን በኢሕአዴግ ምክር ቤት ያለመሳተፋቸው፣ የተሳተፉትም ስብሰባውን ረግጠው መሄዳቸው ፀረ-ዴሞክራሲያዊ በመሆኑ፣ ይህን አጥብቀው እንደሚያወግዙት፤
- 4ኛ/ አፈንጋጮች ከመድረክ ውጭ የሚያደርጉትን ሕጋዊ ያልሆነ እንቅስቃሴ፣ በተለይ ዘረኛ የሆነ እንቅስቃሴያቸውን፣ አጥብቀው እንደሚያወግዙ፤
- 5ኛ/ የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ የጀመረውን ወይይት ካጠናቀቀ በኋላ መደበኛ ጉባኤ እንደሚያኪያሂድና ራሳቸውን ያገለሉት ወገኖች ግለ ሂስ አድርገው ከተመለሱ በጉባኤው ሊሳተፉ እንደሚችሉ ካድሬዎች ያስተላለፉትን ውሳኔ እንደሚደግፉ፤
- 6ኛ/ ራሳቸውን ያገለሉት ወገኖች በነበራቸው ኃላፊነት ይዘውት የነበረውን ንብረትና ሰነድ እንዲያስረክቡ፣ በምትካቸውም ሌሎች አባላት እንዲመደቡ፤
- 7ኛ/ ውሳኔውን ከህወሓት ያፈነገጡት ወገኖች እንዲያውቁት እንዲደረግና ለሕዝብም ይፋ እንዲሆን፡፡

የምክር ቤቱ ውሳኔ ወደ እያንዳንዱ የኢሕአዴግ ድርጅት ተላልፎ ወይይት ከተደረገበት በኋላም እንደገና የኢሕአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ ተጠርቶ የመለስ አዲሱ ፖለቲካ «ተሃድሶ» በሚል ስም ተጠመቀ፡፡ ይህ ሁለተኛው የኢሕአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ እየተኪያሄደ የዶክተር ነጋሶ ጊዳዳ ስብሰባውን ጥሎ መውጣት ተሰማ፡፡ በወቅቱ የተሰራጨው ዜና ነጋሶ በውይይቱ ይዘትና አኪያሄድ እንዳልተሰማም ያመለክት ነበር፡፡ ያኔ ነጋሶ «የምንከተለው ነጭ ካፒታሊዝም ነው፤ የሕገ መንግሥቱም ይዘት ፍጹም ነጭ ካፒታሊዝም ነው፤» የሚለውን የመለስን የምዕራባውያንን የማስደሰቻ አገላለጽ አልተቀበለውም ነበር፡፡ ነጋሶን ለመሳሰሉ ከፍተኛ ካድሬዎች በወቅቱ ከቆየው አቋሙ ለተንሸራተተው ለመለስም ለራሱ ዋነኛውና ቅድሚያ የሚሰጠው ሰነድ በአብዮታዊ ዴሞክራሲ ላይ የተገነባው የኢሕአዴግ መርሐ ግብር እንጂ የሊበራል ካፒታሊዝም ዝንባሌ ቢኖረውም እንደመርሐ ግብሩ ማስፈጸሚያ የሚታየው ሕገ መንግሥቱ አልነበረም፡፡

አብዮታዊ ዴሞክራሲ በሰፊነበት በማንኛውም የሽግግር ሥርዓት ከበርቴው የሚመራው ሊበራል ኢኮኖሚና ሊበራል ፖለቲካ ብሎ ነገረ የለም፡፡ በወቅቱ የኢሕአዴግ አብዮታዊ ዴሞክራሲ ወዴት እያመራ እንደነበር ግን በውል አይታወቅም ነበር፡፡ በመሆኑም በአብዮታዊ ዴሞክራሲ አምናለሁ የሚል ካድሬ ሁሉ ግራ ተጋብቶ ነበር፤ ነጋሶም ግራ የተጋባ ይመስል ነበር፡፡ እንደመለስ ላለ እንደየአጋጣሚው ፖለቲካውን እየገለበጠ ለራሱ እንደሚመቸው በመተርጎም ለተካነና ቁርጥና ጽኑ ፖለቲካ ላልነበረው ሰው የነጋሶ የገሊና ዕረፍት ማጣት ትርጉም አልነበረውም፡፡ መለስ፣ ሲሻው ፍጹም ማርክሲስትና የላብ አደር

ፓርቲ የሚመሠረትበትን ስትራቴጂ ቀያሽ፤ ሲሻው ደግሞ የአብዮታዊ ዴሞክራሲ ወይም የነጭ ካፒታሊዝም አራማጅ ሆኖ ፈረንጆች እንደሚሉት የተለያዩ ባርሜጣ በማድረግ፤ እስከ የሌላቸውን አቋሞቹን የሚደግፉ ሰነዶችን ከኪሱ የሚመዝ ነበር። የአብዮታዊ ዴሞክራሲ ተከታዮቹን ለመሳብ የሀውሐት/ኢሕአዴግን ፕሮግራም፤ ማርክሲስት ነኝ ለማለት የእነ ማርክስና ሌኒንን መጻሕፍት፤ ነጭ ካፒታሊስት ነኝ ለማለት ሕገ መንግሥቱን፤ የዓለም የገንዘብ ድርጅትን፤ የዓለም ባንክንና የዋሽንግተኑ የስምምነት ሰነዶች ይመዝ ነበር። የመጨረሻው መጽሐፍህ የቱ ነው? ቢባል እንደየሁኔታውና እንደየጠያቂው አንዱን ወይም ሌላውን መጽሐፍ ያሳይ ነበር።

ነጋሶ በውይይቱ ሂደት አጣብቂኝ ውስጥ እንደገባ ግልጽ ነበር። ምርጫው ደግፎና ፈርሞ ያጸደቀውንና በሕገ መንግሥቱ የተካተተውን ነጩን ካፒታሊዝም ተቀብሎ ከመለስጋ መጓዝ፤ አልያም ስብሰባውን ጥሎ መውጣት ነበርና በመጨረሻ «ብቃኝ» ብሎ ስብሰባውን ጥሎ ወጥቶ ከኢሕአዴግ ተሰናበተ። ወቅቱ ውጥረት የተሞላበት እንዲሁም ብዙ ካድሬዎች ግዳይ በመጣል በመለስ ዘንድ ተወዳጅነት ለማፍራት የሚሯሯሯጡበት ስለነበር ነጋሶ በቃኝ ብሎ ሲወጣ እንደነ አልማዝ መኮ²¹ ያሉ ካድሬዎች፤ «እንዴት ሒሳቡን ሳያወራርድ ይሄዳል?» የሚል ጥያቄ አንሥተው ነበር። አፍላው ካድሬ ጣባ ደበሌም ነጋሶን በማውገዝ ተቃውሞውን ገልጾ ነበር። በዚህ አጋጣሚ ነጋሶ ጎሊናው የነገረውን አድምጦ የአዲስ እሾም ባይና እበላ ባይ ካድሬዎችን ጫና መቋቋሙና በቃኝ ማለቱ የሚያስመስግነውና ስብእናውን የሚገልጽ ነበር።

ነጋሶ ከወጣ በኋላ ቀሪዎቹ ተሳታፊዎች ስብሰባውን ቀጥለው የመለስን አዲስ የተሃድሶ ሰነድ አጸደቁ። በዚህ ስብሰባ መለስ ኋላ ላይ አሸቀንጥሮ የወረወራቸውንና እስር ቤት ያስገባቸውን የደኢሕአዴግ ሊቀመንበርና የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ አባል የነበረውን የአባተ ኪሾን፤ የደኢሕአዴግና የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ አባል የነበረውን የደረጀ ደጌሾን፤ የአሕዴድ ሊቀመንበር የነበረውን የኩማ ደመቅሳን፤ ድጋፍ አገኘ። መለስም ከነዚህ ሰዎች ይፈልገው የነበረውን በማግኘቱ ያቀረብኩትን ሰነድ ከጥቂት አፈንጋጮች በስተቀር ሁሉም የኢሕአዴግ ምክር ቤት አባላት ተቀብለውታል የሚለውን መልእክት ለማስተላለፍ ቻለ።

የኢሕአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ እንደተጠናቀቀ መለስ የየድርጅቱን መሪዎችና የበላይነቱን ሊያረጋግጡለት የሚችሉትን የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ይዞ በሚድያው ብቅ አለ። በተለይ ካሱ ኢሳላ፤ አዲሱ ለገሰ፤ ኩማ ደመቅሳና አባተ ኪሾ በጋራ ለኢትዮጵያ ሕዝብ መግለጫ አስተላለፉ። እነዚህ ተናጋሪዎች ከተውሉን አሉታዊ የታሪክ አሻራዎች አንዱ አዲሱ ለገሰ የተናገረው ነው። ቀደም ብዬ እንደገለጽኩት አዲሱ መጀመሪያ ላይ ከመለስ ጎን የተሰለፈው አኪያሄዱን አምኖበት ሳይሆን የኃይል ሚዛኑ ወደእርሱ በማጋደሉ ነበር። ይህ የፖለቲካ ማንነቱን ቢገልጸውም አሰላለፉን ካስተካከለም በኋላ «ካፈርኩ አይመልሰኝ» እንዲሉ፤ የአፈንጋጩ ቡድን አባላት ጃኬትና ኩሽኽ²² ለብሰው ከመንጎራደድ ሌላ በኢትዮ-ኤርትራው ጦርነት ምንም ዓይነት ሚና አልነበራቸውም ካለ በኋላ፤ «እነዚህ ሰዎች ጠባቦችና የበሰበሱ ናቸው» ብሎ ተናግሮ ነበር። እዚህ ላይ ዋናው ቁም ነገር በጦርነቱ ማን ምን ሚና ነበረው የሚለው ሳይሆን ጠባብ ብሎ ሲገልጸን ያለ ምንም ጥርጥር ለትግራይ ሕዝብ ጥቅም የሚያዳሉ ናቸው ማለቱ ነበር። ይህ አስተሳሰብ የብቻው እንዳልነበርና መለስ የፖለቲካ ሥልጣኑን ለማደላደል አፈንጋጮች ብአዴንና አማራውን የሚያንኳሰሱ፤

²¹ የአሕዴድ ማዕከላዊ ኮሚቴና የኢሕአዴግ ምክር ቤት አባል የነበረው አልማዝ መኮ በመንግሥት ሥልጣን የተወካዮች ምክር ቤት ምክትል አፈ ገብኤ የነበረች ሲሆን አልማዝ መለስን ደግፋ ነጋሶን ተቃውሞ ጠንካራ አስተያየት ከሰጠች ከአንድ ሳምንት በኋላ ወደ አሜሪካ ሄዳ እዚያው ጥገኝነት ጠይቃ ቀርታለች።
²² እንደሸርጥም እንደነጠላም የሚያገለግል ታጋዮች የሚያዘውትሩት ጨርቅ

የአማራውን ጥቅም የሚጸረሩ፣ ለትግራይ ሕዝብ ጥቅም ብቻ የቆሙ ናቸው በማለት ይነዛው የነበረው ፕሮፓጋንዳ አካል ነበር።

መለስ ይህን ፕሮፓጋንዳውን ለሁሉም የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ቢሸጠውም የበለጠ ዋጋ ያወጣለት በብአዴን ነበር። በተለይ አዲሱ፣ አፈንጋጮች የበሰበሱና ጠባቦች ነበሩ እያለ የትግራይ ሕዝብ በተለየ ሁኔታ ተጠቃሚ ሆኗል የሚለውን የመለስን የፕሮፓጋንዳ ጨዋታ ከመጠን በላይ ያራግበው ነበር። የትግራይ ክልል በማንኛውም ኢኮኖሚያዊ፣ ማኅበራዊና ፖለቲካዊ አመልካቾች ሲመዘን ከሌሎች ክልሎች እኩል፣ በአንዳንድ በኩልም ከሌሎች ዝቅ የሚል እንጂ የተለየ እድገትና ልማት ያገኘ አልነበረም። በእርግጥ ሥልጣናቸውን ተገን አድርገው ራሳቸውንና ቤተሰቦቻቸውን ያበለጸጉ የትግራይ ተወላጆች መኖራቸው አይካድም። እንዲህ ዓይነቶቹ ጥቅም ፈላጊዎች ግን በትግራይ ብቻ ሳይሆን በአማራውም፣ በኦሮሞውም፣ በሌላውም ክልል ስለነበሩ አፈንጋጮች የተባሉት የትግራይን ሕዝብ በተለየ ሁኔታ ተጠቃሚ አድርገዋል ወደሚለው መሸጋገሩ ወይም የትግራይን ሕዝብ በጭፍን ከሚጠላ አልያም ነባራዊ ሁኔታውን በጥልቀት ከማያውቅ ወይም ደግሞ እንደእነ መለስ ሥልጣኑን ለማደላደል ከሚፈልግ ሰው የሚመነጭ አስተያየት ነው።

አዲሱ «አፈንጋጮችን» በጠባብነትና በመበሰበስ ሲከስ አስቀድሞ ራሱንና አሳዳሪውን በተመለከተ መልካም በነበር። አዲሱ በፖለቲካው መዋቅር የብአዴን ሊቀመንበርና የኢሕአዴግ ምክትል ሊቀመንበር፣ በመንግሥት መዋቅሩም የአማራ ክልል ፕሬዚዳንት ነበር። ታዲያ ይህ ሁሉ ሥልጣን ጨብጦ ከበታቹ የነበሩትንና በአብዛኛው የመንግሥት ሥልጣን ያልነበራቸውን «አፈንጋጮች» በስብሰዋል፣ ጠባቦችና ለትግራይ የሚያዳሉ ናቸው ብሎ ሲናገር ትዝብት ላይ የሚጥለው ነበር። የሚዘልፋቸው አፈንጋጮች ለትግራይ ልዩ ጥቅም ሊሰጡ የሚችሉበትና እንደላብ የሚያዙበት ሀብትና የፖለቲካ ሥልጣን አልነበራቸውም። እውነት ለአካባቢያቸው ልዩ ጥቅም አስገኝተዋል ከተባለም ይህን አፍራሽ ተግባር ሲፈጽሙ ዝም ብለው የተመለከቷቸው የበላይ ባለሥልጣናት ኃላፊነታቸውን ተወጥተዋል ለማለት ያስቸግራል።

ከዚህ አኳያ፣ ከአዲሱ በበለጠ የሚያስገርመው የዚህ ስትራቴጂ ቀያሽ የነበረው የመለስ ዜናዊ አነጋገር ነው። መለስ የኢትዮጵያ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ መዋቅሮች አንቀሳቃሽና ቁንጮ መሪ ከመሆኑም ባሻገር በፖለቲካው የህወሓትና የኢሕአዴግ ሊቀመንበር፣ በመንግሥት ሥልጣኑም የአገሪቱ ጠቅላይ ሚኒስትር፣ የጦር ኃይሎች ጠቅላይ አዛዥ፣ የተወካዮች ምክር ቤት አባል፣ ነበር። በኢኮኖሚው ዘርፍም የፋይናንስ ሚኒስቴር፣ የብሔራዊ ባንክ፣ የፕላንና የኢኮኖሚ ሚኒስቴር፣ ወዘተ... የበላይ ኃላፊ፣ በድርጅት የሚመራው የትእምት ኩባንያ የቦርድ ሰብሳቢ ነበር። ታዲያ ይህን ሹሉ ኃላፊነት የያዘው መለስ ሳያውቀው እንዴት የአገሪቱ ሀብት ለትግራይ የሚውልበትና የሚመዘበርበት ሁኔታ ሊፈጠር ይችላል? እውነት መለስ አምኖበት ለሁሉም ችግር ተጠያቂዎቹ አፈንጋጮች ነበሩ ካለም፤ ከአዲሱ በበለጠ አፈንጋጭ የተባሉትን መሥመር ባለማስያዝና ጠባብ ብሔርተኝነትን በማቀንቀን ተጠያቂ ሊሆን ይችል የነበረውም ራሱው ነበር።

እነ መለስና አዲሱ በአፈንጋጮችና በሕዝቡ ላይ ያን ያህል አስነዋሪ ስድብና ዘለፋ ሲደረድሩ ኩማ ደመቅሳና አባተ ኪሾ ምናልባት የመለስን ጨዋታ በሚገባ ከመገንዘብ ይሁን ወይም መለስ ከተጠቀመባቸው በኋላ አሸቀንጥሮ እንደሚጥላቸው ከመረዳት የገነነ ስድብ አላሰሙም ነበር። ያም ሆኖም ግን ከጥቂት አፈንጋጮች በስተቀር የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ በሙሉ ከመለስ ጎን ተሰልፏል የሚለውን መልእክት አስተጋብተው ነበር። መለስም ይህንን የትግራይ ህወሓት፣ የአማራው ብአዴን፣ የደቡብ ደኢሕዴግና የኦሮሚያው

ኢሕዴድ ሊቃነ መናብርት ከጎኔ ቆመዋል የሚለውን መልእክት ለማስተጋባት ተጠቅሞበታል። መለስ በወቅቱ ከነአርሱ የፈለገውም ይህን ኢሕዴድን አልተሰነጠቀም፤ አሁንም እየሠራ ነው፤ እንዲያውም ድርጅቱን ለመሰንጠቅ ሙከራ ያደረጉትን በጋራ አውግዟል፤ የሚለውን መልእክት ለማስተላለፍ ብቻ ነበር።

14. የመለስ የኢሕዴድን አባል ድርጅቶች ለመቆጣጠር ተጨማሪ ዘመቻ

መለስ ለኢሕዴድ ምክር ቤት ያቀረበው ሰነድ ተቀባይነት ካገኘ በኋላ ኢሕዴድን በሱ አስተሳሰብ ለመቅረጽ እያንዳንዱን የኢሕዴድ አባል ድርጅት ማጽዳትና ማስተካከል ጀመረ። ለእነዚህ የማጥራት ስብሰባዎችም ፍጹም ታማኝ ተወካዮችን በመላክ፤ አስፈላጊ ሲሆንም ራሱ በግንባር በመገኘት የማጥራት ዘመቻውን ተያያዘው።

መለስ ከህወሓት ክፍፍል በኋላ ከኢሕዴድ አባል ድርጅቶች መካከል ጠንከር ያለ ተቃውሞ የገጠመው ከኢሕዴድ ነበር። የኢሕዴድ ማዕከላዊ ኮሚቴ ቀደም ሲልም አለኝ ይለው ከነበረው የድርጅት ጥንካሬና ከሚወክለው ሕዝብ ብዛት አንጻር በኢሕዴድ መንግሥት በቂ ስፍራ ማግኘት እንዳለበትና ድርጅቱም ነጻነቱን አስጠብቆ መሄድ እንዳለበት ያምን ነበር። የኢሕዴድ አባላትም የህወሓት ጣልቃ ገብነት ይሉት የነበረውን ድርጅቱን ለማጠናከር ከህወሓት አመራር ይላክ የነበረውን የከፍተኛ ካድሬ እገዛም አይወዱትም ነበር። ህወሓት ሰለሞን ተስፋይን /ጢሞ/ ረዘም ላለ ጊዜ የኢሕዴድን አመራር እንዲደግፍ ቢመድበውም ይህ «ምግዚትነት» በኢሕዴድ አባላት በበጎ አልታየም ነበር። የዚህ ዓይነቱ አዝማምያ ኢሕዴድ ውስጥ ለረዥም ጊዜ ሲንጸባረቅ ቆይቶ ኢሕዴድ ውስጥ ቀውስ ከተፈጠረ በኋላ ደግሞ በጣም አነጋጋሪ ሆኖ ነበር።

የኢሕዴድ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በኢትዮ-ኤርትራ ጦርነትና በሉዓላዊነት ጉዳይ ሲከራከር ከኢሕዴድ የተወከሉ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት አንድ ላይ ቆመው የመለስን አቋም መቃወማቸውን መለስ የአፈንጋጮች ወገን ሆኖ የቆመው የሰለሞን ጢሞ ሄራ ያስመሰለው ነበር። ሰለሞን በአፈንጋጭነት ተከሶ ከተወገደና ነጋሶም በቃኝ ብሎ ድርጅቱን ለቆ ከወጣ በኋላ መለስ ቅድሚያ የሰጠው የሥልጣን ተቀናቃኝ ይሆንብኛል ያለውን ኢሕዴድን ማጽዳቱ ላይ ነበር። በመሆኑም መለስ በግንባር የተገኘበት አንድ ወር የወሰደ የኢሕዴድ ስብሰባ ተኪያሄደ። መጀመሪያ ላይ መለስ በኢሕዴድ ስብሰባ ሲገኝ አባላቱ፤ «ለምን በዚህ ስብሰባ ይገኛል? እኛ ራሳችንን ችለን መወያየት እንችላለን፤ ውይይታችንም መለስ በሌለበት መኪያሄድ አለበት፤» ብለው ሲያንገራግሩ መለስ በተካነበት የማደናገር ስልት በስብሰባው እንዳይገኝ መፈለጋቸው ራሱ የጠባብነት ምልክት መሆኑን ገልጸላቸው ካሸማቀቃቸው በኋላ በስብሰባው ተገኝቶ የፈለገውን የፖለቲካ አመለካከት ሊያሰርጽ ቻለ። ይህ ቢሳካለትም ኢሕዴድ ውስጥ ጥርስ የነከሰባቸውን አባላት እንዲሁ ሊተዋቸው አልፈለገም ነበር።

መለስ ረዥም ጊዜ በወሰደው የኢሕዴድ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ የሉዓላዊነት ውይይት ነጋሶ ጊዳዳ፤ ኩማ ደመቅሳ፤ ዓሊ ዓብዱና ዮናታን ዲልቦ ራስ ምታት ሆነውበት እንደነበር አልረሳውም ነበር። ነጋሶ በሐሳብ ጭምር የመለስን ፀረ-ሉዓላዊነትና ኢ-አገራዊ አቋሞች ሲቃወም፤ ኩማና ሌሎች የኢሕዴድ የኢሕዴድ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ደግሞ ድምጻቸውን ስለነፈጉት ቂም ይዞባቸው ነበር። በዚህ አጋጣሚ መለስ ከነጋሶ ተገላግሎ ነበር። ኩማም ድርጅቱን ሊመራ የማይችል ደካማ ተብሎ ከኢሕዴድ ሊቀመንበርነቱ እንዲወርድ ተደርጎ የወታደር ቆቡን ባወለቀው በጄኔራል አባዱላ ገመዳ ተተክቶ ነበር። እውነትም ጉዳዩ እንደ መለስ አባባል «ገበሬም ቢሆን የኢሕዴድን መሥመር ከተቀበለና

ከተከተለ ሚኒስትር ሊሆን ይችላል» ሆነና፤ ወታደሩ አባዱላም የኢሕአዴግን መሥመር በመከተሉ የፓርቲው መሪ ሊሆን ቻለ። ለነገሩ፤ መለስ የኢሕአዴግ መሥመር ከተቀበለ አለ እንጂ ገበሬውም ይሁን ወታደሩ ይጠበቅበት የነበረው የእርሱ አገልጋይ መሆን ነበር። ከማ የኃይል ሚዛኑ መለዋወጡንና የመለስ የበላይነት መስፈኑን ተገንዝቦ በመጨረሻ ሰዓት እጁን ለመለስ መስጠቱ «ጠቀመው» እንጂ በሙስና ተከሶ ወሀኒ ሊወረወር ተቃርቦ እንደነበር የሚደርሱን መረጃዎች ያመለክቱ ነበር።

እንደ ከማ ሁሉ ዓሊ አብዶም ብዙ የሚናገር ሰው ባይሆንም የመለስን አቋሞች ከመሠረቱ በመቃወሙ መለስ ጥርስ ውስጥ ገብቶ ነበር። በኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ወቅት በተኪያሄደ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስብሰባ ዓሊ ጠጠር ያለ ጥያቄ ሲያነሣ መለስ ቁጣና ስድብ አውርዶበት ውዝግቡ በሥነ-ሥርዓት አግባብ እንዳቆመ አስታውሳለሁ። መለስ ዓሊ አብዶን ሲያንጓጥጠው እንዴት ከኔ እኩል ይከራከራል የሚል ይመስል ነበር። ለማንኛውም ዓሊ አብዶ ለዚህ «ድፍረቱ» የተሰጠው ቅጣት ከከንቲባነቱ መባረሩና በአርከበ ዕቀባይ መተካቱ ነበር። ከከንቲባነቱ ሲወርድም፤ «የአዲስ አበባ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በክፍል፤ ሞቷል፤ የሥራ ወኔው ጠፍቷል፤» ሲባል ዓሊ አብዶ ክሱን ያለ ምንም ማንገራገር ተቀበለ። እውነት የአዲስ አበባ መስተዳድር ያን ያኽል ተዳክሞና ዘቅጦ ከነበረ ሁኔታው እዚያ ደረጃ እስኪደርስ ተቀማጭነቱ አዲስ አበባ የነበረውና የአዲስ አበባን መስተዳድር በበላይነት ይመራ የነበረው መለስ ምን ይሠራ ነበር? የሚል ጥያቄ እንኳ አላነሣም። ለማንኛውም ዓሊ አብዶ ሂሱን ውጦ በሱዳን የኢትዮጵያ አምባሳደር ለመሆን ወደ ካርቱም አመራ። ለጊዜውም ቢሆን ከኢሕአዴድ ውስጥ መለስን ጠንክረው በመደገፍ ጎልተው የወጡት እነ ሙክታር ከድር፤ ጁንዲን ሳዶ²³፤ ጣባ ደበሌ፤ ወዘተ... ነበሩ። መለስ አጥብቆ ይፈልግ የነበረው ግን የኢሕአዴድ ምሁራንን ማለትም የእነ ግርማ ብሩን፤ ሶፊያን አሕመድን፤ ሽፈራው ጃርሶንና ጁንዲን ሳዶን ድጋፍ አግኝቶ የእርሞ ሊሂቃን ይደግፋኛል፤ ከጎኔም ተሰልፈዋል፤ ለማለት ነበር።

ከኢሕአዴድ ቀጥሎ ሰፊ ዘመቻ የተኪያሄደው በደኢሕዴግ ላይ ሲሆን ዘመቻውን መርተው ፓርቲውን የማጥመቅና የማጥራት ኃላፊነት የተሰጣቸው በበረኸት ስምጸን የሚመሩ ከፍተኛ ካድሬዎች ነበሩ። እነዚህ የዘመቻ መሪዎች የደኢሕዴግን አመራር በመሰብሰብ የመለስ ደመኞች የሚሏቸውን የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ቁም ስቅላቸውን አሳይተዋቸው ነበር። በሉዓላዊነቱ ክርክር ደኢሕዴግን ወክለው በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ከነበሩት ዐምስት ተወካዮች አራቱ መለስን የተቃወሙት ማለትም የደኢሕዴግ ሊቀመንበር አባተ ኪሾ፤ የግንባሩ ሥራ አስፈጻሚዎች ደረጀ ደኪሾ፤ ማቲያስ መንታሞና ደበበ አበራ የዘመቻው ሰለባ ሆኑ። በበረኸት የሚመራው ቡድን እነዚህን ተቃዋሚዎች መንጥሮ ታማኞች የሚላቸውን ሥልጣን ላይ ለማስቀመጥ ሲንቀሳቀስ ዋና መሣሪያ የሆናቸው በሉዓላዊነቱ ክርክር የኢሕአዴግ ምክር ቤት አባልና የቤንች ማጂ ዞን አስተዳዳሪ የነበረውና ከዶክተር ካሱጋ በመሆን መለስን ደግፎ ድምጽ የሰጠው ጸጋዬ ማሞ ነበር። በፓርቲው የማዕከላዊ ኮሚቴ አባል የነበረው ኃይለ ማርያም ደሳለኝም በዚሁ የመንጥር ዘመቻ ተዋናይ ነበር። መለስ የደኢሕዴግን አመራር የማጥራት ዘመቻውን ካጠናቀቀ በኋላ ሹም ሽር አድርጎ ፊቱን ወደ ሌሎች የአገሪቱ ተቋማትና የኅብረተሰብ ክፍሎች አዞረ።

²³ ጁንዲን ሳዶ በኦሮሚያ ክልል በቢሮ ኃላፊነት ሲያገለግል ቆይቶ ከክፍፍሉ በኋላ የኦሮሚያ ክልል ፕሬዚዳንት ሆኖ ነበር። ፕሬዚዳንትነቱ ለአባዱላ ገመዳ ከተላለፈ በኋላ ደግሞ በፌዴራል መንግሥት በሚኒስትር ማዕርግ ሠርቷል። የሲቪል ሰርቪስ ሚኒስትር ሆኖ እያገለገለ አያለ ባለቤቱ በሽብርተኝነት ተጠርጥራ ስትታሰር ነገሩ ወደእርሱም ሊያመራ እንደሚችል ገምቶ ይመስላል አገሩን ጥሎ ወደ ኬንያ ሄገደ።

15. ሠራዊቱን የማጥራቱና የማጥመቁ ዘመቻ

የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት፤ «የመከላከያ ሠራዊት ተግባሩን ከፖለቲካ ድርጅቶች ወገንተኝነት ነጻ በሆነ አኳኋን ያከናውናል፤»²⁴ ብሎ ይደነግጋል። በተጨማሪም ሕገ መንግሥቱ ማንኛውም የፖለቲካ ፓርቲ በሠራዊቱ ውስጥ የፖለቲካ ሥራ እንዳይሠራ በጥብቅ ከልክሎ የሠራዊቱ ታማኝነት ለአገሪቱ ሕገ መንግሥት እንደሆነ ይደነግጋል። ሠራዊቱ ከፖለቲካ ገለልተኛ መሆን እንዳለበት የሚደነግገው የሕገ መንግሥቱ አንቀጽ በአገሪቱ ያሉ ተቀናቃኝ የፖለቲካ ፓርቲዎች ያለምንም የኃይል ተጽዕኖ በነጻነት እንዲንቀሳቀሱና እንዲወዳደሩ ለማድረግ ያለመ ነው። በሌላ በኩል ደግሞ አንቀጹ የተቀመጠው ግዙፍ ትጥቅ ያነገበ ተቋም በፖለቲካ ውስጥ ጣልቃ ገብቶ የዜጎችን ነጻነት እንዳይጋፋና በመሣሪያ ኃይል ሥልጣን ለመቆጣጠር እንዳይችል ነው። ኢሕአዴግ በአዋጅ ደረጃ ሠራዊቱ ከፖለቲካ ተጽዕኖ ነጻ ነው ይበል እንጂ በተጨማሪም የአንድ ፓርቲ የበላይነት በተረጋገጠበት የኢትዮጵያ ሥርዓት በአዋጁ ነጻ ተብሎ የተቋቋመው ሠራዊት ላይ ተጽዕኖ ማሳደሩ አልቀረም። ለምሳሌ ያኸል የሠራዊቱ ከፍተኛ መኮንኖች በተለይ የጄኔራሎች ሹመት የሚጸድቀው በጠቅላይ ሚኒስትሩ ሲሆን ጠቅላይ ሚኒስትሩ ጉዳዩን የሚወስነው በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ አባልነቱ ነው። በመሆኑም የፖለቲካ ተቋሙ የሠራዊት ኃላፊዎችን የማንሣትና የመሾም ሥልጣን ነበረው ማለት ነው። ከዚህ ሌላም በሠራዊቱ የፖለቲካ ችግሮች ሲፈጠሩ ገዥው ፓርቲ በቀጥታም ይሁን በተዘዋዋሪ ሠራዊቱ ውስጥ እንቅስቃሴ ያደርግ ነበር። የዚህ ጣልቃ ገብነት ድንበር በሕግ ወይም በአሠራር የተወሰነ ካለመሆኑም በላይ ኢሕአዴግ ወሳኝ የጸጥታ ተቋማት ከፖለቲካ እንቅስቃሴ ገለልተኛ መሆን አለባቸው የሚል ጽኑ አቋም ስላልነበረው በሠራዊቱ ውስጥ እጁን ለማስገባት በር ተፍቶለት ነበር። ይኸን ስል ገዥው ፓርቲና ሠራዊቱ ምንም ዓይነት ግንኙነት ሊኖራቸው አይገባም ከሚል የዋህ አስተሳሰብ ተነሥቼ አይደለም። ገዥው ፓርቲ በጠቅላይ ሚኒስትሩ አማካይነት ወይም በሌላ ሕግ በሚፈቅደው አግባብ ከሠራዊቱ መገናኘቱ አይቀሬ ነው። እያነሣኹት ያለው ጥያቄ ሕገ መንግሥቱ ሠራዊቱ ከማንኛውም ፖለቲካ ጣልቃ ገብነት ገለልተኛ መሆን አለበት ሲል በተጨማሪም በፖለቲካ ፓርቲዎች ውስጥም ይሁን መካከል ችግር ሲፈጠር ሠራዊቱ ጣልቃ አለመግባቱ መረጋገጥ ነበረበት የሚለውን ነው።

ለማንኛውም ሕገ መንግሥቱ ሠራዊቱ ከማንኛውም ፖለቲካዊ ጣልቃ ገብነት ነጻ ይሆናል ብሎ ቢደነግግም ድንጋጌው በተጨማሪም ተግባር ላይ ሊውል ባለመቻሉ ባለመዋሉ መለስ የተፈጠረውን ክፍተት ሥልጣኑን በድብቅም ይሁን በግልጽ ለማደላደል ተጠቅሞበታል። መለስ ሥልጣኔ አደጋ ላይ ወድቋል ብሎ ባሰበበት ወቅት የሠራዊቱን አባላት ተጠቅሞ በድብቅ ይንቀሳቀስ እንደነበር ቀደም ብዬ ገልጼዋለሁ። ተቀናቃኞቹን አስወግጄ ድል ተቀዳጅቻለሁ ባለበት ማግስትም በሠራዊቱ ተቀባይነት ለማግኘት በግልጽ ሕገ መንግሥቱን በሚጥስ መንገድ ተንቀሳቅሶ ነበር። መለስ ጦር ኃይሎች አካባቢ በሚገኘው የመኮንኖች ክብብ ቀደም ብሎ በህወሓትና በኢሕአዴግ አመራር ውስጥ ያኪያሄደውን የፖለቲካ ውይይት በሠራዊት ውስጥ አኪያሄዳለሁ ብሎ ሲነሣ ግልጽ ተቃውሞ ያጋጠመው የሠራዊቱ ኮሚሳር ወይም የሕዝብ ግንኙነት ኃላፊ ከነበረው ከብሪጋዲዬር ጄኔራል ታደሰ በርሄ /ጋውና/ ብቻ ነበር። መለስ ስብሰባውን ሊጀምር ሲል ጄኔራል ታደሰ፤ «በሕገ መንግሥቱ ድንጋጌ መሠረት ሠራዊቱ ከፖለቲካ ገለልተኛ መሆን ስላለበት በፓርቲው ሊቀመንበር በተዘጋጀው የፖለቲካ ጽሑፍ ላይ ሠራዊቱ መወያየት የለበትም፤» ብሎ ተቃወመ። መለስ

²⁴ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት፣ አንቀጽ 87፣ ቁጥር 5፣ ነሐሴ 15 ቀን 1987 ዓ.ም.፣ ገጽ 61

እንደሠራዊት አዛዥነቱ የፖለቲካው ውይይት በግድ መኪያሄድ አለበት ብሎ ሲወስን ጄኔራል ታደሰ የሥራ መልቀቅያ ደብዳቤውን አቅርቦ ከሠራዊቱ ተሰናበተ።

ጄኔራል ታደሰ የወሰደው እርምጃ የግሉና የብቻው ቢሆንም፤ ሕገ መንግሥቱ ሲጣስ አባሪ ተባባሪ አልሆነም፤ ሠራዊቱ ከፖለቲካ ነጻ መሆን አለበት ብሎ ራሱን ከሠራዊቱ ማግለሉ ከፍተኛ አገራዊና ፖለቲካዊ እንድምታ ነበረው። አንዳንድ ወገኖች ታደሰ ይህን እርምጃ የወሰደው ከአፈንጋጮች ጋር ከነበረው ቅርበት የተነሣ እነእርሱን ለመደገፍ ነው እያሉ እርምጃውን ሊያንኳስሱት ይሞክራሉ። ሆኖም ይህን በኑሮውም በሕይወቱም ከፍተኛ ችግር ሊያስከትልበት የሚችለውን እርምጃ የወሰደው አገር ካደ፤ ሕገ መንግሥት ጣስ፤ ወይም መፈንቅለ መንግሥት አኪያሄደ፤ ተብሎ ጦር ፍርድ ቤት ሊቀርብ እንደሚችል ዐውቆ ከጎሊናው ጋር መኖር ስለመረጠ ነበር። ይህ በመሆኑም ከሠራዊቱ ከተሰናበተ በኋላ ያጋጠሙትን ፈተናዎች በጥንካሬና በብስለት ተወጥቷል።

ታደሰ በሠራዊቱ ከሚደረገው ውይይት ራሱን ቢያገልም ውይይቱ የህወሓት ፖሊትቢሮ አባልና የደኅንነት ኃላፊ በነበረው በክንፈ ገብረ መድኅን አወያይነት ቀጠለ። መለስ ያቀረበው ጽሑፍ ኢሕአዴግ ውስጥ ፀረ-ዴሞክራሲያዊነት፣ ሙስናና ጠባብነት ሥር ሰደዋል፤ አፈንጋጮች ተብለው ከህወሓት የተባረሩት የአመራር አባላት ጠባብ ብሔርተኞች ናቸው፤ የሚል ሐሳብ ያዘለ ሲሆን እነዚህ ጉዳዮች በአጽንኦት አስተያየት ተሰጥቶባቸው ነበር። ውይይቱ በተለይ ለሥልጣን የቋመጡ መኮንኖችን ቀልብ ለመሳብ ያለመ ስለነበር በጥሎ ማለፍ እሽቅድድሙ አሸናፊ ለመሆን በርካታ መኮንኖች ተረባርበው ነበር።

በውይይቱ ወቅት አፈንጋጮች ጠባቦች ስለመሆናቸው ማረጋገጫ አለን የሚሉ መኮንኖች የተለያዩ አሉባልታዎችን አቅርበው ነበር። ከነዚህ ማስረጃ አለን ባዮች አንዱ፣ ጄኔራል ባጫ ደበሌ፣ አፈንጋጮች የትግራይን ሕዝብ ከሌላው የኢትዮጵያ ሕዝብ በተለየ ተጠቃሚ አድርገዋል ብሎ ሲመሰክር፤ «እኔ እስከማውቀው ድረስ ቀድሞ የትግራይ ገበሬ ለአግሩ መጫምያ አልነበረውም፤ በቅርቡ ግን ትግራይ ውስጥ ተንቀሳቅሼ እንዳየሁት እያንዳንዱ ገበሬ ጫማ አድርጓል። ይህም አካባቢው ልዩ ተጠቃሚ መሆኑን ያመለክታል»²⁵ ብሏል። ይህን የባጫ ደበሌን አስገራሚ አስተያየት ብዙዎች አልወደዱትም ነበር። ገበሬው ባያዘወትረውም ቀድሞውንም የሚያደርገውን መናኛ ባህላዊ ቆዳ ወይም የጎማ ጫማ ማድረጉ በአፈንጋጮች እንደተሰጠው ልዩ ጥቅም መታየቱ ጉዳዩን ወደ ዘቀጠ ደረጃ ማውረድ ነበር። የትግራይን ሕዝብ በልዩ ተጠቃሚነት የከሰሰው ባጫ ደበሌ በወቅቱ ቦሌ አካባቢ በነጻ ያገኘው 500 ካሬ ሜትር መሬት ብቻ ከሚልዩን ብር በላይ ያወጣ ነበር። አንዳንዶቹ አፍንጋጮችንና የትግራይ ሕዝብን በልዩ ተጠቃሚነት ይከሱ የነበሩ ከፍተኛ መኮንኖችም መሬት በነጻ ከማግኘታቸው በላይ፤ በመሬት ዝርፊያ ተሰማርተው በሰፊው ይቸበቸቡት እንደነበር ይታወቃል። እነዚህ መኮንኖች መናኛ «ኮንጎ ጫማ» ሳይሆን ውድ የሆኑ የአውሮፓ ጫማዎችቻና ልብሶች እየለዋወጡ በአንድ ሌሊት እስከ የማይባል ገንዘብ እያፈሰሱ ተጠቃሚ ሆነ ከሚሉትና ከረሀብ ካልተላቀቀው ገበሬ ፍጹም የማይገናኝ ኑሮ ይኖሩ ነበር። እኔ እስከማውቀው ድረስ፤ ይህም በመኮንኖቹ ልዩ ጥቅም እዳይባል እንጂ፤ በወቅቱ ከነበረው ሦስት ሚልዩን ዘጠኝ መቶ ሺሕ ያህል የትግራይ ሕዝብ፤ አንድ ሚልዩን ያህሉ፤ ጫማ ቢያደርግም፤ በዕለት ደራሽ እርዳታ የሚኖር ነበር።

ቀደም ሲል እንደገለጽኩት የትግራይን ልዩ ተጠቀሚነት ክስ አራማጆች እነ ባጫ ብቻ ሳይሆኑ ቀድሞ የብአዴን አመራር አባላት የነበሩት እነ ጄኔራል ኃይሌ ጥላሁንም ነበሩ።

²⁵ እነመለስ ተሃድሶ ብለው በሰየሙት አመለካከታቸው ሠራዊቱን ለማጥመቅ በመኮንኖች ክብብ በ1993 ዓ.ም. ባኪያሄዱት ሰብሰባ የተሳተፈ መኮንን የነገረኝ።

ኃይሌ ጥላሁን፣ ሌላው ቀርቶ፣ ለረዥም ጊዜ በትጥቅ ትግሉ የተሳተፉ የትግራይ ሴት ታጋዮች ከሠራዊቱ ሲሰናበቱ ለወደፊት ቢጠቅማቸው ተብሎ ትምህርትና ሥልጠና ይሰጣቸው በመባሉ ደስተኛ አልነበረም። ይህን ስሜቱን ዐምቆ ቆይቶ፣ መለስ የቀደደለትን የትግራይ ሕዝብ ልዩ ተጠቃሚ ሆኗል የሚለውን መከራከሪያ እያራገበ ብርቱ እንቅስቃሴ በማድረጉ፣ ሠራዊቱን የለቀቀው የጄኔራል ታደሰ በርሄ ቦታ ተሰጥቶት፣ የጦር ኃይሎች የፖለቲካ ኮሚሳር ሆኖ ለመሾም በቅቷል።

እነ ኃይሌ ጥላሁን፣ ባጫ ደበሌና ዓለምሸት ደግፌ የትግራይ ሕዝብ ልዩ ተጠቃሚ ሆኗል ብለው ሲንቀሳቀሱ የዚህ ባልበላው የሚታማው ሕዝብ ልጆች ነን የሚሉት ብዙ መኮንኖች አንገታቸውን ደፍተው ነበር። የመለስ ደጋፊዎች፣ አፈንጋጮችን ሊደግፉ ይችላሉ ያሏቸውን የሠራዊቱ አባላት ለማጽዳት ውስጥ ውስጡን እየተንቀሳቀሱ እነ ጄኔራል ጸድቃን ገብረ ተንሣይና አበበ ተክለ ሃይማኖት እንዲገለሉ አድርገው ነበር። ክፍፍሉ ከፍተኛ ደረጃ ላይ ከመድረሱ በፊት እነዚህ የመለስ ደጋፊ መኮንኖች ካለ ጄኔራል ጸድቃን ዕውቅና ይገኛኑ እንደነበር ይነገራል። እነዚህ የትግራይ ተወላጆች በመኮንኖች ክብብ በተደረገው ስብሰባ ግንባር ቀደም ሆነው ያልተናገሩትም በወቅቱ ጉዳዩ ከእእርሱ ይልቅ በሌሎች ቢገለጽ ጠቃሚ ይሆናል ከሚል ሊሆን ይችላል። ከክንፈ ግድያ በኋላ ግን የትግራይ መኮንኖች ግንባር ቀደም ሆነው እየተንቀሳቀሱ የመለስን ሐሳብ በመደገፍ ወደር የለሽ አስተዋፅኦ አድርገዋል። አፈንጋጭ ተብለው የተፈረጁትን የህወሓት አመራር አባላት ከማውገዝም ዐልፈው በስብሰባው ይሳተፉ በነበሩት በእነ ጸድቃንና አበበ ላይ የስድብ ውርጅብኝ አውርደውባቸዋል። በተለይ ከክንፈ ግድያ በኋላ የደረሰበትን ጫና መቋቋም ያልቻለው ጄኔራል አበበ ከእንግዲህ የክንፈን ፊር እከተላለኹ፣ ለወደቀለት ዓላማም እታገላለሁ ቢልም ግንግሩ ተቀባይነት ሳያገኝ ወዲ እምበይተይ የተባለው መኮንን፣ «የአበበ ንግግር ተቀላቅሎ የነበረውን ዘይትና ውሃ መለየቱን ከማመልከት ውጭ ሌላ ፋይዳ የለውም፣ ግለሰብን የገደለ ሰው ሞት እንደሚፈረድበት ሁሉ ሥርዓቱን ለመግደል /ለመፈንገል/ የሞከረም በሞት የማይቀጣበት ምንም ምክንያት የለም። ስለሆነም አፈንጋጮች በሞት መቀጣት አለባቸው» ብሎ የአበበን ግለ ሂስ ዋጋቢስ አድርጎታል።

በዚህ ለቀናት በዘለቀ የመኮንኖች ስብሰባ በትግራይ ሕዝብና በአፈንጋጮች ላይ ያልተባለ ነገር አልነበረም። በስብሰባው ማብቂያ ላይም ከፍተኛ የአዛዦች ሹም ሽር ተደርጎ ጄኔራል ጸድቃንና ጄኔራል አበበ ከሥልጣናቸው ሲነሡ፣ በጄኔራል ጸድቃን ምትክ፣ ጄኔራል ሳሞራ ዮሴብ የጦር ኃይሎች ኤታ ማኅር ሹም ሆኖ ሲሰየም፣ በጄኔራል አበበ ምትክ ደግሞ ጄኔራል ዓለምሸት ደግፌ የአየር ኃይል አዛዥ ሆኖ ተሰየመ። እነዚህ ተሟላ ጄኔራሎች ሦስቱን ዋነኛ ብሔሮች በመወከላቸው ቀድሞ በሠራዊቱ ከነበረው የተሻለ የብሔሮች ስብጥር እንዳለ ለማስመሰልም ጠቅመዋል። በእርግጥም አጃጂሙ በአንድ ድንጋይ ሁለት ወፎችን በመግደል፣ በአንድ በኩል የሠራዊቱ የበላይ አዛዦች የብሔር ስብጥር ላይ ለውጥ አምጥተናል የሚል መልእክት ለማስተላለፍ፣ በሌላ በኩል ደግሞ መለስን በሥልጣን ለማቆየት ለውለታቸው ዋጋ ለመክፈል የተቀናጀ ነበር።

የጦር መኮንኖቹ ስብሰባ ሲጠናቀቅ ሌሎች ሁለት ክስተቶች ተስተዋሉ። አንዱ ከፍተኛ መኮንኖች በይፋ ወጥተው በአገሪቱ መገናኛ ብዙኃን መለስን እንደሚደግፉ በግልጽ ማስታወቃቸው ሲሆን ሌላው ደግሞ ተቃዋሚ ሊሆኑ ይችላሉ የተባሉ መኮንኖች ዘብጥያ መውረዳቸው ነበር። ከስብሰባው ማብቂያ ቀደም ብሎ መለስን ሲደግፉ የነበሩትንና የኃይል ሚዛኑ ወዴት እንዳጋደለ አይተው አሰላለፋቸው ያስተካከሉትን ለማጠናከር፣ እንዲሁም ሠራዊቱ ከመለስ ጀርባ እንደተሰለፈ ለማረጋገጥ፣ የተወሰኑ መኮንኖች በቴሌቪዥንና በሬድዮ መግለጫ ሰጥተው ነበር። ከእነዚህ መግለጫ ከሰጡ ጄኔራሎች መኻል ዮሐንስ ገብረ

መስቀል፣ ብርሃነ ነጋሽ /ወዲ መድኅን/፣ ታደሰ ወረደ፣ አበባው ታደሰ፣ ሰዓረ መኮነንና ባጫ ደበሌ ሲገኙባቸው የመግለጫቸው ዋና ትኩረት የኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ቀንደኛ መሐንዲስ፣ ሐሳብ አፍላቂና አዋጊ መለስ ዜናዊ ነበር የሚለው ነበር። በዚህ አጋጣሚ የማዕከላዊ እዙ አባላት የነበሩትን የጦሩ ኤታ ማገዢ ሹምንና የአየር ኃይል አዛዦችን ጨምሮ ሠራዊቱን በመመልመልና በማደራጀት ከፍተኛ ሚና የተጫወቱትን የአፈንጋጩ ወገኖች ቀደም ሲል አዲሱ ለገሰ እንዳለው ኩሽክ ተከናኝበውና ጃኬት ደርበው ከመንጎራደድ ያለፈ ሚና እንዳልነበራቸው ይገልጹ ነበር። ቀደም ብዬ እንደገለጽኩት መለስ እንኳን በኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ወሳኝ ሚና ሊጫወትና፣ ከኤርትራ የተቃጣብንን ጥቃት በቅጡ እንዳንመክትና ከኤርትራ ወረራም በኋላ ጦርነቱን በድል እንዳንወጣ አድርጎ ነበርና የመኮንኖቹ መግለጫ ሐሰት እንደሆነ ለብዙዎቻችን ግልጽ ነበር። ለነገሩ እነዚህ መኮንኖች ዐባይ ምስክርነታቸው ትንሽ እውነት እንዲመስልላቸው መለስን ወሳኝ የጦር መሪ ከሚያደርጉት ዕቅድ በመንደፈና ዕቅዱን በማስፈጸም ረገድ ጉልሕ ሚና ተጫውቷል ቢሉ የተሻለ አመኔታ ባገኙ ነበር። የኃይል ሚዛኑ ወደ መለስ እንዳደላ አይተው የጦር አበጋዝነቱን ቢክቡትም ዕድገ ግን የሚመለስ አልነበረም።

በኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ወቅት የተሰጣቸውን ግዳጅ በሚያኮራ ሁኔታ የተወጡና ከፍተኛ ጀብዱ የፈጸሙት የመለስ ደጋፊዎችም «ባለቤቱ ያቀለለውን አምሌ ባለዕዳ አይቀበለውም፤» እንዲሉ፣ ጀግንነቱ የኛ ሳይሆን የቆራጡ መሪዎችን የመለስ ነው ብለው የራሳቸውን ሚና ሠርዘውት ነበር። በዚህ ሁሉ ግርግር የኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ሂደት፣ ዕድሜ ለመለስ፣ በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴም ይሁን በማዕከላዊ እዙ በሚገባ ሳይገመገም ቀርቶ ነበር። የጦር መኮንኖቹ ወደ ሚድያው ብቅ ባለብት ጊዜም የተወያዩት ጽሑፍ «ቦናፓርቲስት የመበሰበሰ አደጋዎች» በሚለው የመለስ ፖለቲካዊ ድርሰት ዙሪያ እንጂ በጦርነቱ ወታደራዊ ግምገማ ዙሪያ አልነበረም። በወቅቱ መለስ የጦርነቱ ግምገማ እንዳይኪያሄድ ትችት ሊያቀርቡበት የሚችሉትን የፖለቲካና የጦር መሪዎች አስወግዶ ስለነበር ግምገማውን አድርጊያለሁ ቢል እንኳን ደጋፊዎቹን አስባስቦ በሚፈልገው አቅጣጫ ስለመራው ምንም ዕንቅፋት እንደላጋጠመው ግልጽ ነበር።

የመኮንኖቹ ወይይት ማብቅያ ሳይመ በሠራዊቱ መለስን ሊቃወሙ ይችላሉ ወይም የቀረበውን ሐሳብ ሳይቀበሉ ችግር ሊፈጥሩ ይችላሉ ተብለው የተጠረጠሩ በርካታ መኮንኖች፣ የበታች ሹሞችና ተራ ወታደሮች ለእስር ተዳርገው ነበር። ከእነዚህ ለእስር ከተዳረጉት የሠራዊቱ አባላት መኻል ኮሎኔል ኢሌኒ መለስ፣ ሌተናንት ኮሎኔል አረጋዊ /ካልያድ/ ሻለቃ ወልደ ሥላሴ አብርሃ፣ ሌተናንት ኮሎኔል ኩሐለን ገሠሠ ወዘተ... ይገኙባቸዋል። በየእዙና በየክፍለ ጦሩም በርካታ መኮንኖች፣ የበታች ሹሞችና ተራ ወታደሮች ለእስር ተዳርገው ብዙዎቹ ምንም ዓይነት ፍርድ ሳይሰጣቸው ቆይተው ኋላ ሳይ ተፈተዋል። ከታሰሩት በማይተናነስ ሁኔታም የሥነ-ልቦና ጫና የደረሰባቸውና ታግለው ታግለው መጨረሻው ይህ በመሆኑ እጅጉን ያዘኑ በርካታ የሠራዊቱ አባላት ነበሩ። አማራጭ ስላልነበራቸው ብቻ የተደረገውን ሕገ ወጥና ኢ-ፍትሐዊ አኪያሄድ ቢቀበሉም ገሊናቸው በጣም የተረበሸ የሠራዊቱ አባላትም ጥቂት አልነበሩም።

ከነዚህ ለእስር ከተዳረጉት የሠራዊት አባላት እንዲ ኢሌኒ መለስ የመለስን አቋም የተቃወመው የሰለሞን ተስፋይ /ጢም/ ባለቤት ስትሆን፤ በወቅቱ የሁለት ሕፃን ልጆች እናት ነበረች። ኢሌኒ የታሰረችው ስውር በሆነ የግል ቤት ውስጥ ሲሆን በአጋጣሚው የተደረገላት አስተያየት ቤተሰቦቿ እንዲጠይቁት መፈቀዱ ነበር። ሆኖም ወቅቱ እነ መለስ ያለ የሌለውን የደገንነትና የጸጥታ ኃይላቸውን አረባርበው የሚያስፈራሩበት ነበርና ተራ ወዳጆቿ ቀርተው አንዳንድ የቅርብ ቤተሰቦቿም ሊጠይቁት አልደፈሩም። ኢሌኒ የእነ

መለስን አኪያሄድ ከመቃወም ሌላ ምንም ዓይነት ወንጀል አልፈጸመችም ነበርና የጦር ኃይሉ ዓቃቤ ሕግና ፍርድ ቤት ሊከሰት አልቻሉም ነበር። ኢሌኒ፣ ከዘጠኝ ወራት እስር በኋላ ተፈታ ከቤተሰቦቿ ስትቀላቀልም ወደ ሥራዋ ለመመለስ አልቻለችም። ሕገ ወጥ በሆነ መንገድ ከሥራዋ ለመወገዷ፣ ለመታሰሯ፣ ለደረሰባት ሥነ-ልቦናዊና ሞራላዊ ጉዳትም ምንም ዓይነት ይቅርታ አልተጠየቀችም። ከተወሰኑ ዓመታት በኋላ በቦርድ ተሰናብተሻልና ፎርም ሞልተሽ ራስሽን ከሠራዊቱ ካገለልሽ በቦርድ ለሚወጡት የሚከፈለው አበል ይከፈልሻል ስትባልም በቦርድ የሚሰናበት የአካል ወይም የእእምሮ ጉዳት የደረሰበት ነው እንጂ እንደ እኔ ያለ ጤነኛ ሰው አይደለም ብላ ፎርሙን አልሞላም አለች።

እንደ ኢሌኒ ሁሉ የእነ መለስ አኪያሄድ ያላማራቸውና በግልጽም ይሁን በስውር ይቃወሙት የነበሩ በርካታ መኮንኖች፣ የበታች ሹሞችና ተራ ወታደሮች በተለያዩ መንገድ ተቀጥተዋል። ያለ ምክንያት ከሥራ መባረር፣ እድገት መክልከል፣ በሂስና በግምገማ ስም ቅስማቸውን መስበር በመለስ ተቃዋሚዎች ላይ ከተቃጡት እርምጃዎች ጥቂቶቹ ናቸው። ከሁኔታው ጋራ ተያይዞ በደል የደረሰባቸውን የሠራዊት አባላት በሙሉ መዘርዘር አስቸጋሪ ቢሆንም ብዙዎቹ የችግሩ ሰለባ የሆኑት የሠራዊቱ አባላት በአንድ ውይም በሌላ ወቅት የሻዕብያን ሠራዊት ሳንደመስስ ለምን ወደኋላ ተመለስን? የሠራዊቱ የበላይ አዛዦች የተባረሩት ለምንድነው? ወዘተ... ብለው ጥያቄ ያነሡና ጥርጣሬ ውስጥ የገቡ ነበሩ። ነባር የተባሉትና መሠረታዊ ጥያቄ ሊያነሡ የሚችሉትን ደግሞ፣ ቀስ በቀስ በጡረታና በቦርድ እንዲወጡ ተደርጎ ከሠራዊቱ ተሰናብተዋል። በዚህም መልክ የተሃድሶው ሠራዊቱን የማጽዳት ተግባር እስከ አሁንም እየቀጠለ ነው።

16. «አፈንጋጮችን» ከመንግሥት መዋቅሮች ማባረር

እነ መለስ አፈንጋጮች ያሉንን ሕገ ወጥ በሆነ አግባብ ከፓርቲው ካባረሩን በኋላ ከመንግሥት መዋቅሮች የማባረር ዘመቻቸውን ቀጥለው ተከታታይ ሕገ ወጥ እርምጃዎችን ለመውሰዳቸው ሁለት ምሳሌዎች መጥቀስ ይቻላል። አንደኛው፣ ሓሰን ሽፋን፣ ገብረ መስቀል ኃይሉንና ገብሩ አሥራትን ከክልል ምክር ቤትና ከመስተዳድሩ ሥራ አስፈጻሚነት ማባረራቸው ነው። የትግራይ ክልል ምክር ቤት ሕገ መንግሥቱን መሠረት በማድረግ ባወጣው አዋጅ፣ «መደበኛ የምክር ቤት ስብሰባ በማይኖርበት ጊዜም የክልሉ ርዕሰ መስተዳድር ብቻውን አስቸኳይ ስብሰባ ሊጠራ ይችላል፤ ከምክር ቤት አባላት ከግማሹ በላይ አስቸኳይ ስብሰባ እንዲጠራ ሲጠይቁም ርዕሰ መስተዳድሩ ስብሰባ የመጥራት ግዴታ አለበት»²⁶ የሚለው አንቀጽ አስቸኳይ የክልል ምክር ቤት ስብሰባ የመጥራቱን ሥልጣንና መብት ለክልሉ ፕሬዚዳንት ብቻ ይሰጣል። እነ መለስ አፈንጋጮች ያሉንን ከፓርቲው ካገዱ በኋላ የክልሉ ርዕሰ መስተዳድር ሳያውቀው የምክር ቤት ስብሰባ መጥራታቸው፣ 1ኛ/ የክልሉ የበላይ ሕግ የሆነውን ክልላዊ ሕገ መንግሥት መጣሳቸውን፤ 2ኛ/ በሕዝብ በተመረጡ የክልል ምክር ቤት ተወካዮች ከተደነገገው ሕግ በላይ ነን ማለታቸውን ያመለክት ነበር።

በከፍተኛ አጣብቂኝ ውስጥ የገባው የእነ መለስ አመራር ከሕገ መንግሥቱ አግባብ ውጪ የክልሉ ምክትል ፕሬዚዳንት የነበረው አለቃ ጸጋይ በርሄ ምክር ቤቱን እንዲጠራ ካደረገ በኋላ ገብረ መስቀል ኃይሉን፣ የውብማር አስፋውንና ገብሩ አሥራትን በጉባኤው እንድንገኝ ደብዳቤ ላከልን። ደብዳቤውን ካነበብነው በኋላም በስብሰባው ተገኝተን የእነ መለስን ክሕደትና ሸፍጥ ማጋለጥ ይሻላል ወይስ በሕገ ወጡ ስብሰባ ሳንሳተፍ መቅረት የሚሉትን

²⁶ ሕገ መንግሥቱ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ /በአማርኛ ሲተረጎም፣ የትግራይ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ሕገ መንግሥት፣ አንቀጽ 50 ቁጥር 4፣ ገጽ 50፣ ሰኔ 12 /1987 ዓ.ም. መቀሌ/

አማራጮች ተመልክተን በየግላችን እንድንወስን ተስማማን። እንደ አጋጣሚ ሆኖ፣ የምክር ቤቱ ስብሰባ ቀደም ሲል ከተደረገው የካድሬዎች ስብሰባ የተለየ እንደማይሆንና ጥፋታችን ተነቦልን ከኃላፊነታችን የምንወርድበት ውሳኔ የሚተላለፍበት እንደሆነ ገምተን ሦስታችንም በጉባኤው ላለመገኘት ወሰንን። እንደገመትነውም ርእሰ መስተዳድሩ ባልጠራኹትና ባልተገኘኩበት የምክር ቤት ስብሰባ ከክልል ፕሬዚዳንትነቴ እንደተነሡ በዕለቱ የምሽት ዜና ሰማኹኝ። ገብረ መስቀል ኃይለ፣ ሓሰን ሸፋና የውብማር አስፋውም ከምክር ቤቱ እንዲባረሩ እንደተወሰነ በዚሁ ዜና ተገለጸ። ቀደም ብዬ እንደገለጽኩት ጉዳዩ የተበላ ቁማር ነበርና የተላለፈው ዜና ለእኔም ይሁን ለገብረ መስቀልና ለየውብማር ምንም ትርጉም አልነበረውም። የሚያሳዝነው የኛን ተቃውሞ ለማፈን የሕዝቡ ድምጽ መደፈቁ፣ ሕዝቡ ያወጣው ሕገ መሻሩና በማንኛውም መንገድ ሥልጣን የመቆጣጠሩ ማኪያቪሊያዊ አኪያሄድ በይፋ መውጣቱ ነበር።

የመለስ መንግሥት ከትግራይ ምክር ቤት አባልነት ያባረረው አፈንጋጭ የተባልነውን ብቻ ሳይሆን በጉዳዩ ያልነበሩትን ነገር ግን ከወዲሁ የእነ መለስን አኪያሄድ ሊቃውሙ ይችላሉ ያላቸውን እነየውብማር አስፋውንና ተሻለ ፍስሃ ፅዮንንም ነበር። በተለይ ተሻለን በሕዝብ ፊት ለማዋረድ የመለስ ደጋፊዎች የተጠቀሙት አግባብ አስነዋሪ ነበር። ተሻላ በአንድ በኩል የህወሓት ቁጥጥር ኮሚሽን የአመራር አባል፣ በሌላ በኩል ደግሞ ከራያ የተወከለ የክልሉ ምክር ቤት አባል ነበር። ተሻለ ተሃድሶውን የሚያራምዱ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት «በአፍንጋጮች» ላይ የእግድ እርምጃ ሲወስዱ ይህ ከህወሓት ሕገ ደንብ ውጭ ነው የሚል አቋም በመያዙ እነ መለስ ጥርስ ውስጥ ገብቶ ነበር። በክልሉ ምክር ቤት ስብሰባ ሲጋለጥም የነበሩት ካድሬዎች የተሻለን ስብእና በሚነካ መልኩ አስጨናቂ ጥያቄዎችንና አስተያየቶችን ሲያቀርቡለት በቴሌቪዝን ታይቶ ነበር። ይህ የተደረገውም ከመለስጋ ያልተሰለፈ ካድሬ፣ የምክር ቤት አባልም ቢሆን፣ ሊደርስበት የሚችለውን ስቃይ ለማመልከት ነበር።

ሁለተኛው የእነ መለስ ትዕይንት የተኪያሄደው ደግሞ የተወካዮች ምክር ቤትና የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት የነበሩትን «አፈንጋጮች» ማለትም፤ 1ኛ/ ተወልደ ወልደ ማሪያምን፣ 2ኛ/ ሰለሞን ተስፋይን፣ 3ኛ/ አረጋሽ አዳነን፣ 4ኛ/ ስዬ አብርሃን፣ 5ኛ/ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክን፣ 6ኛ/ ዓባይ ፀሐዬን፣ 7ኛ/ ቢተው በላይን፣ 8ኛ/ አብረሃ ካሕሳይን፣ 9ኛ/ አውዓሎም ወልደን፣ ለማስወገድ ነበር። እነ መለስ እነዚህን አባላት ከምክር ቤቱ ለማስወገድ የተሯሯሙት ወድያውኑ ያለመከሰስ መብታቸውን ገፈው የተወሰኑትን ለእስር ለመዳረግ ነበር። ምንም እንኳን ከፓርላማው ሊያስወግዳቸው ይችላል የነበረው የመረጣቸው ሕዝብ የመጥራት መብቱን (right to recall) ተጠቅሞ ቢሆንም እነመለስ የፓርላማውን አብላጫ ድምጽ ብቻ ተጠቅመው አባላቱን ለማስወገድ ተንቀሳቅሰው ነበር። በዚህ ጊዜ ከላይ የተጠቀሱት «አፈንጋጮች» እንዲወገዱ እየተደረገ ያለው እንቅስቃሴ ሕገ ወጥ መሆኑን ገልጸው በወቅቱ የምክር ቤቱ አፈ ጉባኤ ለነበረው ለዳዊት ዮሐንስ አቤቱታ ቢያቀርቡም በጎ ምላሽ ሳይሰጣቸው ሕገ ወጥ ውሳኔ እንዲተላለፍና «አፈንጋጮች» ከተወካዮች ምክር ቤት እንዲባረሩ አደረገ።

የመለስ መንግሥት ራሱ ባጸደቀው ሕግና መመሪያ አለመገዛቱ ሊያስከትል የሚችለውን መዘዝ በቅጡ ያጤነውም አይመስልም ነበር። መራጩ ሕዝብ ሳይወስን የተወካዮች ምክር ቤቱ አባላቱን የማባረሩ ውሳኔ ሕጉን ሳይቀር ሊያፈርሰው እንደሚችል እንደባነ ሲገነዘቡም ሕዝቡም እንደ ምክር ቤቱ ጠርፏቸዋል ለማለት ውስጥ ውስጡን ሕዝቡን ማስፈረም ጀመሩ። እነ መለስ በአምባገነን ሥርዓት ማዕቀፍ ይህን ማድረጋቸው ባይገርምም፣ ተወካዮችን ለመጥራት በምሥጢር ቤት ለቤት እየዞሩ ፊርማ ማሰባሰባቸው የተከተሉትን መንገድ ሕገ ወጥነት ያመለክታል። የእነ መለስ ቡድን አመኔታ አጥፍባቸዋለሁ ያላቸውን

የሕዝብ ተወካዮች በመረጣቸው ሕዝብ ፊት ሳይቀርቡ፤ የሚጠሰናበቱበት ምክንያት ለሕዝቡ ሳይገለጽና የሕዝቡ እምነት ማጣት በድምጽ ሳይረጋገጥ «አፈንጋጮ» የምክር ቤት አባላቱን በራሱ ሥልጣን ጠርቷቸው ነበር። ብዙ ፈራሚዎች ምንና ለምን እንደሚፈርሙ አያውቁም ነበር። በብዙ የገጠር አካባቢዎች የእህል እርዳታ ይሰጣችኋል እየተባለ ሕዝቡ እንዲፈርም እንደተደረገ የሚያሳይ ማረጋገጫ አለን፤ በከተማም በካድሬዎችና በአባላት ግፊት እንዲፈርሙ የተደረጉ በሺዎች የሚቆጠሩ ዜጎች ነበሩ። በዚህ ፊርማ የማሰባሰብ እንቅስቃሴ በርካታ ምሁራንና ወጣቶች በአደባባይ የመረጥናቸውን ወኪሎች ለማባረር በሚደረገው የፊርማ ማሰባሰብ ሜራ አንሳተፍም፤ ተወካዮቹ የሚወርዱበትን ምክንያት ራሳቸው መጥተው ያስረዱን፤ የፊርማ ማሰባሰቡ አኪያሄድ ሕገ ወጥና ኢ-ዴሞክራሲያዊ ነው፤ እያሉ ከፍተኛ ተቃውሞ አስምተዋል።

እነ መለስ በዚህ ሰውር የፊርማ ማሰባሰብ ዘመቻ ላይ ተሰማርተው እያሉም በመቀሌና በሌሎች አካባቢዎች አፈንጋጮች ያሉንን የሚያወግዙ ሰላማዊ ሰልፎች ለማኪያሄድ እንቅስቃሴ ከማድረግ አልባዘኑም። ሰላማዊ ሰልፎቹ በቀበሌ አመራሮች ቢቀናጁም መፈክሮቹ ግን ይላኩ የነበረው ከህወሓት ጽሕፈት ቤት ነበር። የመፈክሮቹ ይዘት አፈንጋጮች የአገር ክሕደት ፈጽመዋል፤ ሕዝቡን ለጠላት አሳልፈው ሰጥተው አብዮቱን ለመቀልበስ ሞክረዋል፤ የሚሉ ነበሩ። ሆኖም ብዙው የከተማ ነዋሪ የአገር ክሕደት ማን እንደፈጸመ ያውቅ ነበርና የተወሰኑ መፈክሮች ብቻ ተይዘው ጥቂት የቀበሌ አመራሮችና የእርዳታና የብድር ተጠቃሚዎች የተሰለፉባቸው የተልፈሰፈሱ ሰልፎች ተኪያሄዱ። መላው ኅብረተሰብ ለሰልፍ ባለመውጣቱም በካድሬዎች ዘንድ መደናገጥ ተፈጠረ።

እነ መለስ «አፈንጋጮችን» ከመንግሥት ተቋማት ለማባረርና ስማቸውን ለማጥፋት ያደረጉት እንቅስቃሴ እንዳሰቡት ሳይሳካላቸው ሲቀር ሕዝቡን ማስፈራራትና ማጭበርበሩን አጠናክረው ተያያዙት። በዚህ ተጨማሪ እንቅስቃሴም የሚቆጣጠሯቸውን የመንግሥትና የፓርቲ መገናኛ ብዙኃን ለመጠቀምና ቀጥተኛ የሕዝብ ስብሰባዎች ለማኪያሄድ እንቅስቃሴ ጀመሩ። «አፈንጋጮች» ማጥላላቱ፤ ፀረ-ዴሞክራሲያዊና በሙስና የተዘፈቁ ናቸው፤ ስብሰባ ረግጠው ወጥተዋል፤ ሕዝቡን ክደዋል፤ ከደመኛ ጠላቶቻችሁ ጋራ አብረዋል፤ ወዘተ.. የሚሉት ክሶችም መደርደሩን ቀጠሉ።

እነዚህ ከፍ ብለው የተጠቀሱትንና ሌሎች ስም የማጥፋት ቅስቀሳዎችን በማኪያሄድ ሕዝቡን በከፍተኛ ደረጃ ለማደንቆር ብዙ ገንዘብ እንደፈሰሰ ማንም ያውቃል። በተለይ በህወሓት ቁጥጥር ሥር ያሉትን «ድምፂ ወያኔ ትግራይ» ፊደሮና «ወይን» ጋዜጣን በመጠቀም እጅግ ርካሽ ስም የማጥፋት ቅስቀሳዎች ተኪያሄደዋል። በዚህ ዘመቻ ከፍተኛ የህወሓት አመራር አባላት በተለይ መለስ ዜናዊ፤ ሥዩም መስፍንና አዲስ ዓለም ባሌማ ቃለ መጠይቅ ሰጥተው የረዥም ጊዜ የትግል ጓዶቻቸውን በዘለፋ ሽንተዎቻቸዋል። በተለይ ከክፍፍሉ በፊት በወገን በመሥራትና ወኔ በማጣት ተከሶ የነበረው ሥዩም መስፍን አጋልጠውኛል ያላቸውን «አፈንጋጮች» ለመበቀል ያልተናገረው አስነዋሪ ቃል አልነበረም። «ባለፈን አንዴ ሰደበው፤ ራሱን ሲሰድብ ይኖራል» እንዲሉ፤ ጸያፉን ይከትለት ይመስል ሥዩም፤ «እዞም ጉሐፋት» ወይም እነዚህ ቆሻሾች፤ እያለ ይገልጸን ነበር። ይህ ሁሉ የሰድብ ናዳ ያረጋገጠልን አምባገነኖች አሳማኝና ምክንያታዊ መረጃ ላይ ተንተርሰው ሕዝብን ማሳመን ሲያቅታቸው ወደ ውሸቱ፤ ቅጥፈቱ፤ ስድቡና ማስፈራሪያው እንደሚዘነብሉ ነው።

እነመለስ ሌላው የመሠረቱብን ክስ ሌቦችና ዘራፊዎች ናቸው የሚል ነበር። ሥርዓት ባለበት አገር ብንኖር ኖሮ ያለ ምንም መረጃና ማስረጃ ይህን ዓይነት ክስ ሲያቀርቡ በዚህ ስም የማጥፋት ወንጀል ብቻ ለፍርድ ሊቀርቡ በቻሉ ነበር። ዳሩ ፓርቲው ራሱው ከላሽ ራሱው

ፈራጅ ሆነና ፍትሕ የሚገኝበት መንገድ ጠፋ። «አፈንጋጮች» የዘረፉት ሀብት የት አለ? ተብለው ሲጠየቁ የሰዬ ቤተሰብ መዓት መኪኖች አሏቸው፤ ቢተው በደቡብ ክልል ከፍተኛ ሙስና ፈጽሟል፤ እያሉ ቀደም ሲል የጀመሩትን ዘመቻ ቀጠሉ። በአስራ ሁለት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ላይ የምትሰነዝሩት የሙስና ክስ በነዚህ በሁለቱ ሰዎች ብቻ የሚገለጽ ነው ወይ? የሚል ጥያቄ ሲቀርብላቸውም፤ የለም እያንዳንዳቸው ሀብት ዘርፈዋል ይሉ ነበር። ከሚያስገርመው ቅስቀሳቸው አንዱ ገብሩና አረጋሽ በመቀሌ ዓዲ ሓውሲ አካባቢ ያሠሯቸው ፎቆች ስላሉ ሄዳችሁ ተመልከቷቸው እያሉ ሽሪኮቻቸው ያሠሯቸውን ግዙፍ ሕንጻዎች ማሳየታቸው ነው። ይህ ቅስቀሳቸው ውሸት ላይ የተመሠረተ ቢሆንም ውሸት ሲደጋገም እውነት ይሆናል የሚለውን የአምባገነኖች የፕሮፓጋንዳ ስልት በመከተል ፍጹም ኪላራ ውስጥ ገብተው ነበር።

በዚህ በተጣጣሪ የፕሮፓጋንዳ ዘመቻ አንድ አስገራሚ ድርጊትም ተፈጽሞ ነበር። እነ መለስ በተሃድሶው ወቅት አፈንጋጮችን እንዲያጋልጡ ከተማመኑባቸው የጎትመት ተቋማት አንዱ «ወይን» የተባለው የህወሓት ጋዜጣ ነበር። የዚህ ጋዜጣ ዋና አዘጋጅ የነበረው አታኸልቲ እምባዬ አፈንጋጮችን የሚያጋልጥ ጽሑፍ እንዲያዘጋጅ ከእነ መለስ መመሪያ ተሰጥቶት ለጽሑፉ እንዲረዳው ለአንድ ወር ያህል ያደረግነውን ውይይት የያዘ ሰነድ ተልኮለት ነበር። አታኸልቲ ሰነዱን ካነበበ በኋላ ሐቁን ዘክዝኮ አውጥቶ ጋዜጣው ታትሞ ከመውጣቱ በፊት ብርሃነ ረዳኢ /ወዲ ረዳኢ/ የተባለው በወቅቱ የመለስ ደጋፊ የነበረው የጎትመት ሠራተኛ የጋዜጣውን ይዘት አይቶ ለመለስ ነገረው። ይህን ተከትሎም የታተመው ጋዜጣ እንዳይሰራጭ ተደርጎ በብዙ ሺዎች የሚቆጠሩ የወይን ጋዜጣ ጎትሞች ደብዛቸው ጠፋ። ይህን የወይን ጋዜጣ ስርጭት መታገድ የነገረኝ ከጋዜጣው አታሚዎች አንዱ ነበር።

17. በውጭ አገር የትግራይ ተወላጆችን ለመቆጣጠር ዘመቻ

የእነ መለስ መንግሥት የአገር ቤቱን የተሃድሶ ዘመቻ ካጠናቀቀ በኋላ ፊቱን በውጭ አገር ወደሚገኙ የትግራይ ተወላጆች አዙሮ በተለይ በሰሜን አሜሪካና በአውሮፓ ለሚኖሩት የትግራይ ተወላጆች ልዩ ትኩረት ሰጥቶ ነበር። በካድሬው፣ በአባል ድርጅቶችና በሠራዊቱ እንደተደረገው ሁሉ በውጭ የሚኖሩ የትግራይ ተወላጆች በተሃድሶው ለማጥመቅ የተሰማሩት አብዛኛዎቹም በመቀሌው የካድሬ ስብሰባ ጉልሕ ሚና የተጫወቱት እነ ብርሃነ ኪዳነ ማሪያም /ማረት/፣ ዶ/ር ሰለሞን ዕንቋይ፣ አሰሩ ማሞ፣ ብርሃነ ገብረ ክርስቶስ፣ መሠረት ገብረ ማሪያም፣ ዘሚኬኤል ገብረ መድኅንና ተወልደ ገብሩ /ዓጋመ/፣ ነበሩ። የነዚህን እንቅስቃሴ በዝግጅትና በመረጃ ረገድ የሚረዱ የማኅበር ተጋሩ ሰሜን አሜሪካ /ማተሰ/ እና የማኅበር ተጋሩ አውሮፓ /ማተሰ/ አባላትም ነበሩ።

የለውጥ ሐዋርያቱ እንቅስቃሴ ከመጀመራቸው በፊት፣ በተለያዩ የአሜሪካ ግዛቶችና የአውሮፓ አገሮች የነበሩት የማኅበራቱ አባላትና ደጋፊዎች እነመለስ የወሰዱትን እርምጃና የፈጸሙትን የአገር ክሕደት አውግዘው ነበር። ከሰሜን አሜሪካ የሚከሰታ፣ የዴንቨር ኮሎራዶ፣ የዋሽንግተን ሲያትል፣ የኦሳንጋታ ጆርጂያ፣ የዋሺንግተን ዲሲና አካባቢው፣ ወዘተ.. እንዲሁም ከአውሮፓ የጀርመንና የስዊድን የትግራይ ተወላጆችና የህወሓት የድጋፍ ማኅበር አባላት ያስተላለፏቸው ውሳኔዎች ቅጂዎች ደርሰውን ነበር። የሁሉም ውሳኔ ሐሳቦች ይዘት ከሞላ ጎደል ተመሳሳይ ሲሆን በታገዱት የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ላይ የተወሰደው እርምጃ ትክክል አይደለም፣ ወደ ነበሩበት ኃላፊነት ይመለሱ፣ እርምጃ እንዳይወሰድባቸው፣ ደግነነታቸው እንዲጠበቅ፣ በስብሰባዎች እኩል ድምጻቸው ይሰማ፣ የተፈጠረው ችግር በድርጅቱ ጉባኤ ታይቶ ይፈታ፣ ወዘተ.. የሚሉ ነበሩ። የለውጥ ሐዋርያቱ ወደ ሰሜን አሜሪካና ወደ አውሮፓ ከተጓዙ በኋላ አስቀድመው አፈንጋጮች ብለው የሰየሟቸውን እንዴት እንደሚያጋልጡና ስማቸውን እንደሚያጠፉ ስልት ቀይሰው፤

አፈንጋጮች በደፈናው ሙሰኞች፣ ፀረ-ዴሞክራቶች፣ ከሐዲዎች፣ ወዘተ.. ካሏቸው በኋላ የእያንዳንዱን አፈንጋጭ ስም ለማጥፋት ኅምሳ ሁለት የሚሆኑ ዝርዝር ነጥቦችን አሰባሰበው ነበር።²⁷ ከነ አካቴውም፤ «አፈንጋጮች የትግራይ አልቃይዳ ናቸው፤ መፈንቅለ መንግሥት ለማኪያሄድ አሳረው ነበር» ብለው ይንቀሳቀሱም ነበር።

የለውጥ ሐዋርያቱ ያላጤኑት ግን ውጭ አገር ያሉት የትግራይ ተወላጆች እንደ አገር ቤቶቹ ለእርዳታ እህልና ገንዘብ፣ ማዳበሪያና ሌላ ግብአት ለመግዛት የሚያስፈልጋቸው ብድር ለማግኘት፣ ለመሬት፣ ለጡረታ ክፍያ፣ ለደመወዝና ለእድገት ብለው፣ የተባሉትን ችሉ አሜን ብለው የሚቀበሉና በደኅንነት፣ በፖሊስና በሌላ ታጣቂ በሚሰነዘርባቸው ማስፈራሪያ በቀላሉ የሚደናገጡ እንዳልነበሩ ነው። ለማንኛውም የለውጥ ሐዋርያቱ ግዳጃቸውን ለመወጣት በየከተማው ተሰማርተው አሉባልታቸውን ሊያሰራጩ ሲሞክሩ የጠሯቸውን ስብሰባዎች እንዳሰቡት ሊቆጣጠሯቸው አልቻሉም። እንዲያውም በአንዳንድ አካባቢዎች በተፈጠረው ብርቱ ተቃውሞ ምክንያት ስብሰባዎቹ ሲበተኑ፣ በሌሎች አካባቢዎች ደግሞ በተፈጠረው ግርግር ምክንያት ስብሰባዎቹ ሊሳኩ አልቻሉም። እነ ዶክተር ሰለሞን የሻዕብያ ቅጥረኞች፣ ሌሎችም እንዲሁ የእነ መለስ ተላላኪዎችና አበላ ባዮች ናቸው የተባሉበት ሁኔታም ነበር። የብዙዎቹ የተቃውሞ መነሻም፣ ተከላሽ በሌለበት ከላሽ የተከላሸን ጥፋት ሊነግረን አይገባምና ሁለታችሁም ቀርባችሁ ልዩነታችሁን አስረዱን የሚል ነበር።

እነመለስ ከጅምሩ የፈለጉት ሉዓላዊነታችንንና ጦርነቱን በተመለከተ የፈጸሙት ጥፋት እንዳይጋለጥ ስለነበር የቀረቡላቸውን ፍትሐዊ ጥያቄዎች እንደማይቀበሉ ይፋ አድርገው እንዲያውም የዚህ ዓይነት ጥያቄ ያቀርባሉ ያሏቸውን ሁሉ ለማጥቃት ተንቀሳቀሱ። ለዚህም «ድምፂ ወያነ ትግራይ ወይም የትግራይ አብዮት ድምጽ» የተባለውን ሬድዮ ጣቢያና «ወይን» የተባለውን የህወሓት ጋዜጣ በመጠቀም የብዙ ግለሰቦችን ስም ሲያጠፉ በተለይ ደግሞ በሰሜን አሜሪካ የሚኖሩት ዶክተር ፀሐዬ ተፈሪ፣ ሰለሞን መዝገብ፣ ታደሰ ምሕረቴና ይርጋ ዛና በአውሮፓ ደግሞ ቢታ በየገጽ ዶክተር ዮሐንስ ኪርስ፣ ዶክተር መኮንን ተስፋሁነይ ላይ ጥቃቱ ከፋኛ በርትቶ ነበር። የህወሓት አመራር በለመደው በጅምላ ስም የማጥፋት ዘመቻው እነዚህንና ሌሎችን «የኢዴገ አባላት፣ ኢሕአፓ፣ ደርግ፣ ፀረ-ሕዝብ፣ የአፈንጋጭ ቤተሰብ፣ ከዳተኞች፣ ፈውዳል፣ ቀንደኞች፣ ወዘተ...»²⁸ እያለ ሊያጥላላቸው እንደሞከረም ተበዳዮቹ በጸፋት ደብዳቤ ገልጸውታል። ፍትሕ ይስፈን ብለው ጥያቄ ባቀረቡት የትግራይ ተወላጆች ላይ ይደርስ የነበረውን ጥቃትና የነመለስን የተሳሳተ እኪያሄድ የተቃውሙ በርካታ የማተሰክና የማተክ አባላትም ማጎበራቱን ለቀዋል። በዚያን ወቅት የማጎበራቱ የረጅም ጊዜ የአመራር አባላትና አደራጅ የነበሩ ሳይቀር ሳይቀጥሉ ወሰነዋል። ከነዚህ መኻል የረጅም ጊዜ የማተሰክ አባልና አመራር የነበሩት እነ ስለሺ ሕሉፍና ይኩኖ መስፍን ተጠቃሾች ናቸው። በክፍፍሉ ወቅት የማተሰክን የዕለት ተለት ሥራዎችን ሲመራ የነበረው በላይ ገሰሰ /ጎርኪ/ ም ራሱን ከህወሓት አግልሏል።

የለውጥ ሐዋርያቶቹ የተቃዋሚዎችን ስም የማጥፋት እንቅስቃሴያቸው አልሳካ ሲላቸው ሌሎች ስልቶችን ቀይሰው ዳግም እንቅስቃሴ ጀምረው በትግራይ ደረጃ የተደራጁትን እንደ ማልት ያሉትን ሲቪል ማጎበራት አዳክመው በየአውራጃውና በየወረዳው ማደራጀቱን ተያያዙት። በዚህ የከፋፍለኸ ግዛ አቅጣጫቸውም አፈንጋጮች በየትውልድ አካባቢያችሁ እንዳትደራጁ ከልክለው ነበር፤ እኛ ግን ይህ ዴሞክራሲያዊ መብታችሁ መሆኑን ተቀብለን

²⁷ በወቅቱ የማተሰክ ጽሕፈት ቤትን ሲያስተባብር ከነበረውና የእነመለስን አቋም በማውገዝ ከድርጅቱና ከጽሕፈት ቤቱ ራሱን ካገለለው ከበላይ ገሰሰ ያገኘችት መረጃ
²⁸ ናይ ሰላም ፍትሕን ዴሞክራሲን ኮሚቴ ኢትዮጵያዊያን ተጋሩ አብ ስዌደን፣ ግልፂ ደብዳቤ ንወይን ጋዜጣ ገጽ2 /በአማርኛ ሲተረጎም፣ በስዊዲን ኢትዮጵያዊያን የትግራይ ተወላጆች ለሰላም፣ ፍትሕና ዴሞክራሲ ኮሚቴ፣ ግልጽ ደብዳቤ ለወይን ጋዜጣ፣ ገጽ 2/

እንድትደራጁ ፈቅደንላችኋል፤ ይሉ ነበር። ይህን ሲያደርጉ አንድም በትግራይ ደረጃ የሚቃወማቸውን ኃይል ለማዳከም ሁለትም ጠንክረው ይደግፉናል ያሏቸውን የተወሰኑ አውራጃዎች ለይተው ለመቆጣጠር ነበር። ይህን ሲያደርጉም ረዘም ሳለ ጊዜ ሲንቀሳቀስ የቆየውን ትልማንና በራሱ ሂደት ተዳክሞ የነበረውን ማተሰአን ጭራሽ አዳክመዋቸዋል። ለማንኛውም የውጭ አገሩን እንቅስቃሴ ያዳክሙልናል ብለው ያቋቋሟቸው የአውራጃና የወረዳ ማኅበራት ከአንድ ሁለቱ በስተቀር ከቁጥጥራቸው በመውጣታቸው እንደገና እነዚህን ማኅበራት ለማፍረስ ወይም ለመቆጣጠር እስካሁን በእንቅስቃሴ ላይ ይገኛሉ።

ሌላው በዚህ ወቅት የተከሰተው በውጪ የሚኖሩ የትግራይ ተወላጆች ተጽዕኖ ለመፍጠር ነጻ ሲቪል ማኅበር ለማቋቋም መንቀሳቀሳቸው ነው። በዚህ ረገድ ትልቁና በርካታ የትግራይ ተወላጆችን ያሰባሰበው «ዓለም ዐቀፍ የትግራይ ተወላጆች ንብረት ለፍትሕ /ሶሊዳሪቲ/» የሚባለው ሲሆን ማኅበሩ ሲጀምር የትግራይም የኢትዮጵያም ሕዝብ በገንዘብ ብቻ ሳይሆን ሰብአዊ መብቱና ነጻነቱ እንዲከበር መረዳት አለበት የሚል አስተሳሰብ ነበረው። ሆኖም ማኅበሩ የተለያዩ ፍላጎት ያላቸው ፖለቲካ ድርጅቶችና ህወሓትም ሠርገው ገብተውበት ዓላማውን ለማሳካት ርቆ ሊጓዝ አልቻለም። በማኅበሩ ተካተው ከነበሩት የትግራይ ተወላጆች መካከል የተወሰኑት የትግራይ ተወላጆች ዴሞክራሲያዊ እንቅስቃሴ፣ ጋሻ ኢትዮጵያ፣ «በስዊዲን ኢትዮጵያዊያን የትግራይ ተወላጆች ለሰላም፣ ፍትሕና ዴሞክራሲ ኮሚቴ»፣ ወዘተ... የሚባሉ አነስተኛ ማኅበራት አቋቁመው እንቅስቃሴያቸውን ለመቀጠል ሞክረው ነበር። በከፍፍሉ ወቅት ጎልቶ የወጣ ደቂ አሉላ የሚባል በአጭር ጊዜ ውስጥ ተቀባይነት ያገኘ ው ድረገጽም ነበር። ይህ ድረ ገጽ ከኤርትራ ወረራ በፊት ጀምሮ ድምጽ ለተነፈጉት ድምጽ ሆኖ ሲሠራ ቆይቶ በመጨረሻ ባልታወቀ ምክንያት ተዘግቷል። ከዚህ ድረ ገጽ በተጨማሪም የተወሰኑ የፊደላዊ ስርጭቶችም ተጀምረው ፊደላዊ ስኒትና በኢትዮጵያ ኮሚንታተር ድረገጽ ባለቤት በአቶ ኃይለ ማርያም አበበ የሚሰራጭ ሌላ ፊደላዊ ጣቢያም ነበሩ። እንቅስቃሴው ከፍተኛ ደረጃ በደረሰበት ወቅት አፈንጋጮች የተባልነው ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክን ወደ ሰሜን አሜሪካ ልክን አቋማችንን ለማስተጋባት ሞክረን ነበር። ዓለም ሰገድ ሁለት ጊዜ ወደ ሰሜን አሜሪካ ተጉዞ ከደጋፊዎቻችን ሲገናኝ አንዳንዶቹ በግላቸው ተደራጅተው የሚንቀሳቀሱት መጠነኛ የፋይናንስና ከፍተኛ የፖለቲካ ድጋፍ የሰጡን ሲሆን ጓላ ላይ ዓረና ሲቋቋምም ከፍተኛ አስተዋፅኦ አድርገዋል።

ህወሓት በአገር ውስጥ እንዳደረገው ሁሉ በውጭ የሚኖሩትን የትግራይ ተወላጆች በጥቅም እየደለለና እየሰፈራራ ሊቆጣጠራቸው ሞክሯል። በአንድ በኩል በውጭ የሚኖሩ የትግራይ ተወላጆችን ድጋፍ ለማሰባሰብ ሰፊ የመሬት ዕደላ አኪያሂዶ እንዲያውም መጀመሪያ ላይ መሬት በነጻ ይሰጣቸው ነበር። ብዙዎቹም ያገኙትን መሬት በከፍተኛ ዋጋ ቸብቸቦውታል። ይህ አላዋጣ ሲለው ደግሞ ህወሓት በዝቀተኛ የሊዝ ዋጋ መሬት እንደሚሰጣቸው ቃል እየገባላቸው ዛሬም የፖለቲካ ድጋፋቸውን ለመግዛት እየሞከረ ይገኛል። በመሬትና በሌላ ጥቅማ ጥቅም ሊደለሉ ያልቻሉትን ደግሞ እየሰፈራራ እያንዳንዶቹን አገር ቤት ያሉትን ቤተሰቦቻቸውን እንደሚያጠቃቸው ዝተውባቸዋል። በተጨማሪም ቤተሰቦቻቸውን እያገኙ ልጃችሁ አደብ ይግዛ ብለው ያስፈራሯቸው አሉ። ከዚህ ሌላ የሻዕብያን ያህል ባይሆንም እያንዳንዱ በውጭ የሚኖር ኢትዮጵያዊ ዐምስት መቶ ዶላር እየከፈለ ብጫ መታወቅያ እንዲያወጣ መመሪያ አውጥተዋል። መታወቂያው ባይከፋም ይህን መታወቂያ ያልያዘ በውጭ አገር የሚኖር ኢትዮጵያዊ በጥርጣሬ እንደሚታይና ጥቅማ ጥቅሞችን እንደማያገኝም ታውጇል።

ምዕራፍ ስድስት፤ ተሃድሶውና ሳንካዎቹ

1. በተቀናቃኞች ላይ የተኪያሄደው የእስር ዘመቻ

መለስ በክፍፍሉ ወቅቱ ያቀረበው ጽሑፍ በግልጽ እንደሚያመልክተው በአፈንጋጮች እንዲወሰድ የፈለገው የመጨረሻ እርምጃ ሁሉንም እስር ቤት ማስገባት ነበር። መለስ በጽሑፉ የኢሕአዴግ ዋና ችግሮች ፀረ-ዴሞክራሲያዊ አስተሳሰብና ሙስና በከፍተኛ ደረጃ መስፋፋታቸው ነው ሲል ምን ለማድረግ እንደፈለገ ለምናውቀው ሁሉ ግልጽ ነበር። የመለስ ጽሑፍ ሁለት ዓላማዎች በአንድ በኩል የፈጸመውን የአገር ክሕደት በተለይ በኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ወቅት የተከተለውን የኢትዮጵያን ጥቅምና ሉዓላዊነት አሳልፎ የመስጠት አኪያሄድ ፍጹም እንዳይነሣ ለማድረግና ከተጠያቂነት ለማምለጥ በሌላ በኩል ደግሞ ፀረ-ዴሞክራሲያዊነትና ሙስኝነት ያጠቃቸዋል ብሎ የፈረጃቸውን ተቃዋሚዎቹን ለመምታት ነበር።

መለስ በሐሳብ የተለዩትን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት በድምጽ ብልጫ ካሸነፈ በኋላ ፍጹም ሊያንበረክካቸው ሄራውን መጎንጎኑን ሥራዬ ብሎ ተያይዞት ነበር። እንዲያውም አፈንጋጮች መፈንቅለ መንግሥት ለማኪያሄድ ዶልተዋል ለማለት ፀረ-ዴሞክራሲያዊነት ኃይልን ተጠቅሞ በሕግ የተቋቋመን መንግሥት እስከ ማስወገድ ይሄዳል የሚል አስተሳሰብ ያኖሩበት ነበር። መንግሥት ለመገልበጥ አሜሩ ከተባለ ደግሞ ሁሉንም በእስር ቤት አጉሮ ለይስሙላ «ፍርድ» ማቅረቡ ቀላል ነበር። ይህን ክስ በማቀናበር ረገድ በወቅቱ መለስን ይረዳው የነበረውም የቴዎድሮስ ሓገስ አማች /የእህቱ ባል/ የነበረውና ኋላ ላይ በሞት የተለየው መብራህቱ ዮሐንስ የተባለ የሕግ ጠበቃ ነበር። መብራህቱ ከፓርላማ የተባረሩትን የህወሓት አመራር አባላት እርምጃው ሕገ ወጥ ነው ብለው በእነ መለስ ላይ ክስ ሲመሠርቱ የህወሓት ነገረ ፈጅና ጠበቃ ነበር። ሆኖም የሌሎች የሕግ ባለሙያዎች ምክር ስምተው ይመስላል እነ መለስ በመፈንቅለ መንግሥት አራማጅነቱ ክስ ሳይገፉበት ቀረ።

መለስ በሐሳብ የተለዩትን የድርጅቱን አባላት ለመምታት የቀየሰው ሁለተኛው ስልት የሙስና ክስ መሥርቶባቸው በእስር እንዲማቅቁ ማድረግ ነበር። ይህን ስልቱን ተግባራዊ ለማድረግም አስቀድሞ የድርጅቱ የአመራር አባላትና ከፍተኛ ካድሬዎቹ በሙስና መዘፈቃቸውን ለማስረገጥ የቦናፓርቲዝምን ንድፈ ሐሳብ እንደጠነጠነ ቀደም ብዬ ገልጬዋለሁ። ንድፈ ሐሳቡን መሠረት በማድረግ መለስ መጀመሪያ ላይ በኢሕአዴግ ውስጥ ሙስና ተጠናክሯል ለማለት ያቀረበው መከራከሪያ በአመራሩ ሥልጣንን ርስት የማድረግ አዝማምያ ይታያል የሚል ነበር። ይህ ጉዳይ ይበልጥ እርሱን እንደሚመለከት ሲገነዘብም ጨዋታውን ለወጥ አድርጎ በተቀናቃኞቹ ላይ የሙስና ወንጀል ማፈላለጉንና መፍጠሩን ተያያዘው። ኋላ ላይ እንዳረጋገጥነው የደኅንነት ክፍሉ የእያንዳንዱን የመለስን ሐሳብ ይቃወም የነበረውን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባልና የቤተሰቦቹን የሀብት ይዞታ በምስጢር እንዲያጠና መመሪያ ተሰጥቶት ነበር።

መለስ ተቀናቃኞቹን በሙስና ተዘፍቀዋል በማለት የስም ማጥፋት ዘመቻውን የጀመረው በጦርነቱ ወቅት ቢሆንም ክፍፍሉ እውን ከሆነ በኋላ ደግሞ ዘመቻውን በተጣጣፈ መልኩ ቀጥሎበት ነበር። በተለይ ኢሕአዴግን ዘግይተው የተቀላቀሉትን የኢሕአዴንና የደኢሕዴግን አመራር አባላትና ካድሬዎች መለስ ምንም ሳይሠሩ ማር ለመብላት ከተዘጋጁ ዝንቦች

ሲያመሰግናቸው፤ «.....ችግሩ ይህ ብቻ አይደለም። ሥልጣን የያዘን በመሆናችን ወደእኛ የተጠጋ የተለያዩ ጥቅሞችን ማግኘቱ አይቀርም። ማር ባለበት አስቀድሞ የሚያንዣብበው ዝንብ ነው፤ ሥልጣን ባለበት ደግሞ አስቀድሞ የሚያንዣብበው ከዚህ ተጠቃሚ ለመሆን የሚፈልገው ነው። ዝንብን ከንብ የምትለይበት ተጨባጭ መስፈርት እስከሌለህ ድረስ የሚኪያሄደው ምልመላ አጋጣሚ ብቻ ሳይሆን ንብና ዝንብ ተደባልቀው ለመለየት የሚያስቸግሩበትና በርካታ ዝንቦች የሚያንዣብበው ይሆናል።»¹ ይልና፤ «ያለፉትን ዘጠኝ ዓመታት ጉዟችንን አዲስ የተቀላቀሉትን አጋር ድርጅቶቻችንን መሠረት በማድረግ ስንገመግመው የሂደቱ የአዙሪት ጉዞ ይበልጥ ግልጽ ሆኖ ይታያል። ላለፉት ዘጠኝ ዓመታት ደቡብንና ኦሮሚያን አስመልክቶ የተከናወኑት ድርጅታዊ ሥራዎቻችን መሠረታዊ መገለጫ እየገነቡ ማፍረስ ነበር። በብዛት አባላትን እንመለምላለን፤ ዝንቦች ሆነው ይገኛሉ፤ እናራግፋቸዋለን፤ እንደገና እንሞላና መልሰን እናራግፋቸዋለን። ይህ ሂደት አሁንም አብቅጽል የሚባል አይደለም። በተለይ በደቡብ በሚቀጥለው ጊዜም ቢሆን ቢያንስ አንድ ሰፊ የማራገፍ ሂደት እንደሚኖር አያጠራጥርም።»² እንዲሁም መለስ የደቡብንና የኦሮሚያን የኢሕአዴግ አባላት በሌብነትና በዝርፊያ እንደተሰማሩ ርባና የለሽ ዝንቦች ገልጿቸው፤ በተለይ በደቡብ ቀጣይ የማጥራት ዘመቻ እንደሚያኪያሂድ ጠቆመ። ለማንኛውም፤ መለስ አሕዴድና ደኢሕዴግን፤ በተለይም የድርጅቶቹን አመራር አባላት፤ እንዲሁ ያንቋሽሻቸውና የኢሕአዴግ ሽክም ያደረጋቸው፤ በአገራችን ሉዓላዊነት ላይ የነበረውን «ተንበርካኪ» አቋም አጥብቀው ስለተቃወሙ እንደነበር ቀደም ብዬ ገልጬዋለኹ።

መለስ፤ በሙስና የመዘፈቁና የመጨማለቁ ችግር የድርጅቱ ዋነኛ ችግር መሆኑን ካስታወቀ በኋላ፤ ለዚህ ተጠያቂ መሆን የነበረባቸውን አፈላልጎ ከህወሓት ስዬ አብርሃንና ቢተው በላይን፤ ከደኢሕዴግ አባተ ኪሾንና ደረጀ ዳግቾን፤ ከኦሮሚያም ኩማ ደመቅሳን ዋና ዓላማ አደረጋቸው። መለስ ስዬ አብርሃን የሚወነጀለውና ስሙን የሚያጠፋው ራሱ ሀብት አካብቷል በሚል ሳይሆን በሥልጣኑ ተጠቅሞ ቤተሰቦቹ ሀብት እንዲያገኙ አድርጓል በሚል ነበር። ለዚህም መለስና ደጋፊዎቹ፤ «የስዬ ቤተሰቦች ከዐለት መኪኖችን እየፈለፈሉ ነው፤ ምንም የቆየ ሀብት ሳይኖራቸው አሁን በሙስና ብዙ ሀብት አካብተዋል፤ በገጠር መንደራቸው ሳይቀር ሺላ ቤቶችን አሠርተዋል፤ ዲሸም ተክለዋል» እያሉ በካድሬዎችና በሠራዊቱ ውስጥ ሰፊ የወሬ ዘመቻ ያኪያሂዱ ነበር። በምዕራፍ ዐምስት እንደገለጽኩት የማዕከላዊ ኮሚቴ ወይይት በሚኪያሂድበት ወቅት እነ መለስ ይኸን ሁሉ የስም ማጥፋት ዘመቻ ከማኪያሂድ አንድ ገለልተኛ አጣሪ አካል ተቋቁሞ የሁሉንም የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ሀብትና ንብረት ይመርመር የሚለውን «የአፈንጋጮች» ሐሳብ አጥብቀው የተቃወሙት ሙስናው ወደ ራሳቸው እንዳያነጣጥር ይመስለኛል።

ከስዬ ቀጥሎ ከፍተኛ ዘመቻ የተኪያሂደበትና ለእስር የታጨው ቢተው በላይ ነበር። ቢተው፤ ከትምህርት ቤት ጀምሮ የመለስ የቅርብ ጓደኛ ቢሆንም፤ መለስ የወሰደውን ፀረ-ሉዓላዊነትና ተንበርካኪ አቋም ሳይቀበለው ቀርቶ፤ በጥብቅ ተቃውሞት ነበር። የደኢሕዴግ አመራር አባላት መለስን ለመቃወማቸው ምክንያት የተደረገውም ይኸው የኢሕአዴግ ተወካይ ሆኖ ተመድቦ ደኢሕዴግን በፖለቲካ ሥራ ሲረዳ የነበረው ቢተው ነበር። በመሆኑም፤ «ቢተው በሙስና ተጨማልቋል፤ ከደቡብ የአመራር አባላትና ነጋዴዎችጋ ተመሳጥሮ ሀብት እያግበሰበሰ ነው፤» የሚል ሰፊ ዘመቻ ይኪያሂድበት ነበር። በተለይ አቶ ንጉሤ የተባለው ባለሀብት ቢተውን እጁ አስገብቶ እንዳሻው እያሸከረከረው ነው፤ ለቢተውም

¹ ሓደጋታት ቦናፓርቲስት ምብሰባስ ወያኔና፤ ብመለስ ዜናዊ ተጻውሮ ጎምደይጥ ማእከላዊ ኮሚቴ ዝቕረበ፤ ገጽ 25 /በአማርኛ ሲተረጎም፤ የአብዮታችን ቦናፓርቲያዊ የመበሰስ አደጋ፤ በመለስ ዜናዊ ተዘጋጅቶ ለማዕከላዊ ኮሚቴ ወይይት የቀረበ፤ ገጽ 25/

² ዝኒ ከማሁ፤ ገጽ 25

የሚፈልገውን ገንዘብ ይሰጠዋል በላንጋኖ ሐይቅ ዳር ባሠራው ቤት እንደልብ ያንፈላሰሰዋል የሚለው ወሬ በስፊው ተዛምቶ ከካድሬውና ከጦር ኃይሉ መኮንኖች ዐልፎ ወደ ኢሕአዴግ ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትም ደርሶ ነበር። የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ፕሬዚዳንትና የደኢሕዴግ ሊቀመንበር የነበረው አባተ ኪሾም እንዲሁ በሙስና ተዘፍቋል፤ «በአዋሳ ሐይቅ ዳር በእብነ በረድ ትልቅ ሺላ አሠርቷል። ከባለሀብቶችጋም ተመሳጥሮ ሀብት እያካበተ ነው» የሚል አለባለታ ይነዛበት ነበር። አለ የተባለው ከፍተኛ ሙስና የክልሉ ምክትል ፕሬዚዳንት የነበረውን ደረጃ ዳጌችንም የሚመለከት ነበር። «ደረጃ፣ አባተና ቢተው ከነጋዴዎችጋ በመመሳጠር የክልሉን ግዢዎች ያላግባብ እንዲከናወኑ እያደረጉ ነው፤ የክልሉ በጀት በተለይ ነጋዴዎች በፈጠሯቸው በሕግ ባልተመዘገቡ የንግድ ድርጅቶች እየተዘረፈ ነው፤» የሚለው ወሬም ተዛምቶ ነበር። በኦሮሚያም የበርካታ ሰዎች ስም ከሙስናጋ ቢያያዝም ወሬው የገነነበት ኩማ ደመቅሳ ነበር። «ኩማ ምንም ሀብት ያልነበረውን ወንድሙን ቱጃር አድርጎታል» ይባል ነበር። በምዕራፍ ዐምስት እንደገለጽኩት በወቅቱ የኦሮሚያ ክልል ፕሬዚዳንትና የኢሕዴድ ሊቀመንበር የነበረው ኩማ ልክ እንደ አፈንጋጮች የመለሰን ፀረ-ሉዓላዊነት አቋም ጠንክር ብለው ከተቼትና ከተቃወሙት የኢሕዴድ አባላት አንዱ ነበር።

ከፍ ብሎ ከተጠቀሱት ሌላ ፈራ ተባ እያሉ ስሙን በሙስኞች መዝገብ ሊያሰፍሩትና ሊያስፍሩት የከጀሉት መለሰን ጠንክሮ የተቃወመው የአመራር አባል ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክ ነበር። ዓለም ሰገድ ከትግሉ ጊዜ ጀምሮ የመለስ የቅርብ ወዳጅ የነበረ ቢሆንም በኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ወቅት የመለስ አቋም የአገራችንን ጥቅም አሳልፎ የሚሰጥና ለኤርትራ የሚያደላ ነበር ብሎ ያምን ነበር። ከዚህ የተነሣም ከተሰነዘረበት የፀረ-ዴሞክራሲያዊነት ክስ በተጨማሪ ዓለም ሰገድ በቀጥታ ሙስና ፈጽሟል ባይባልም ከኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ፕሬዚዳንት አቶ ጥላሁን ዓባይና በግንባር አግኝቶት ከማያውቀው ከነጋዴው አቶ ብርሃነ ግደይጋ የሙስና ግንኙነት ነበረው እየተባለ ይወራ ነበር።

በመጨረሻም ግንቦት 1993 ዓ.ም. ላይ የፀረ-ሙስና ዐዋጅ በቴሌቪዥንና በሬድዮ በማርሽ ታጅቦ ተለፈፈ። ተሃድሶው ወደ ላቀ ደረጃ እንደተሸጋገረና ሙስኞችን ለመመንጠር ቆርጦ እንደተነሣም ተገለጸ። ከዚህ ዐዋጅ ጋራም፣ 1ኛ/ ሰዬ አብርሃ ከአራት ወንድሞቹና ከእጎቱ፣ 2ኛ/ ቢተው በላይ፣ 3ኛ/ አባተ ኪሾ፣ መታሰራቸው ተገለጸ። በተጨማሪም በርካታ ነጋዴዎችና የመንግሥት ሠራተኞችም በቁጥጥር ሥር ዋሉ። እነዚህ በቁጥጥር ሥር የዋሉት የኢሕአዴግ ከፍተኛ የአመራር አባላት፣ ነጋዴዎችና የመንግሥት ሹማምንት ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ጉዳያቸው ፍርድ ቤት ቀረበ። የሰዬን ክስ የተመለከተው በብርቱካን ሚዴቅሳ የሚመራው ችሎት በዋስ እንዲፈታ ቢወስንም በእነ መለስ የሚታዘዘው የጸጥታ ኃይል ሕግን በመተላለፍና የፍትሕ ተቋሙን ውሳኔ በመቀልበስ ወደነበረበት ወህኒ ቤት እንዲመለስ አደረገ። በተፈጠረው ከፍተኛ የሕግና የሕገ መንግሥት ጥሰት ሕዝቡ ጉድ ቢልም በጊዜው ለነመለስ የሕዝቡ ስሜት ከሥልጣናቸው የሚበልጥ አልነበረም። በመሆኑም የዋስ መብት የሚከለክለውን የፀረ ሙስና ሕግ ለማርቀቅና ለማጽደቅ ተሯሯጡ። በወቅቱ የፀረ-ሙስናውን ሕግ ተቀናቃኞቻቸውን ለመምታት እንደቀየሱት ተራው ዜጋ ሳይቀር ለመገንዘብ ቻለ። በዚህ ጉዳይ የቀድሞው የኢፌዴሪ ፕሬዚዳንት ዶክተር ነጋሶ ጊዳዳ «ዳንዲ ነጋሶ፣ የነጋሶ መንገድ» በሚለው መጽሐፉ ሙስናን ለመዋጋት ያገለግላል ከሚል በፈርማው ያጸደቀውን ሕግ እነ መለስ እንደ ፖለቲካ መሣሪያ ተጠቅመውበት ተቀናቃኞቻቸውን እንዳስቃዩበትና በተለይ እነ ሰዬ የዋስ መብታቸውን ተነፍገው ለስድስት ዓመታት በመታሰራቸው ይቅርታ ጠይቋል።³

³ ዝኒ ከማሁ፣ ዳንኤል ተፈራ፣ ገጽ 216

በምዕራፍ ዐምስት እንደገለጽኩት ኩማ ደመቅሳ ግን ከመለስጋ በተደረገ ድርድር ተሃድሶውን ደግፎ ሳይታሰር ቀረ። ከአባተ ኪሾጋ በሥራም በማጎበራዊ መስክም ጥብቅ ግንኙነት የነበረው ምክትል ፕሬዚዳንቱ ደረጀ ዴሞክራሲ ከእስር ማምለጡ መጀመሪያ ላይ ለብዙዎቻችን እንቅስቃሴ ሆኖብን ቆይቶ ጓላ ላይ ደረጀ በአባተና በቢተው ላይ ለመመስከር እንደተሰማማና ለዚህም ምስክርነቱ እንደማይታሰር ቃል እንደተገባለት ሰማን። አባተ ኪሾ ከሥልጣን መወገዱን በደብዳቤ ያስታወቀውም ደረጀ ነበር። የፀረ ሙስና ዓቃቤ ሕግ ደረጀን በቢተውና በአባተ ላይ ካስመሰከረው በኋላ ደረጀ ነጻ ወጣ። ሆኖም የምስክርነት ቃሉን ከሰጠ ከጥቂት ጊዜ በኋላ የመለስ ቁርሾ እንደዋዛ የሚተው አልነበረምና በኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ወቅት የመለስን አቋም በመቃወሙ ቁንጥጫ ያስፈልገዋል ተብሎ ይመስላል እስር ቤት ተወርውሮ ሲፈታ ዳግም በክልሉ መንግሥት ተንሽ ሥልጣን ተሰጥቶት ለመሥራት ቻለ።

የኢሕአዴግ ፀረ-ሙስና መፈክር በዋናነት ያነጣጠረው በፓርቲው የመለስን ተንበርካኪነት በተቃወሙት ላይ ቢሆንም በአንድ ወይም በሌላ መልኩ ለቀጣዩ የመለስ ሥልጣን ዘመን አይበጁም በተባሉና ተዳብለው ቢከሰሱ ተቃናቃኞችን ለመወንጀል ጠቃሚ ይሆናሉ በተባሉ ነጋዴዎችና የመንግሥት ሠራተኞች ላይም ተቃጥቷል። በተለይ በነስቤ ላይ በሐሰት ካልመሰከሩ በሙስና ተወንጅለው እንደሚታሰሩ በደገንነት ኃላፊዎች በተደጋጋሚ ተነግሯቸው ማስጠንቀቂያውን በእስር የማቀቁ ነበሩ። ከነዚህ መኻል አቶ ጥላሁን ዓባይ አንዱ ሲሆኑ፤ «በዚህ ዕድሜዬ የክርስትና እምነቴ የማይፈቅደውን የሐሰት ምስክርነት ሰጥቼ ጥቂት ዕድሜ ከምጨምር እውነቱን ተናግራ ልታሰር» ማለታቸው ትልቅ ስብእና መላበሳቸውን ያመለክታል። ሌሎችም እንዲሁ በተለያዩ ሰበብ የታሰሩ እንደነ አቶአልአዛር ደሴን የመሳሰሉ የባንክ ባለሙያዎችና ነጋዴዎችም ነበሩ። እነዚህ ተከላሾች ጉዳያቸው በፍርድ ቤት ሲታይ ለተወሰነ ጊዜ በችሎት ተገኝቼ እንዳየሁት የተመሰረተባቸው ክስ እጅግ አስገራሚና ሊታመን የማይችል ነበር። መንግሥት ግልጽ ሕግ፣ ደንብና መመሪያ ሳያዘጋጅ የእዝ ኢኮኖሚው በገበያ ኢኮኖሚ እንደተካ አጠቃላይ መመሪያ ከሰጣቸው በኋላ ይህን መመሪያ ተከትለው ላጸደቁት ብድር የሙስና ክስ መሥርቶባቸዋል። ለአንዳንድ የንግድ ባንክ ቦርድ ዐውቆትና አምኖበት ለተሰጡ ብድሮችም ተጠያቂ የሆኑት የተወሰኑ አስፈጻሚዎች ነበሩ። አንዳንድ ምስክሮች ይሰጡ የነበሩት የተወሰኑ ብድሮች በመለስ በራሱ ይታወቁ እንደነበር ይገልጹ ነበር። የሚገርመውም ይህ ችሎ ሲሆን በሙስኝነታቸው አገር ምድር ያወቃቸው የፓርቲና የመንግሥት ባለሥልጣናት እንዲሁም የናጠጡ ባለሀብቶች ለገዥው ፓርቲው ታማኝ በመሆናቸው ብቻ ምንም አለመነካታቸው ነው።

መለስ በተሃድሶ መፈክሩ በድርጅቱ ፀረ-ዴሞክራሲያዊነት ገኗል ሙስናም ተንሰራፍቷል ሲል በእውነት እነዚህን ችግሮች ለመዋጋት አስቦ ቢሆን ኖሮ የአገር ክሕደቱ በሸፈነለትም በተረሳለትም ነበር። ሆኖም የመለስ ፍላጎት ዴሞክራሲ ለማስፈንና ሙስናን ለማክሰም አልነበረም፤ ይህን ለማረጋገጥም ሙስናን ከመሠረቱ ለመዋጋት መሟላት ካለባቸው ቅድመ ሁኔታዎች የተወሰኑትን መመልከት ይበቃል። ሙስናን ለመዋጋት የቆረጠ ፓርቲ ወይም መንግሥት አስቀድሞ መውሰድ ያለበት እርምጃ በአዋጅና በመፈክር ጋጋታ የሚታጀብ አይደለም። በእርግጥ አዋጆች በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ማዕቀፍ ሥር ሙስናን ለመዋጋት አዎንታዊ ሚና ሊጫወቱ ይችላሉ። ከዚህ ሁሉ ቀደም ግን በሕዝብ ተሳትፎና ይሁንታ የተመሠረተ ዴሞክራሲያዊ የፖለቲካዊ ሥርዓት መስፈን አለበት። በአጭሩ ሙስናን በቁርጠኝነት ለመዋጋት ዜጎች ሙስኞችን /ከፍተኛ ባለሥልጣናትን ጭምር/ ያለ አንዳች መሸማቀቅና ሥጋት መቃወም የሚችሉበት በነጻነት የሚደራጁበት፣ ሐሳባቸውን የሚገልጹበት፣ ሰልፍ የሚወጡበት፣ ወዘተ... ሁኔታ መፈጠር አለበት።

ሙስናን ከመሠረቱ በመታገል የመንግሥት ተቋማትም ጉልህ ሚና ሊኖራቸው ይገባል። በዚህ ረገድ ሙሉ የሕዝብ ውክልና ያለው፣ ሥልጣኑ ከሥራ አስፈጻሚውና ከገዥው ፓርቲ በላይ የሆነ፣ ነጻነቱ የተጠበቀ ፓርላማ ኖሮ ሥራ አስፈጻሚውንም ሆነ ፓርቲውን በጥንካሬ ሊጠይቅና ሊመረምር መቻሉ አለበት። ራሱን እንደገዢው ፓርቲ ወይም እንደሥራ አስፈጻሚው ተቀጥላ የሚቆጥር ፓርላማ እጅ ከማውጣት የዘለለ ተግባር ሊኖረው ስለማይችል እንኳን የሥራ አስፈጻሚውን ማጋለጥና ለራሱ መብትም መቆም አይችልም። አሁን ያለው የኢትዮጵያ ፓርላማ ደግሞ ሙስናን ይሁን ሌሎችን ችግሮች ያልተቆጣጠረው ሙሉ ነጻነቱን ካለማስጠበቁ የተነሣ ነው። እንዲሁም ሙስናን ለመዋጋት ከሥራ አስፈጻሚውና ከገዥው ፓርቲ ቁጥጥርና ተጽዕኖ ነጻ የሆኑ ፍርድ ቤቶች፣ ዓቃቤ ሕግና የፖሊስ ተቋማት መኖራቸው የግድ ይላል። እነዚህ ተቋማት ያለ ሥራ አስፈጻሚው ትእዛዝና ጣልቃ ገብነት ከፍተኛ የመንግሥትና የፓርቲ አስፈጻሚዎችን ለመጠየቅ፣ ለመመርመርና ለመክሰስ ካልቻሉ በሙስና ላይ የሚደረገው ትግል ፋይዳ የለውም።

ከመንግሥት ተቋማት ነጻ ከመሆንና አንዱ ሌላውን ከመቆጣጠሩ መብት በተጨማሪ በነጻነት የተደራጀ የሲቪል ማኅበረሰብም ሙስናን በመዋጋት ረገድ ከፍተኛ ሚና ሊጫወት ይችላል። ነጻ ሲቪል ማኅበረሰብ ዜጎች በፍላጎታቸው የሚያደራጁባቸው ተቋማት ሆነው የሕዝብን ጥቅም ያስጠብቃሉ። እነዚህ ተቋማት በሌሉበት ዜጎች የፖለቲካ ሥርዓቱን ችግሮችና ጥፋቶች ለመቃወም በተናጠል የሚያደርጉት መፍጨርጨር ፋይዳ የለውም። ሙስናን ለመዋጋት ከነጻው ሲቪል ማኅበረሰብ እኩል የሚታየው ነጻው ሚዲያ ሲሆን በበርካታ ዲሞክራሲያዊ አገሮች ሚዲያው ሙስናን በማጋለጥ ረገድ ከፍተኛ ሚና ይጫወታል። ጠንካራና ነጻነቱ የተጠበቀ ሚዲያ እንደ አራተኛ የመንግሥት አካልና እንደ ሙስናን የመዋጋት ቅድመ ሁኔታ የሚታየውም የኅብረተሰቡን ፍላጎት በማንጸባረቅ ረገድ ከፍተኛ ሚና ስለሚጫወት ነው።

በኢሕአዴግ አገዛዝ ነጻ ሚዲያና ነጻ ሲቪል ማኅበረ ሰብ እንዳለመኖራቸው ዜጎች በየቀኑ የሚያይዋቸውን በርካታ የሙስና ተግባራት እንኳን በነጻ ሚዲያና በነጻ ሲቪል ማኅበረሰብ አማካይነት ሊያጋልጡና የሕግ የበላይነት ባልተረጋገጠበት ሁኔታ ሙስናን የማጋለጥ ድፍረቱም አይኖራቸውም። በተለይ ስለከፍተኛ ባለሥልጣናት የሙስና ወንጀሎች ይንሾካሾኩ እንደሆነ እንጂ አደባባይ ወጥተው ለመናገር አይዳዳቸውም። እነዚህን ባለሥልጣናት ለማጋለጥ ቢሞክሩም፣ ዞሮ ዞሮ ጉዳዩ የሚታየው በገዥው ፓርቲና በመንግሥት ሥራ አስፈጻሚው ተጽዕኖ ሥር ባሉ ተቋማት መሆኑን ያውቃሉ። እንደያውም፣ ሙስኞቹን ለማጋለጥ ቢሞክሩ ሰለባ ሊሆኑና የኑሮ ዋስትናቸውን አደጋ ላይ ሊጥሉ እንደሚችሉ ያውቁ ነበርና፤ ወይም ዐይተው እንዳላዩ፣ አሊያም «ኩን ከመ አገርክ» ብለው እነርሱም በዝርፊያው ይሰማሩ ነበር።

ቀደም ብለው ከተጠቀሱት የዲሞክራሲ መብቶች መከበር፣ የመንግሥት ተቋማት ነጻነትና የነጻ ሲቪል ማኅበረሰብና ሚዲያ ህልውና መረጋገጥ በተጨማሪ ሙስናን ለመዋጋት የመንግሥትና የፓርቲ ባለሥልጣናት ቁርጠኝነትም አስፈላጊ ነው። ራሱን ከሙስና አጽድቶ ሙስኞችን ለመዋጋት ያልቆረጠ ባለሥልጣን ሙስናን ለመዋጋት ሞራላዊ ብቃት የለውም። በተሃድሶውና ከተሃድሶው በኋላም የታየውም ባለሥልጣኖቻችን ይኸን ዓይነት የሞራል ብቃት እንደሌላቸው ነው። ተሃድሶውን ደግፈናል ራሳችንም ታድሰናል ያሉ ሙስኞች ሳይነኩ በተሃድሶው ጥላ ተሸሽገው እስካሁን ድረስ መሬት ሲዘረፉ ቪላዎችንና ፎቆችን ሲገነቡ፣ ዘመድ አዝማሪታቸውን ሲጠቀሙ፣ ቁጥር ስፍር የሌለው ገንዘብ ሲያካብቱና ከሕዝቡ ርቀው ከፍ ባለ የኑሮ ደረጃ እየኖሩ ይገኛሉ። አሁንም ቢሆን የፀረ-ሙስና ትግሉ ሥር ነቀል በሆነ አግባብ እየተኪያሄደ እንደሆነ ለማስመሰል ወይም በፖለቲካው ሹክቻ

የተሸነፉትን ለመምታት የሚታሰሩ ጥቂት ሙሰኞች አልጠፉም። በአጠቃላይ አገራችን ኢትዮጵያ በአሁኑ ጊዜ በሙስና ገነው ከሚታወቁት አገሮች ተርታ ተሰልፋ ትገኛለች።

2. ባልታሰሩት «አፈንጋጮች» ላይ የተፈጸሙ በደሎች

በህወሓትና በኢሕአዴግ የተከሰተው መሰነንጠቅ የመለሰን ቡድን ከመጠን በላይ አስጨንቆት ስለነበር ከፍፍሉ በሥልጣናቸው ላይ አደጋ እንዳያስከትል ማንኛውንም ዓይነት አስተዳደራዊና ጸጥታዊ እርምጃ ለመውሰድ ተዘጋጅተው ነበር። በእርግጥም ሥልጣናቸው አደጋ ላይ ሊወድቅ እንደሚችል ሥርዓታቸው በቋፍ ላይ እንዳለ በ1993 ዓ.ም. መጨረሻ ላይ በአዲስ አበባ የተከሰተው መጠነኛ ግርግር አመልክቷቸው ነበር። በዚህ አጋጣሚ በአዲስ አበባ የተወሰኑ አካባቢዎች ወጣቶች ባነሡት ግርግር የአንበሳ አውቶቡሶችና የመንግሥት ሕንጻዎች በእሳት ከመጋየታቸውም በላይ ወጣቶቹ ጠመንጃ ይዘው ተኩስ ከፍተው ነበር። እነመለስ ይኸን በሥርዓታቸውና በሥልጣናቸው የተደቀነውን አደጋ ለማስወገድ ብርቱ እርምጃዎችን ወስደው ነበር፤ በተለይ ይጋፋኛል ያሏቸው አፈንጋጮች ላይም ወከባና ቁጥጥራቸውን አጠናክረው ነበር።

የተወሰኑትን የአፈንጋጭ አባላት በስመ ፀረ-ሙስና ዘመቻ እስር ቤት ሲወረወሩ አንድ ሁለቱን በማባባልና በማስፈራራት ይቅርታ ጠይቀው እጃቸውን እንዲሰጡ ካደረጉ በኋላ የተቀሩትን በቁም እስር አውለዋቸው ነበር። ለዚህ ሲሉም በእያንዳንዱ አፈንጋጭ መኖሪያ ቤት ደጃፊ የጸጥታ አባላትን መድበው የሚገባና የሚወጣውን እየተከታተሉ፤ ከአፈንጋጮችጋም ግንኙነት ስለነበራቸው ሰዎች ዕለታዊ ዘገባዎች ያገኙ ነበር። ከዚህ ጫና የተነሣ አንዳንዶቹ «አፈንጋጮችን» ለመጠየቅ እንኳን ሥጋት አድርባቸው ነበር። ዋናው ዓላማ «አፈንጋጮችን» ከማጎበረሰቡ፤ ብሉም ከፖለቲካው፤ ማግለል ነበር። ደኅንነቶች ማንነታቸውን ከመጠየቅ ዐልፈው አንዳንዴ መታወቅያ ወይም መንጃ ፈቃድ ሲጠይቋቸውም ተደናግጠው ዕርም ብለው የቀሩም አልጠፉም። ስማቸውን ለመጥቀስ የማልፈልገው ሁለት የዱሮ ጓደኞቹ ሊጠይቁኝ ሲመጡ ደኅንነቶች አግኝተዋቸው ካስፈራሯቸው በኋላ እግሬ አውጭኝ ብለው ጠፍተው እስከ ዛሬ አግኝቻቸው አላውቅም። ሌላው ሦስተኛ ጓደኛዬ ደግሞ ካገኘኝ በኋላ የደረሰበት ማስፈራራት ብርቱ እንደነበር አሜሪካን አገር ስንገናኝ አጫውቶኛል። ይህን መሰሉን ወከባ ተቋቁመው፤ የፈለግነውን ሰው ማግኘት ሕገ መንግሥታዊ መብታችን ነው፤ ይህን መብታችንን ተነፍገን እንደሆነ ንገሩን ላሏቸውም ለዘብ ባለ መንገድ «ለራሳችሁ ደኅንነት ብለን ነው እንጂ መብታችሁን ለመጋፋት ብለን አይደለም፤ እነዚህ ሰዎች አደገኞች ስለሆኑ እንዳያሳስቷችሁ ብለን ነው፤» እያሉ ሥጋት ሊያሳድሩባቸው የሞከሩም ነበሩ።

በዚህ ሁኔታ በርካታ ወዳጆቻችንና ደጋፊዎቻችን ደፍረው እንደጠየቁን ሁሉ ሠግተው የራቁንም ጥቂት አልነበሩም። ይህ አኪያሄድ ለጊዜው ሕዝቡ ላይ የፍርሀት ድባብ አሳድሮ ሥርዓቱ የማይፈልገውን ማድረግ ያስቀጣል የሚል መልእክት ቢያስተላልፍም ለዘለቄታው ግን በሥርዓቱ ላይ ከፍተኛ ጥርጣሬና ጥላቻ ማሳደሩና ወደፊት ሊፈጠር የሚችለው ፍጥጫ ጭራሽ ወደማይፈታ ደረጃ ሊያደርሰው እንደሚችል ማመልከቱ አልቀረም።

ሥርዓቱ የጸጥታ ኃይሎችን በየቤታችን ከመመደብና በቅርብ ርቀት ደኅንነቶችን ከማሰማራቱ ሌላ ከቤት ወጥተን በታክሲም ሆነ በግል መኪና ስንንቀሳቀስ ይከታተለን ነበር። ተከታታዮቻችን ሻይ ቤት ስንገባ እንኳን እስከምንወጣ መኪናቸውን ውጭ አቁመው ይጠብቁን ነበር። ገብረ መስቀልን ኃይሉን እስከ ሐኪም ቤት ድረስ ተከታትለውት፤

እንዲያውም ሕክምናው በታያገኘው የነመለስ ሰው ለምን እጅህን አትሰጥም ብሎት በጣም ተበሳጭቶ ነበር። ምንም በሌለበት ሁኔታው ሁሉ ልክ እንደትልቅ ወታደራዊ ዘመቻ መቀናጀቱ አሳዛኝም፣ አስቂኝም ነበር።

ይህ ሁሉ አልበቃ ብሏቸው እነ መለስ በደገንነትና በጸጥታ ኃይሎች አማካይነት የማስፈራሪያ እስርም ቃጥተው ነበር። ለዚህ ተጠቃሽ የሚሆነው በአረጋሽ አዳነ የተፈጸመው ነው። አረጋሽ የትግራይ መስተዳድር ጸሐፊ ሆኖ ስታገለግል ከቆየች በኋላ፣ በ1992 ዓ.ም. በተደረገው አገር ዐቀፍ ምርጫ ፓርቲው ለተወካዮች ምክር ቤት አወጃድሯት ተመርጣ ወደ አዲስ አበባ መጥታ የካቢኔ ምደባ እስኪደረግ ድረስ በጠቅላይ ሚኒስቴር ጽሕፈት ቤት፣ በማኅበራዊ ጉዳዮች ዘርፍ፣ በሚኒስትርነት ማዕርግ አማካሪ ሆኖ ታገለግል ነበር። ሆኖም ቀደም ብላ በሉዓላዊነት ጉዳይ የመለስን አቋም ተቃውሞ ስለነበር በቂ ሥራ ሳይሰጣት በአንዲት ጠባብ ቢሮ ተገላ ነበር። ከክፍፍሉ በኋላ ደግሞ፣ በአለቃ ጸጋይ ይመራ በነበረው መስተዳድር የፍርድ ቤት ትእዛዝ መሠረት በአዲስ አበባ የቦሌ ክፍለ ከተማ ፖሊሶች ተይዞ ለአንድ ቀን በፖሊስ ጣብያው ከታሰረች በኋላ በነጋታው ሌሊት በፖሊስ ታጅባ ወደ መቀሌ በመኪና ተወሰደች። ለዚህ ሁሉ ወከባ የተሰጠው ምክንያት የክልሉ ጸሐፊ በነበረችበት ወቅት ትጠቀምበት የነበረውን ንብረት ሳታስረክብ ሄዳለች የሚል ነበር። ነገሩ የተንኮል ነበር እንጂ የክልሉን አስተዳደር ለቃ ወደ አዲስ አበባ ስትዘዋወር በጊዜያዊነት ተተኪ ተመድቦ ርክክብ ፈጽማ ነበር። ንብረት አላስረከበችም ቢባል እንኳን የማንገላታትና የመበቀል ፍላጎት ሳይኖር ኖሮ ሥራ ፈታ አዲስ አበባ የተቀመጠችውን አረጋሽን መጥተሽ ንብረቱን አስረክቢ ማለቱ በቀለለ ነበር።

ከዚህ በተጨማሪም ስልካችን እየተጠለፈ እንደሆነና እያንዳንዱ በስልክ የምንናገረው ቃል እየተቀዳ እንደሆነ የጠቆሙን ለኛ በኃ አመለካከት የነበራቸው የደገንነት ሠራተኞች ነበሩ። አንድ ስሙን ለመናገር ያልፈለገ የደገንነት ሠራተኛ በወቅቱ ገና የሞባይል ስልክ መጥለፍ ሳይጀመር ለአንዱ «አፈንጋጭ» በሞባይል ደውሎ ቋሚ ስልካችን እየተጠለፈ ስለሆነ እንድንጠነቀቅ አሳስበት ነበር። የሞባይል ስልክ ጠለፋ ሲጀመርም የደገንነቱ ሠራተኛ ከእንግዲህ ሊደውልልን እንደማይችል አስታውቆ ግንኙነታችን ተቋረጠ። የስልክ ጠለፋውን በትግሉ ዘመንም የምናውቀው ነበርና እምብዛም አላስጨነቀንም። ለነገሩ በጉባኤ የመናገር ዕድል አላገኘንም እንጂ የምንናገረውን ሁሉ በአደባባይ የምንደግመው ስለነበር የስልካችን መጠለፍ ትርጉም አልነበረውም። ለማንኛውም፣ ለኃሊናው አድሮ ያስጠነቀቀንን ስሙን የማላውቀው የደገንነት ሠራተኛ በዚህ አጋጣሚ ላመሰግነው እወዳለሁ።

ሥርዓቱ በስልክ የምንነጋገረውን በመጥለፍ ሳይረካ «አፈንጋጮች» የተባለው ምን እንደምንል ለማወቅ ንግግር የሚቀርጽ መሣሪያም ለመጠቀም ሙከራ ያደርግ ነበር። በተለይ ቦሌ ከሚገኙት የአረጋሽና የዓለም ሰገድ ቤቶች መሣሪያው እንደተጠመደ በኃ አሳቢ የደገንነት ሠራተኛ ጠቁሞን ነበር። ይህን መረጃ ይዘን ሁለቱን ቤቶች በጥብቅ ብንፈተሽ ምንም ዓይነት የጠለፋ መሣሪያ ስላላገኘን ምናልባት ይህ የደገንነቶች ተልእኮውን ለመፈጸም ተሰማረታለች ያሏት ከእኛጋ የቅርብ ግንኙነት ከነበራት ሴትጋ ሊያራርቁን የዘየዱት ስልት ሊሆን ይችላል የሚል ጥርጣሬ አደረብን። ሆኖም ከጥቂት ሳምንታት በኋላ ተጠቋሚዋ ሴት አረጋሽ በሌለችበት ቤቷ መጥታ ስለደከመኝ ሳሎን በት ዐረፍ ልበል ብላ ለሰዓታት ቆይታ እንደሄደች አረጋሽ ወደ ቤቷ ስትመለስ ሠራተኛዋ ትነግራታለች። ሁኔታው ጥርጣሬ የጨረባት አረጋሽም ፍተሻ ጀምራ በአንዱ ሶፋ ሥር የማታውቀው ትንሽ አንቴና ብጤ ያለው ባለሁለት ትናንሽ ባትሪ የማዳመጫ መሣሪያ ታገኛለች። ሰላይቱም ተመልሳ ወደ አረጋሽ ቤት ስትመጣ ሶፋው ተነሥቶባት የት እንደገባ ስትጠይቃት አረጋሽ ቦታ ስለጠበበ እንዳነሣችው ነገረቻት። ይህች ሰላይ ቀደም ሲል እኔንም እነ ስጌን ከወህኒ ልናስወጣ

እንችላለን የሚሉ የወህኒ ቤቱ ጠባቂ ታጋዮች አሉና ካንተጋ እንዳገናኛቸው ጠይቀውኛል ብላ አንድ ሁለት ጊዜ ጉዳዩን ስታነጥብኝ ነገሩ ስላላማረኝ እነ ሰዬ ምንም ወንጀል ስላልፈጸሙ የሚያመልጡብት ምክንያት የለም፤ ፍትሕ ካለ ነጻ ይወጣሉ፤ ብዬ መልሼላት ነበር። ከዚህ በኋላ ሰላይዋ ድርጊቷን ዐውቃ ከእኛጋ ለመገናኘት አልደፈረችም።

ከላይ የተጠቀሱት ዘዴዎች ውጤታማ ሳይሆኑ ሲቀሩ «አፈንጋጮች» ገቢ እንዳይኖረንና ተስፋ ቆርጠን እጃችንን እንድንሰጥ ጡረታ ወይም ማቋቋሚያ እንኳን ተከልክለን ነበር። ከክፍፍሉ በፊት አብዛኛው በሠራዊቱ የታቀፈው ታጋይ በትጥቅ ትግሉ ያሳለፈው ሁለት ዓመት በመንግሥት ሥራ እንዳሳለፈው አንድ ዓመት ተቆጥሮለት ለጡረታ እንዲበቃ ተወስኖ ነበር። ይህ አኪያሄድ ከሕግ አንጻር ትክክል ነው አይደለም የሚለውን አከራካሪ ነጥብ ወደ ጎን ትተን «አፈንጋጮች» በትጥቅ ትግሉ ብንሳተፍም ከትጥቅ ትግሉ በኋላ በሠራዊቱ ስላልታቀፍን በዚህ ውሳኔ አልተካተትንም ነበር። ሌላ የማቋቋሚያ አማራጭም አልተበጀም ነበር። የተፈለገው እኛን በችግር ማጥ አስገብቶ እጃችንን እንድንሰጥ ማድረግ ነበርና የወጣትነት ዕድሜያችንን በትጥቅ ትግሉ ማሳለፋችን ተረስቶ ለሀብትና ለሥልጣን ብልን አቋማችንን እንድንለውጥ ጫና ተደረገብን።

የነመለስ መንግሥት አቋማችንን ካላለዘብን ወይም ካልለወጥን በስተቀር እንደየችሎታችን በግሉም ይሁን መንግሥታዊ ባልሆነው ዘርፍ እንድንሠራ አልፈቀደልንም ነበር። የኢሕአዴግ ባለሥልጣናት አንዳንዶቹን አፈንጋጮች፤ «በቀጥታ ይቅርታ ከጠየቃችኹ ወይም ማውገዙን ካቆማችኹ በመንግሥታዊ ወይም መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች ሥራ እናስጣችኋለን» ሲሏቸው ሊሆን እንደማይችል ሲገልጹላቸው፤ «እንግዲያውስ እንደተቀጣችኹ ትኖራላችሁ» ብለው ሊረዷቸው የሚችሉትን ቤተሰቦቻቸውን ጭምር እርዳታ እንዳይሰጧቸው ሊያግባቧቸው ይሞክሩ ነበር። ቀደም ብዬ እንደገለጽኩት ከደርግ ውድቀት በኋላ አብሮ አደጉ አላሙዲ የሰጠውን ገንዘብ ለድርጅት ያሰረከበውን ገብረ መስቀል ኃይሉን እንኳን እጁን ከሰጠ የመንግሥት ሥራ እንደሚሰጠው ለዘመዶቹም የመንግሥት ቤት እንደሚሰጣቸው ተገልጾለት ነበር። ይህን ካላደረገ ግን፤ መንገድ ላይ ነጠላ አንጥፎ ከመለመን ውጪ አማራጭ ስለማይኖረው አገር ጥሎ ቢሄድ እንደሚሻለው ይነግሩት ነበር። አረጋሽና አውዓሎምም ተመሳሳይ መልእክት ደርሷቸው ነበር። ከዚህ የባሰው ግን እኛን ለማሠራት በሞክሩ ግለሰቦች ላይ የደረሰው ተጽዕኖ ነው። አንዳንዶቻችን በተለያዩ የሥራ መስኮች አመልክተን ወይም ሥራ ጀምረን ስለነበር ደገንነቶች ቀጣሪዎቻችንን ወይም ሊቀጥሩን የሚችሉትን፤ በስልክም በአካልም እያገኙ ከነእርሱ ይሁንታ ውጪ ማንንም መቅጠር እንደማይችሉ ይነግሯቸው ነበር።

ድርጅቱ «አፈንጋጮች» ባላቸው ላይ ይህን ሁሉ ቢያደርግም የፈለገው እኛን የማንበርከኩ ጉዳይ ግን አልተሳካለትም ነበር። ለዚህም ሁለት ምክንያቶች ነበሩ። አንደኛው ህወሓት/ኢሕአዴግ በጎብረተሰቡ ላይ ሥጋት አሳድሮ በቀየሰው መንገድ ብቻ ሄዶ እኛን እንዲያወግዝንና እንዲያገለን ለማድረግ አለመቻሉ ነው። ማስፈራራቱ እንዳለ ሆኖ በወቅቱ በርካታ ሰዎች የሞራል፣ የማቴሪያልና ዐልፎ ዐልፎም የፖለቲካ ድጋፍ እየሰጡን ከጎናችን ተሰልፈው ነበር። የሚያስገርመው ነገር ከጎናችን የተሰለፉትና የደገፉን ለዓመታት አብረውን የታገሉት ካድሬዎችና የህወሓት አባላት ሳይሆኑ ከትግል በፊት ከእኛጋ ማገበራዊ ትስስር የነበራቸው ጓደኞቻችን፤ ቤተሰቦቻችንና አብሮ አደጎቻችን መሆናቸው ነበር። በዚህ አጋጣሚ እኛን በመደገፋቸው ሥርዓቱ የሚያደርስባቸውን ጫና ተቋቁመው ሞራላችን እንዳይወድቅና በእምነታችን እንድንጸና ላበረታቱንና ለረዱን ሁሉ ጥልቅ ምስጋናዬን ልገልጽላቸው እወዳለሁ። በተለይ ከዚህ ዓለም በሞት የተለየኝን አብሮ አደጌንና የትምህርት ቤት ጓደኞቼን ፍሰሃዬ ሓጎስንና በዕድሜም ይሁን በትውውቅ ከእኔ ጋራ ብዙ ባይቀራረብም በአጋጣሚ ሁኔታ በጣም አዝኖ ከጓደኞቼጋ ተመካክሮ ድጋፍ የሰጠኝንና አሁን በሕይወት

የሌለውን የሐንስ ኃይለ ማርያም /የመጀመሪያው ወያኔ ሊቀመንበር የነበሩት የብላታ ኃይለ ማርያም ልጅ/ ውለታ እስከ ሕይወቱ መጨረሻ አልረሳውም። በተመሳሳይ ሁኔታ ክፍፍሉ ከተከሰተ ጀምሮ ከጎናችን ሳይለዩ ሁለገብና ሁሉን ዓቀፍ ድጋፍ ከሰጡን ቤተሰቦቼ መካከል አሁን በሕይወት የሌሉትን እንቶቼን አታለሉ አሥራትንና ዓለም ፀሐይ አስፋው አብረውኝ ኖሮው ጥልቅ ምስጋናዬን ባቀርብላቸው ምንኛ ደስ ባለኝ ነበር። ለደኅንነታቸው ስል ስማቸውን ባልጠቅሰው በተለያየ መንገድ ስብእናችንን ጠብቀንና ኅሊናችንን ይዘን እንድንጓዝ ለረዳን ሁሉ ምስጋናዬ ይድረሳችሁ እላለሁ። ሁለተኛው ድርጅቱ እኛን የመቅጣቱ ግብ እንዳይሳካለት ያደረገው ምክንያት በውጭ አገር የተቋቋሙ ነጻ ሲቪል ማኅበረሰብና ህወሓት ያቋቋማቸው የድጋፍ ማኅበራት፣ በአገር ውስጥም የተቋቋሙት አዲስ ሲቪል ማኅበራትና ቁጥራቸው የማይናቅ የድርጅቱ አባላት እንመለስ የፈለጉትን እኛን የማውገዝ እንቅስቃሴ መቃወማቸው ነበር። በክፍፍሉ ማግስት በሰሜን አሜሪካና በአውሮፓ የሚኖሩ የትግራይ ተወላጆች የእንመለስን ድርጊት አውግዘው ከአድራጎታቸው እንዲቆጠቡ አሳስበዋቸው መግለጫዎች አውጥተው ነበር። በአገር ቤት የነበሩ የህወሓት ተራ አባላትም የተፈጠረው ክፍፍል እውነተኛ ምክንያት ምን እንደሆነ እንዲገለጽላቸው ጠይቀው ነበር። ይህ እንመለስ ያልጠበቀት ክስተት በእኛ ላይ በሚፈልጉት ደረጃ እርምጃ እንዳይወስዱ ገደብ አበጅቶላቸው እኛን ማባራቸው አግባብ እንደነበር በማስረዳቱ ላይ ብቻ እንዲያተኩሩ አድርጓቸው ነበር።

3. ህወሓት/ኢሕአዴግ በተሃድሶው ወቅት ለትግራይ ሕዝብ የገባው ቃል

አንድ ሥርዓት ሹም ሽር ሲያደርግና ራሱን ለማጠናከር ሲል ከተለመደው ወጣ ያሉ እርምጃዎችን እወስዳለሁ በማለት ለሕዝቡ አዲስ ተስፋ መስጠቱና ላለፉት ችግሮች ሁሉ ያባረራቸውንና ያገለላቸውን ተጠያቂ ማድረጉ የማይቀር ነው። የነ መለስ ተሃድሶም ከዚህ የተለየ ስላልነበር ልማትን፣ ዴሞክራሲንና መልካም አስተዳደርን ተግባራዊ እንዳናደርግ ዐንቀው የያዙን «አፈንጋሬዎች» ነበሩ በማለት ከእንግዲህ ሕዝቡ በልማት፣ በዴሞክራሲና በመልካም አስተዳደር እንደሚንሸበሽ ለፍፈው ነበር። በተሃድሶው ዐዋጅ ማግስት መለስ ለካድሬዎች ባቀረበው ጽሑፍ መግቢያ ላይ፤ «ያለንበት መድረክ ድርጅታችን ውስጥ የነበረውን ድራቅ አመለካከት አስወግደን በምትኩ የጠሩ መሰመሮችና ፖሊሲዎች ይዘን የድርጅቱን የአመለካከት ተሃድሶ የምናረጋግጥበትና በዚህ ላይ ተመሥርተን ፈጣን ልማትና አስተማማኝ የዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታን ሥራዎች የምናኪያሂድበት ነው። ያለንበት መድረክ ይህን የጠራውን መሰመር መሠረት በማድረግ ድርጅቱ ውስጥ የሞቀ ፖለቲካዊ ሕይወት እንዲኖር የምናደርግበት፣ አሠራሮቻችን ፍጹም ዴሞክራሲያዊና በግልጽነትና በተጠያቂነት ላይ የተመሠረቱ የምናደርግበት፣ ይህን ተጠቅመንም አባላትን የምንገነባበትና የድርጅታችን የአሠራር ተሃድሶ የምናረጋግጥበት ነው። ይህን መሠረት በማድረግ የልማትና የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ማዕከል ያደረገ ሰፊ የሕዝብ እንቅስቃሴ አቀጣጥለን ያ ጥፋት አፋፍ ላይ ደርሶ የነበረውን የአብዮታዊ ዴሞክራሲ ሥርዓት ከጥፋት መንገድ አውጥተን የሕዝቡ የልማትና የዴሞክራሲ ጥማት ለማርካት የሚያስችል አቅጣጫ የምንጨብጥበት ነው።»⁴ ብሏል። ይህ ለካድሬዎችና ለተራ አባላት የተሰራጨ ሰነድ ዴሞክራሲንና መልካም አስተዳደርን መሠረት ያደረገ ሰፊ የልማት ማዕከል እንደሚመጣ ያበስር ነበር።

ይህ የመለስ ጽሑፍ ከተሃድሶው በፊት የነበረውን የትግራይን አጠቃላይ የኢኮኖሚ ሁኔታ ሲገልጽ በአንድ በኩል በትግራይ መስተዳድር ሙስና ኅልቶ እንደማይታይ በሌላ በኩል ደግሞ ክፍተኛ የህብት ብክነት እንደነበር ያመለክታል። መለስ ትግራይ ውስጥ ሙስና የኅላ

⁴ እስካብ ቀጻሊ ጉባኤ ናይ ዝህልውና ሰራሕቲ መሰረታዊ አንፈት፣ ገጽ 1 /በአማርኛ ሲተረጎም፣ እስከሚቀጥለው ጉባኤ የሚኖሩን ሥራዎች መሠረታዊ አቅጣጫ፣ ገጽ 1 /

ችግር አልነበረም ሲል ሁለት ነገሮችን አገናዝቦ ነበር። አንደኛው፣ ትግራይ ውስጥ አፈንጋጮች የተባልነውን ገብረ መስቀል ኃይሉን፣ አረጋሽ አዳነንና ገብሩ አሥራትን በይፋ በሙስና ቢከስ ሰሚ እንደማያገኝ ስለሚያውቀው ነበር። ቀደም ሲል ታማኝ ካድሬዎቹ በሦስታችን ላይ የወጡት ስም የማጥፋት ዘመቻ ፍጹም ከሸፎባቸው ስለነበር ሌላ መክሰሻ ማፈላለግ ነበረበት። ሁለተኛው መለስን ሙስና በትግራይ ጎልቶ አይታይም ያሰኘው ምክንያት ደግሞ ካድሬውን ለማረጋጋት ነበር። በትግራይ ሙስና ጎልቶ ይታያል ቢል እያንዳንዱ ካድሬና ባለሥልጣን ይፈተሽ /ይገምገም/ የሚል ጥያቄ ሊነሣ እንደሚችል ያውቅ ነበር። ይህ ቢደረግ ደግሞ መቀሌ ላይ ተሰብስበው ድጋፍ የሰጡትን የተወሰኑ የአመራር አባላትና ካድሬዎች ሊያጣ ሆነበት። ሁሉም በሙስና ቢፈተሽ ቢያንስ በግንባር ቀደምትነት ይንቀሳቀሱ ከነበሩት መኻል የተወሰኑት ሊጋለጡበት እንደሚችሉ አሳምሮ ያውቅ ነበር። ስለዚህ የሚያዋጣው መንገድ ሙስና ትግራይ ውስጥ ጉልቶ አይታይም ብሎ ጉዳዩን ማዳፈኑ ነበር።

ሆኖም የሙስና ችግር በትግራይ የጎሳ አይደለም ብሎ ዝም ማለቱ ደግሞ ታድያ የድርጅቱ ዋነኛ ችግር ሙስና ነው የምትለው እንዴት ነው? የተባረሩት የህወሓት አመራር አባላትስ ኃጢአታቸው ምንድን ነው? የሚሉ ጥያቄዎች ሊያስነሡ ሆኑ። በመሆኑም መለስ ትግራይ የነበርነውን አፈንጋጮች በከፍተኛ ደረጃ ሀብት አባክነዋል ማለት ነበረበት። ይህን ለማስጨበጥም በትግራይ በጀትን በደንብ አለመጠቀምና ገቢን በአግባቡ አለመሰብሰብ ችግር ጠቁሞ ነበር። ለሥራ ማስኬጃያና ለውሎ አበል ይወጣ የነበረው ከፍተኛ እንደነበርና በዚህ አግባብ ይባክን የነበረው ሀብት ቀላል እንዳልነበር በጽሑፉ ገልጿል። መለስ ይህን ይበል እንጂ የትግራይ መስተዳድር በመንግሥት ሠራተኞችና በካድሬዎች ይደርስበት የነበረው ወቀሳ ከሌሎች ክልሎች በተለየ ሁኔታ አነስተኛ ሥራ ማስኬጃ ወጪና ዝቅተኛ የውሎ አበል ክፍያ እንደመደበ ነበር። እንዲያው ለግንዛቤ ያህል በዚያን ወቅት ይከፈል የነበረው ከፍተኛው የውሎ አበል ሰባ ብር ነበር። ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ግን ዝቅተኛው እንኳ የዚህ ዕጥፍ ሆኗል። መለስ ምንም ዓይነት ማስረጃ ሳይኖረው፤ «ቆጥበናል በማለት በአንድ በኩል ቀዳዳውን ስንደፍን በሌላ በኩል በሥራ ማስኬጃና በውሎ አበል ሽፋን እየተፈለገ የሚባክነው ገንዘብም ቀላል አይደለም። ወደ መንግሥት ገቢ መሆን ሲገባው ሳይገባ የሚቀር እጅግ ግዙፍ ግምት የሚሰጠው ገንዘብም አለ። ይህም ከፍተኛ የገንዘብ ብክነት ነው። ትግራይ ውስጥ ገንዘብ የሚባክንበት ዋነኛ አግባብ ግን ይህ አይደለም። ዋነኛ የብክነት መንገድ እያንዳንዱ ሳንቲም የላቀ የልማት አስተዋፅኦ በምታስገኝበት አግባብ ቆጥቦ አለመጠቀሙ ነው። ለዚህ ስፍር ቁጥር የሌላቸው አብነቶችን ማቅረብ ይቻላል። የክልሉ ሪፈራል ሆስፒታልና የሰማሶታት ሐውልት ተብለው የተሠሩ ሕንፃዎች ሞዴል ምሳሌዎች ናቸው። በጣም ውድ በሆነ ዋጋ በየአካባቢው ያሠራናቸውና ውጤት ሳያስገኙ የቀሩት አነስተኛ ግድቦችም ከዚህ ጋር የሚመደቡ ናቸው።»⁵ ይላል። በመቀጠልም፤ «በመርሐ ግብራችን ያካተትናቸው ከሸፊ እንዳሥላሴ ወደ ደጀና የሚወስደው መንገድና /ተከዜ ላይ ድልድል መሥራትን የሚያካትት/ የራያ ፕሮጀክት እጅግ አባካኞች ናቸው»⁶ ብሎ ነበር።

ከፍ ብለው ከተጠቀሱት በተጨማሪ የሀብት ብክነቱን በከፍተኛ ደረጃ መከሰት ለማስረገጥ በርካታ «ማስረጃዎችን» አቅርቦ ነበር። ከጠቀሳቸው ምሳሌዎች አንዱ በትግራይ አር አር 30 (RR30) እና አር አር 50 (RR50) በበጋና በክረምት የሚያስኬዱ የገጠር መንገዶች በስፋት መሠራታቸውን ነበር። በጎደናዎች አመዳደብ አር አር 30 የሚባለው በቀን እስከ ሠላሳ መኪኖች ሊጓዙበት የሚችል መንገድ ሲሆን አር አር 50 የሚባለው ደግሞ በቀን እስከ ጎምሳ መኪኖች ሊጓዙበት የሚችል መንገድ ነው። ከከፍፍሉ በፊት ከኻያ ሁለት በላይ

⁵ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 32
⁶ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 32

የሚሆኑ እንዲህ ዓይነት መንገዶች በትግራይ ተሠርተው ነበር። ማንም ሊመሰክር እንደሚችለው አብዛኛዎቹ አር አር 30 መንገዶች በምግብ ለሥራ ተደግፈው በሰው ጉልበት የተሠሩ ስለነበሩ ብዙ የገንዘብ ወይም የካፒታል ወጪ የተደረገባቸው አልነበሩም። መንገዶቹ በዝቅተኛ ወጪ ይሠሩ እንጂ ጠቀሜታቸው ግን እጅግ ከፍተኛ ነበር፤ ከአገልገሎትና ከአስተዳደር የራቁ አካባቢዎች የመንገድ ትራንስፖርት ተጠቃሚ እንዲሆኑና በቀላሉ ከከተሞች እንዲገናኙም ምቹ ሁኔታ ፈጥረው ነበር። መለስ ለካድሬዎች፤ «የዚህ ዓይነቶቹ መንገዶች በቀን ሠላሳና ጎምሳ መኪኖች ሊመላለሱባቸው ሲገባ አሁን የሚንቀሳቀሱባቸው መኪኖች በጣም ጥቂት ስለሆኑ የRR 30 እና የRR 50 መንገዶች ሥራ እንቅስቃሴ ከፍተኛ ብክነት አስከትሏል።»⁷ ሲላቸው መንገዶቹ በቀን ሊሸከሙ የሚችሉትን ደረጃ የሚያመለክተውን አኃዝ በግዴታ መሟላት እንዳለበት አድርጎ መንገዶቹን መሥራት ብክነት አስከትለዋል ማለቱ ከማታለል ውጪ ምንም ትርጉም አልነበረውም። በመንገዶቹ የሚመላለሱት መኪኖች ብዛት የግድ መሟላት አለበት ከተባለማ እነዚህ የገጠር መንገዶች ቀርተው በቀን ከሰማንያ መኪኖች በላይ ሊመላለሱበት ይችላል የሚባል መጋቢ መንገድም ያን ያህል መኪኖች አይመላለሱበትምና መሠራቱ ብክነት አስከትሏል ሊባል ነው። ለነገሩ መለስ ብክነትን ያነሣው እኛን ለመምታት ብሎ እንጂ ነገሩ ጠፍቶት አልነበረም። ባይሆንም የተሃድሶው አቧራ ገና ከመስኩ እነዚህ በቀን ሠላሳና ጎምሳ መኪኖች እንኳን አይመላለሱባቸውም የተባሉትን መንገዶች በአስፋልት እንዲሠሩ ባልወሰነ ነበር።

ሌላው በክልሉ ከፍተኛ ብክነት አስከትሏል ተብሎ እንደማስረጃ የቀረበው የአካባቢውን የዝናብ እጥረት ችግር ከግምት በማስገባት የተቋቋመው ሳርት (SAERT - Sustainable Agriculture and Environmental Rehabilitation of Tigray) በሚለው ስም ይታወቅ የነበረው በአስር ዓመታት ውስጥ 500 ትናንሽና መካከለኛ ግድቦችን ለመሥራት ያለመው ተቋም ነበር። የተቋሙ መርሐ ግብር ዋና መነሻ የድርቅ ተጽዕኖ ባየለበት በትግራይ የመስኖ ሥራ የምግብ ዋስትናን ለማረጋገጥ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ይኖረዋል የሚል ነበር። በዚህ ፕሮግራም የመስኖ ሥራ ተስፋፍቶ የአካባቢው ገበሬ በዓመት ሁለት ሦስት ጊዜ እያመረተ ራሱን የሚችልበት ሁኔታ ለመፍጠር ታልሞ ነበር። በመሆኑም ተቋሙ በርካታ መሀንዲሶችን አሰባሰቦ፤ ወጣት መሀንዲሶች ከነባርና ከውጭ ከመጡ መሀንዲሶች ልምድ የሚቀሰሙበት ሥርዓት አመቻችቶ ነበር። የነበረውን የባለሙያ፣ የመሣሪያና የካፒታል እጥረት ግንዛቤ ውስጥ በማስገባትም የመጀመሪያዎቹ ዐምስት የፕሮግራሙ ዓመታት በሙከራ፣ ዓቅም በማጠናከርና አነስተኛ ግድቦች በመሥራት ላይ አትኩሮ በሂደት ወደ መካከለኛ ግድቦች ሥራ ለመሸጋገር ታቅዶ ነበር። በነበረው ሁኔታ ሥራው በአብዛኛው በሰው ኃይልና በምግብ ለሥራ የሚከናወን ሆኖ በእርዳታ የሚሰጠውን እህል ወደ ካፒታል ክምችት እየተለወጠ ለሥራ አጦችም ሥራ ይፈጥር ነበር። ሥራው ልዩ ትኩረት ስለተሰጠውም ፕሮጀክቱን በበላይነት እንዲመራ የተመደበው ዓባይ ፀሐዬ ነበር።

በእርግጥ ፕሮጀክቱ ገና በጅምር ስለነበርና የመስኖ ሥራም ከፍተኛ ካፒታል፣ ባለሙያና መሣሪያ የሚጠይቅ ስለነበር በርካታ ችግሮች ተደቅነውበት ነበር። ዋናዎቹ ችግሮችም ፕሮጀክቶቹ በታቀደው የጊዜ ሰሌዳ ሊከናወን አለመቻልና አንዳንዴም የቅድመና የድኅረ ጥናቱ ሁኔታ አለመጣጣም ነበሩ። የመጀመሪያው ችግር ምክንያት ሥራው ባልሠለጠነና የራሱን የግብርና ሥራ መከታተል በነበረበት ገበሬ መሠራቱና፣ በመጨረሻም የኢትዮ-ኤርትራ ጦርነትና ክፍፍሉ መከሰቱ ነበር። የሁለተኛው ችግር ደግሞ ቅድመ ጥናቱንም ሆነ ቀጣዩን ሥራ የሚያከያሂዱት ባለሙያዎች በቂ ልምድ ካለማዳበራቸውና ሥራቸውን በአግባቡ ለማከናወን የሚያስፈልጓቸውን መሣሪያዎች ካለማግኘታቸው የሚመነጭ ነበር። ይህም ሆኖ ግን በዚህ ፕሮጀክት ተስፋ የሚፈነጥቁና አርኪ የመስኖ ሥራዎች በሕንጣሎና

⁷ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 32

በሰላማዊነት ሳምረ፣ እንዲሁም በአክሱምና በዓዲ ዳዕሮ አካባቢዎች ተሠርተው ለአካባቢው ሕዝብ ጥሩ ጥቅም አስገኝተው ነበር። ለማንኛውም መለስ ፕሮጀክቱን በበላይነት ይመሩ የነበሩትን ተቀናቃኞቹን ለመምታት በምዕራፍ አራት እንደገለጽኩት የማይወደውን የመስኖ ራዕይ አምክኖ ተቋሙ በብክነት ሰበብ እንዲዘጋ ሲያደርግ፤ «...ሳርትን እንደተቋም የምናፈርስበት አቅጣጫ መከተል አለብን። የቆላው ራያ ፕሮጀክት የመሰለን በጣም ውድ ፕሮጀክት አጥፊን ከላይ ባስቀመጥነው አቅጣጫ መሠረት እንደሌላው የድርቅ አካባቢ የግብርና ልማት ዕቅድ ተይዞለት የሚኪያሄድበት መንገድ መከተል አለብን።»⁸ ብሎ ደምድሞ ነበር። በወቅቱ ሳርትንና የራያ ፕሮጀክትን ለመተካት የተቀየሱት የውሃ ጠለፋና የግል የጉድጓድ ቁፋሮ /ሆሮዶ/ ነበሩ። ለራያ ሽለቆም ይሁን ለሌላው አካባቢ የተያዘው የግብርና ልማት ዕቅድም ይኸንኑ ኋላ ላይ «ውሃ ማቆር» ተብሎ የተሰየመውን ስልት የሚከተል ነበር።

የትግራይ ክልል የራያን ሽለቆ ለማልማት አንድ ጥናት አኪያሂዶ በአካባቢው አለ የተባለውን ሁለት መቶ ሚልዮን ኪዩቢክ ሜትር የከርሰ ምድር ውሃ በመጠቀም ዘመናዊ የመስኖ ፕሮጀክት ለማኪያሄድና በተጨማሪም የወተት፣ የምግብ ሰብልና ሌሎች የልማት ሥራዎችን ለማስፋፋት መርሐ ግብር አዘጋጅቶ ነበር። ፕሮጀክቱ እስከ ሁለት ሚልዮን የሚጠጋውን የአካባቢውን ሕዝብ ጥቅም ለማስገኘት ዐቅዶ ይኸን ዕቅዱን ለማስፈጸም ጽሕፈት ቤትም አቋቁሞ ሥራ ጀምሮ ነበር። ሆኖም መለስ ይህንን በኻያ ዓመት ከሁለት ቢልዮን ብር በማይበልጥ ወጪ /ያውም ከመስኖው ተጠቃሚ ከሆኑት ገበሬዎች ከሚሰበሰበው ገንዘብ የሚሸፈን/ የሚሠራ ፕሮጀክት ከፍተኛ ብክነት ያስከትላል በማለት ካድሬዎችን አሳምኖ ፕሮጀክቱ እንዲቋረጥ አድርጓል። አካባቢውን ከድኸነት ሊያላቅቅ የሚችለውን ይህን ክፍተኛ ፕሮጀክት ሀብት አባካኝና የማይጨበጥ ሕልም የሚያራምድ ነው ብሎ እንዲቆም በማድረጉም የአካባቢውን ሕዝብ ክፉኛ በድሎታል። መለስ ይህን ሁሉ ካደረገ በኋላ ሁኔታው ሰከን ሲል የአካባቢውን መሬት ለታላላቅ ባለሀብቶች እንዲታደል አድርጎ በዚህም እጅግ የተወሰኑ የአካባቢው ገበሬዎችም ተጠቃሚ ሆነዋል። የቻይናና የህንድ በላሙያዎችን ከኢትዮጵያውያን አቻዎቻቸውጋ ሆነው ስመንግሥት ወጪ ያጠኑልን ጥናትም በዋነኝነት ለባለሀብቶች ጠቀሜታ ውሏል። እንዲኸም ፕሮጀክቱ የአካባቢውን ሕዝብ መጥቀሙ ሕልም ሆኖ ቀረ።

በነገራችን ላይ የራያ ሽለቆ ልማት ጥናት ሲጠና በአማራው ክልል ተመሳሳይ ይዘትና ዓላማ የነበረው፤ «የቆሶ ጊራና ልማት ፕሮጀክት» አብሮ ተጠንቶ ነበር። ይህ ለአካባቢው ሕዝብ ጠቀሜታ ያለው ፕሮጀክት ምንም ዓይነት የብክነት ክስ ሳይደርስበት እንቅስቃሴውን ቀጥሎ በከፊል ተግባራዊ ለመሆን በቅቷል። የቆሶ ጊራና የልማት ፕሮጀክት ብክነት ሳይኖርበት ተመሳሳይ ጥናትና ወጪ የተደረገበት የራያ ሽለቆ የልማት ፕሮጀክት በብክነት የተቋረጠበትን ምክንያት ጠቅላይ ሚኒስትሩም ይሁን ጋሻ ጃግሬዎቹ አላብራሩልንም። አለቃ ጸጋይን ተክቶ የትግራይ ክልል አስተዳዳሪ የሆነው ዓባይ ወልዱ በወቅቱ በቴሌቪዥን ብቅ ብሎ «የራያ ፕሮጀክት ሀብት አባካኝና በስንቱ ምኞት ላይ የተመሠረተ ነበር» ብሎ አለቃው ያለውን ሲያስተጋባና ታማኝነቱን ሲያረጋግጥ የቆሶ ጊራናን ልማት ፕሮጀክት ከንቱ ምኞትነት አልጠቀሰም ነበር። መለስ በትግራይ ክልል የተጀመረውን ፕሮጀክት እንዲቋረጥ ሲያደርግ በአማራው ክልል የተጀመረውን ፕሮጀክት እንዲቋረጥ ያላደረገው መነሻው ተቀናቃኞቹን ለመምታት እንጂ እውነት ብክነትን ለመቆጣጠር እንዳልነበር ያረጋግጣል። ለነገሩ ብክነት ቢኖር እንኳን በወቅቱ የብአዴን አመራር አባላት ክሕደቱን ሸፍነው በሥልጣን እንዲቆይ ረድተውት ነበርና ውለታቸውን ሳይከፍል እርምጃ

⁸ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 55

ሊወስድባቸው አይደሉም ነበር። ያም ሆነ ይህ የመለስን አኪያሄድ ጥያቄ ውስጥ የሚያስገባው ለፖለቲካ ትርፍ ሲል ይኸን ድርብ መመዘኛ መጠቀሙ ነው።

ሌላው ቀደም ሲል ሀብትን በማበከን ለካድሬው የተብጠለጠለለት በመቀሌ ከተማ ዓይደር አካባቢ የተሠራው ሪፈራል ሆስፒታል ጉዳይ ነበር። ሆስፒታሉ ሲሠራ በጤና ጥበቃ ሥርዓቱ ተዋረድ ከፍተኛ የሕክምና አገልግሎት ለመስጠት ሲሆን ለሆስፒታሉ ግንባታ ስድሳ ሰባት ሚሊዮን ብር ወጪ ተደርጎ ነበር። መለስ ግን ሆስፒታሉን ለማሠራት የወጣው ወጪ የክልሉን የአንድ ዓመት ካፒታል በጀት ዕጥፍ /ከሁለት መቶ ጎምሳ ሚሊዮን ብር የሚበልጥ/ ጨርሷል ይል ነበር። «ሆስፒታል መሥራት ትኩረታችን መሆን የለበትም ብለናል። የመቀሌው ሆስፒታል ብቻ ከክልሉ የዘንድሮ የካፒታል በጀት ዕጥፍ ያሽሉን ገንዘብ በልቶብናል። የተጀመረ ስለሆነ ብቻ ምንም ማድረግ አንችልም።»⁹ ብሏል። በነገራችን ላይ መለስ የዚህን ሆስፒታል የግንባታ ወጪ በተመለከተ አሳሳች መረጃ ሲያቀርብ አብዛኛው ክፍያ ተጠናቆ ነበር። ከዚህ ሌላ ኮንትራቱን የወሰደው የጄኔራል አላሙዲ ኩባንያ ስለነበር ጄኔራል ገንዘብ ከሌላችሁ የሆስፒታሉን አስተዳደርም ለዐምስት ዓመታት ያሽል የራሴ ባለሙያዎች እንዲያኪሂዲዮላችሁ አደርጋለሁ ብሎ ቃል ገብቶልን ነበር።

ሌላው ትችት ሆስፒታሉን ለመሥራት የወጣው ወጪ በርካታ ጤና ጣብያዎችንና ኬላዎችን ይሠራ ነበር የሚለው ነው። ይኸን ዓይነቱን ክስ ማንኛውም አእምሮ ያለው ሰው ሊቀበለው አይችልም፤ ምክንያቱም ጥቃቅን ሥራዎችና ከፍተኛ ፕሮጀክቶች እኩል ወጪ እንደማይጠይቁ ግልጽ ነውና፤ ወጪ ተፈርቶም በጥቃቅን ሥራ ብቻ ተጠምዶ ለውጥ ለማምጣት አይቻልምና። የአንድ ፕሮጀክት ወጪ ከጥቅሙ ጋር ካልተመዛዘነም የዓባይና የተከዜ ግድቦች ባልተሠሩ ነበር። ምክንያቱም ለዓባይ ግድብ በተደረገው ወጪ በካያዎች የሚቆጠሩ የኃይል ማመንጫ ግድቦችና የነፋስ ኃይል አገልግሎቶችን መሥራት ይቻል ነበርና። ማንኛውም ግንባታ ምን ያህል ወጪ አስወጣ ከማለት ይልቅ ለወጣው ወጪ ምን ያህል ጥቅም አስገኘ ወይም ያስገኛል ማለቱ የተሻለ ባስኬደ ነበር። የአይደር ሪፈራል ሆስፒታልንም እንዲሁ በደፈናው ሀብት አባካኝ ነበር ከማለት በጤና ጥበቃ ሥርዓቱ የዚህ ዓይነቱ ሆስፒታል ለክልሉና ለአጎራባች ክልሎች በቅርብ ሊያቀርበው የሚችለውን ከፍተኛ የሕክምና አገልግሎት ሽፋን ማየቱ በተሻለ ነበር።

ከሁሉም በላይ በብክነት የተሰየመው ግን በመቀሌ የተሠራው የሰማዕታት ሐውልት ነበር። ምናልባት አንዳንዶች ይህ ሥራ ቅደሚያ ሊሰጠው ይገባ ነበር ወይ? ሊሉ ይችላሉ። ሐውልቱ የተሠራው ደርግን ሲፋለሙ ወድቀው በአግባቡ ላልተቀበሩት ሰማዕታት መታሰቢያ ሠራዊቱ፣ ታጋዩና ሌሎች ዜጎች ባዋጡት ገንዘብ ነበር። እንደዚህ ዓይነቱ ሥራ ለብዙዎቻችን በተለይ ለተሠውት ቤተሰቦች ቁሳዊ ጠቀሜታ ባይኖረውም ከፍተኛ መንፈሳዊና ታሪካዊ ርካታ ይሰጠን ስለነበር ለዚህ ሥራ ገንዘብ ያላወጣ ታጋይና የክልሉ ተወላጅ እምብዛም አልነበረም። የሐውልቱ ሐሳብ አመንጪዎችና አስፈጻሚዎች አፈንጋጮች የተባሉት ስለነበሩ ግን መለስ የሐውልቱን ግንባታ የብክነቶች ሁሉ ቁንጮ ብሎት ነበር። በጣም የሚገርመኝ ነገር ቢኖር መለስ በደኸናው ጊዜ ይህን ፕሮጀክት ሁለት ሦስት ጊዜ ጎብኝቶት አስፈላጊ ከሆነ ከትእምትም ቢሆን ገንዘብ አውጥተን መጠናቀቅ አለበት ማለቱ ነበር።

መለስ የትግራይ ሰማዕታትን ሐውልት ግንባታ የብክነቶች ቁንጮ ሲለው ግንባታው ከሌሎች ቁሳዊ ጥቅም ከሚያስገኙ ሥራዎች ጋር እያነጻጸረ እንደነበር በወቅቱ ይሰማቸው ከነበሩት መግለጫዎችና ለካድሬዎች ካቀረበው ጽሑፍ ለመረዳት ችያለኝ። በዚህ ጉዳይ

⁹ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 70

ላይም ከፖለቲካ አጀንዳ የዘለለ ተቃውሞ ከነበረው ለምን ከዚያ በኋላ በሌሎች ክልሎች አዳዲስ ሐውልቶች እንዲገነቡ ተፈቀደ የሚለው ጥያቄ መመለስ አለበት። የመለስ የትግራይን የሐውልት ግንባታ እንደ ብክነቶች ቁንጮ ገልጾ በኋላ ላይ በኦሮሚያ አዳማ ላይ፣ በአማራው ክልል ባሕር ዳር ላይ፣ ግዙፍ የሰማዕታት ሐውልቶች ሲገነቡ ዝም ማለት፣ እንዲያውም ሂደ መጎብኘት ምን ይሉታል?

በአጠቃላይ መለስ በተለይ በትግራይ የነበርነውን «አፈንጋጮች» ለመምታት ያነሣው የብክነት ክስ እዚህ ግባ የማይባልና በማስረጃ የተደገፈ አልነበረም። እንደያውም አኪያሄዱ በራሱ ላይ የሚከተሉትን ትችቶች የመያዝበት ነበር፤

1ኛ/ በትግራይ ይከናወኑ የነበሩ ፕሮጀክቶች በአብዛኛው ይመነጩ የነበረው ከክልሉ አስተዳዳሪዎችና በኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤት ተመድበው ከነበሩ የአመራር አባላት ቢሆኑም ይሁንታ የሚያገኙትና የሚጸድቁት ግን መለስ በሊቀመንበርነት ይመራው በነበረው ማዕከላዊ ኮሚቴው ነበር። ታዲያ መለስ ያጸደቃቸውን ፕሮጀክቶች መልሶ መሠራት አልነበረባቸውም ሲል ምን ማለቱ ነበር?

2ኛ/ መለስ በማዕከላዊ ኮሚቴ ሊቀመንበርነቱ የተቻቸውን ፕሮጀክቶች ሲጎበኛቸውም ይሁን ከዚያም በኋላ መኪያሄድ የለባቸውም የሚል አስተያየት ከአፋ ወጥቶ አያውቅም ነበር። እንዲያውም አበረታች አስተያየቶችን እየሰጠ በተለይ ታኅሣሥ 7 ቀን 1990 ዓ.ም. በተኪያሄደው በዐምስተኛው የህወሓት ጉባኤ የነዚህ የልማት ሥራዎች እንቅስቃሴ ግምገማ ሲቀርብ፤ «የክልሉ መስተዳድር ሁሉንም የልማት አካላት አቀናጅቶ የትግራይን ሕዝብ ለማልማት የተጫወተው ሚና አድንቆና አሞካሽቶ ይህ ይበልጥ ተጠናክሮ መቀጠል እንዳለበት አምኗል።»¹⁰ ተብሎ ውሳኔ ተላልፎ ነበር።

3ኛ/ ከሁሉ የሚገርመው ደግሞ እነዚህ መለስ ሲኮንናቸው የነበሩት ሥራዎች፣ በተለይ የመንገዶችና የፈፈራል ሆስፒታሉ ሥራዎች ከተሃድሶው በኋላ ተስፋፍተው መሠራታቸው ነው። ከሸራ-ደጀና የተቀየሰውን መንገድ ማዕከላዊ መንግሥት ባይረዳም ክልሉ ይሠራዋል የሚል ዕቅድ ቢኖረንም መለስ በተሃድሶው ወቅት ይህን ሥራ የብክነት ብሎት ተሠርዞ ነበር። ሆኖም ጥቂት ቆይቶ ያንኑ መንገድ እስከ ዳንሻ እንዲዘልቅና በአስፋልት እንዲሠራ አደረገ። ይህን ከማድረጉም በላይ በተከዜና በካዛ ወንዞችም እጅግ ከፍተኛ ድልድዮች እንዲገነቡ አደረገ። የፈፈራል ሆስፒታሉንም በክልሉ የሕክምና እጦት ያጋጥመው የነበረውን ሕዝብ ተቃውሞ ለማርገብ ጥቅም ላይ እንዲውል ተደርጎ እንዲያውም አኩሪ ሥራ እንደሠራበት ተገልጾ በተደጋጋሚ በቴሌቪዥንና በሌሎች መገናኛ ብዙኃን እንደህወሓት አመራር ትልቅ ክንዋኔ ሆኖ ይቀርብ ነበር። መሠራቱን አጥብቀው ይኮንኑት የነበረው ሐውልትም፣ ለተሠውት ትልቅ ክብርና ውለታ ያላቸው ይመስል፤ በዓል በመጣ ቁጥር ፕሮፓጋንዳቸውንና ዲስኩራቸውን ሚያሰራጩበት አደባባይ አድርገውታል። እንዲያውም ያን ብክነት ያስከተለ ስለሆነ መሠራት አልነበረበትም ያሉትን ረስተውት የክልሉ ፕሬዚዳንት ዓባይ ወልዱ በአንድ ክብረ በዓል፤ «ተቃዋሚዎች የሰማዕታቱን ሐውልት ለማፍረስ ሲዝቱ እኛ ለጎሳላከው ቆርጠን ቆመናል» የሚል መልእክት አስተላልፎ ነበር።

¹⁰ 5ይ ናይ ልምዓት ውድባዊ ጉባኤ ህወሓት ዝተመያየጠሎም እጀንዳታትን ዘሕለፎም ውሳኔታትን፣ ታሕሳስ 7/1990 ዓ.ም. መቐለ /በአማርኛ ሲተረጎም፤ 5ኛው የህወሓት የልማት ድርጅታዊ ጉባኤ የተወያየባቸው አጀንዳዎችና ያሳለፋቸው ውሳኔዎች፣ ታኅሣሥ 7/ 1990 ዓ.ም. መቐለ፣ ገጽ 8/

ተሃድሶ እያኪያሄድን ነው የሚሉት የቀድሞውን አስተዳደር በሌለበት አብጠልጥለው ከገመገሙ በኋላ ትግራይ ውስጥ ታይቶ የማይታወቅ የልማት ተአምር እንደሚኖላቸው መሰናን እንደሚያስወግዱና መልካም አስተዳደርን እንደሚያሰፍኑ ቃል ገብተው ነበር። ሕዝቡ እስካሁን በከፍተኛ ተጽዕኖ ሥር ስለነበር ዕምቅ ዐቅሙን አልተጠቀመበትም እያሉም ከእንግዲህ ግን ይህን ዕምቅ ኃይሉን ተጠቅሞ በአጭር ጊዜ ውስጥ የምግብ ዋስትናው እንዲያረጋግጥ እናደርጋለን ይሉ ነበር። እንዲያውም በዐምስት ዓመት ውስጥ አሁን የምግብ ዋስትናው በቤተሰብ ደረጃ ካልተረጋገጠው የኢትዮጵያ አርሶ አደር ግማሽ ያህሉን በምግብ ራሱን እንዲችል እናደርጋለን፤ በትግራይ ደግሞ ከዚህ የበለጠ ውጤት እናረጋግጣለን ይሉ ነበር።¹¹ የአርሶ አደሩን ዓመታዊ ገቢም በነፍስወከፍ አስራ ስምንት ሺሕ ብር እናደርሰዋለን እያሉ እየፎከሩም አርሶ አደሩ በቴክኖሎጂና በግብአት ተጠቅሞ ለውጥ እንዲያመጣ፤ 1ኛ/ ሚምብሬን ፕላስቲክ አንጥፎ የዝናብ ውሃ አጠራቅሞ ከዝናብ እጥረት እንዲገላገል፤ 2ኛ/ የአካባቢው ሥነ-ምግባር /ኢኮሎጂ/ በሚፈቅደው መሠረት የተለያዩ ፓኬጆች እንዲጠቀም ለማድረግ ታቅዶ ነበር። በከተሞችም ጥቃቅንና አነስተኛ ተቋማትን በማስፋፋት ከግብርና ልማቱጋ በተቆራኘ መልኩ ሕዝቡን ተጠቀሚ ለማድረግ ታስቦ ነበር።

ከላይ የተጠቀሰውን ዕቅድ ለማስፈጸምም በመቶ ሚሊዮኖች ብር በሚገመት ወጪ ሚምብሬን ፕላስቲክ ተገዝቶ ገበሬው ሳይወድ በግዱ በማሳው የውሃ ጉድጓዶችን ቆፍሮ ሚምብሬን ፕላስቲኩን እንዲያነጥፍ ተደረገ። ሆኖም ይህ የውሃ ማቆር ስልት ገበሬው ሳያምንበትና አዋጭነቱ ሳይጠና በዘመቻ መልክ የተኪያሄደ ስለነበርና ምንም ሳይፈይድ በኪሳራ ተጠቃለለ። ለሚድያ ፍጆታ ሲባል የጥቂት ውሃ ያቆሩ ገበሬዎች ውጤታማነት ቢገለጽም ገበሬው ራሱ የእርሻ ማሳውን በሚሻማው መሬት ላይ በገበቴ ውሃ አቁሮ ለውጥ ለማምጣት እንደማይቻልና ውጤት ለሌለው ነገር መሬቱን በዋግምት የተመጠጠ ገላ እንዳስመሰለው በይፋ ይናገር ነበር። ዳሩ የሚያዳምጥ አልነበረምና አንዳንዱ ገበሬ ለውሃ ማቆሪያ የተሰጠውን ፕላስቲክ ለቤት ክዳንና ለሌሎች ጥቅሞች አውሎት ነበር።

ይህ በአጭር ጊዜ ውስጥ የምግብ ዋስትናን በገጠር ያረጋግጣል የተባለው የውሃ ማቆር ዘዴ የህንዶችንና የቻይኖችን ተሞክሮ መሠረት ያደረገ ቢሆንም አላዋቂ ኮራጅ ተጠቀመበትና የአገሪቱን ሀብት ከማባከን ሌላ፤ ምናልባት ፕላስቲኩን በአራት መቶ ሚሊዮን ብር የሸጠውን ኩባንያ ተጠቅሞ ካልሆነ በስተቀር ለገጠሬው ምንም ጥቅም ሳያስገኝ ቀርቷል።

ሌላው ገበሬውንና አርብቶ አደሩን በአጭር ጊዜ ውስጥ ማለትም /ከሦስት እስከ ዐምስት ዓመታት ባለው ጊዜ/ በምግብ ራሱን ያስችለዋል የተባለው የአነስተኛ የአዝርኦትና የተክል እንዲሁም የእንሰሳት ልማት ፓኬጅ ነበር። ፓኬጁ በተለይ ገበሬውና አርብቶ አደሩ «በስፔሻላይዜሽንና በዳይቨርሲፊኬሽን» አማካይነት ምርቱን ለገበያ አቅርቦ ከፍተኛ ገቢ እንዲያገኝ ለማድረግ ያለመ ነበር። ሆኖም የገበያ ሥርዓት ባልዳበረበትና ከእጅ ወደ አፍ የሚኖር አርሶና አርብቶ አደር በበረከቱበት በአገራችን የተጠቀሱትን ስልቶች ተግባራዊ ለማድረግ በየዘርፉና በየአካባቢው ያሉትን የምርት ግንኙነቶች ትስስር ጠንቅቆ ማወቅ ያስፈልጋል። ለምሳሌ የፓኬጁ አንድ አካል የሆነው የማር ምርት እንዲስፋፋ በአስር ሺዎች የሚቆጠሩ ዘመናዊ የንብ ቀፎዎች በከተማ እየተመረቱ ከውጭ እየመጡ ለገበሬው በብድር ታድለው ነበር። ሆኖም በዋና ዋናዎቹ የግብርና ዘርፎች ከፍተኛ እድገት ሳይረጋገጥ በአንድ ንኡስ ዘርፍ ላይ ተመሥርቶ አብዛኛው ገበሬ የምግብ ዋስትና የሚያረጋግጥበት ሁኔታ አይኖርም። በወቅቱ የምግብ ዋስትናን የማረጋገጡ ዕቅድ ከማር ምርት ሌላ የሐር ትልን መጠቀሙንም እንደ ስልት ዘይቤ ነበር። ሆኖም ዕቅዱ የሐር ምርት የሚያስፈልገውን ጥንቃቄና እንክብካቤ ያላገናዘበ ነበርና የታሰበውን ሐር ለማምረት ሳይቻል ቀረ። ይህ ሁሉ

¹¹ ዝኒ. ከማሁ፣ ከሳብ ቀጻሊ ጉባኤ ናይ ዝህልውና ስራሕቲ መሰረታዊ አንፈት፣ገጽ 58

የሚያመለክተን ዕቅዱ ተጨባጭነት የጎደለውና ወጥነት ያልነበረው በሩቅ ምሥራቅ የልማት ልብ ወለዳዊ ታሪክ ላይ የተመሠረተ እንደነበር ነው።

ሌላው በከተሞች ከፍተኛ ለውጥ ያስገኛል ተብሎ የታቀደው ጥቃቅንና አነስተኛ ተቋማትን የማስፋፋቱ እንቅስቃሴ ነበር። በእርግጥ የአነስተኛና ጥቃቅን ተቋማት በአገር ኢኮኖሚ እንደ አንድ ንኡስ የኢኮኖሚ ዘርፍ ተደርገው ሊታዩ፣ ተገቢው ትኩረትም ሊሰጣቸው፣ ይገባል። ይህ ሲባል ግን የኢኮኖሚው ለውጥ ዋና ምሰሶ ሆነው መታየት አለባቸው ማለት አይደለም። አሁን ባለንበት ዓለማዊ ሁኔታ ጥቃቅንና አነስተኛ ተቋማት ወደ መካከለኛ ብሎም ወደ ትላልቅ ኢንዱስትሪዎች ሊሸጋገሩ ይችላሉ ብሎ ማሰብ ያስቸግራል። ጥቃቅን፣ አነስተኛ፣ መካከለኛና ትላልቅ ኢንዱስትሪዎች ተሟደጋገፉ እንጂ የሚተካኩ እንዳለመሆናቸው አንዱን አጉልቶ ሌላውን የሚገድል አኪያሄድ ውጤት ሊያስገኝ እንደማይችል ግልጽ ነው። ግዙፍ ኢንዱስትሪዎች የዓለምን ገበያ በተቆጣጠሩበት ዘመን የአነስተኛና የጥቃቅን ኢንዱስትሪዎች ህልውና በአስተማማኝ ሁኔታ የሚረጋገጠው በትላልቆቹ ላይ ተመሥርቶ ነው። መሠረታዊ የብረታ ብረት ኢንዱስትሪ በሌለበት በብረታ ብረት ሥራ የተሰማሩ ጥቃቅንና አነስተኛ ኢንዱስትሪዎችን ማጠናከር ብሎ ነገር የለም። ግዙፍ የሲሚንቶና የግንባታ ኢንዱስትሪዎች ሳይኖሩ በግንባታ ላይ የተሰማሩ የጥቃቅን፣ የአነስተኛና የመለስተኛ ተቋማትን ዘላቂ ህልውና ማረጋገጥ አይችልም። በሌሎች ዘርፎችም እንዲሁ ትስስሩ ተጠብቆ የሚሄድ ነው። ለጥቃቅንና አነስተኛ ተቋማት ምሰሶ የሚሆኑ ትላልቅ ኢንዱስትሪዎች ባልተገነቡበት ሁኔታ ጥቃቅንና አነስተኛ ተቋማት ምን እንደ አሸን ቢፈሉ ወደ ትላልቅ ኢንዱስትሪዎች ሊሸጋገሩ ይችላሉ ማለት ዘበት ነው።

በገጠር አመርቂ ልማት ታይቷል፤ ለከተሞችም ትኩረት ተሰጥቶ እንቅስቃሴ ተደርጓል፤ ተብሎ ሲለፈፍ ስድስተኛው የህወሓት ጉባኤ በመቀሌ ተጠርቶ ነበር። በጉባኤው ቀደም ብለው የተነደፉት ዕቅዶች ምን ላይ እንደደረሱ በተጨማሪ ለማረጋገጥ ባለመቻሉ በደፈናው በገጠር የእድገት እምርታ ለማስመዝገብ ደጃፍ ላይ (Threshold level) ተደርሷል፤ የሚል ሌላ ማደናገርያ ተነግሮ በከተሞችም በአጭር ጊዜ ውስጥ ገጠር ወደተደረሰበት የእድገት ደጃፍ መድረስ ያስፈልጋል ተብሎ ጉዳዩ ተዳፍኖ ታለፈ። ለመሆኑ የእድገት እምርታ የሚባለው ምንድነው? የእድገት እምርታ ለማስመዝገብ ደጃፍ ላይ ደርሰናል ሲባል ምን ማለት ነው? የሚሉትን ጥያቄዎች የዘገባው አቅራቢዎችም ተወያዮቹም በውል ሳያጤኟቸው ተዳፍነው ቀሩ። ለነገሩ ህወሓት/ኢሕአዴግ ከተጠያቂነት ለማምለጥ የሚፈጥራቸው ስልቶች ማለቂያ የላቸውምና ይህም የነዚህ ስልቶች አንዱ ተቀጥላ ነበር።

ከሦስት እስከ ዐምስት ዓመታት ባለው ጊዜ ውስጥ በቤተሰብ ደረጃ የምግብ ዋስትና ይረጋገጣል ተብሎ ከታወጀ ከስምንትና ከአስር ዓመታት በኋላም የምግብ ዋስትና አሁንም እንዳልተረጋገጠ ሥርዓቱ ራሱ ያምናል። ለምሳሌ በ2003 ዓ.ም. የወጣው የትግራይ የዐምስት ዓመት የእድገትና የትራንስፎርሜሽን ዕቅድ፤ «በገጠር የሚከናወኑ የልማት እንቅስቃሴዎች በግብርና ላይ የተመሠረቱ ስለሆኑ ምርትን በዕጥፍ በማሳደግ የምግብ ዋስትናን ማረጋገጥና ማስቀጠል ይኖርባቸዋል¹²» ይላል። በዚህ ዕቅድ መንደርደሪያ በትግራይ ከድህነት ወለል በታች የሚኖረው ሕዝብ ብዛት እርባ አንድ ከመቶ መሆኑን¹³ ይገልጻል። ስድስተኛው የህወሓት ጉባኤ ሲኪያሄድ ትግራይና አማራ ክልል ቀርተው ቀድሞ ትርፍ አምራች የነበሩ የአሩሲና የደቡብ አካባቢዎች የምግብ እርዳታ ተመጽዋቸው ሆነው ነበር፤ የምግብ ዋስትናው ችግር ወደ ከተሞችም እየዘለቀ ሄዶ ነበር። በአጠቃላይ እንኳን

¹² Tigray Regional State. Planning and Finance Bureau. *Five Year (2010/11-2014/15) Growth and Transformation Plan*, September 2003 E.C., Mekelle , p.60
¹³ *ibid.*, p.5

በአገራችን የምግብ ዋስትና በቤተሰብ ደረጃ ሊረጋገጥና ብዙ አካባቢዎች ከረሀብ አልተላቀቁም ነበር። መንግሥትና ከመንግሥት ጋር የተቆራኙ ብድር ሰጪዎች ተቋማት ስፍር ቁጥር የሌለው ገንዘብ ቢያፈሱም ገጠሬው ጥሪቱን ከመሸጥ፣ ከመነቀልና ከመሰደድ አልተረፈም። በሀውሳት/ኢሕአዴግ ከአስር ዓመት በፊት የተገባው ቃል ለምን እንዳልተሟላ ሳይታወቅም ሌላ የማደናገርያ ስልት ተቀይሶ ኢትዮጵያን ከካያ እና ከሰላላ ዓመታት በኋላ መካከለኛ ገቢ ካላቸው አገሮች ተርታ እናሰልፋታለን ተባለ። ይህ እንግዲህ ከተሃድሶው ሠላሳና አርባ ዓመታት በኋላ ኢሕአዴግ ሥልጣን ከያዘ ደግሞ ከአርባ እና ጎምሳ ዓመታት በኋላ መሆኑ ነው። ለመሆኑ የአንድ ፓርቲና መንግሥት ፍሬአማኑት በሠላሳ፣ በአርባና በጎምሳ ዓመታት የሚታይ ከሆነ በየዓመት ዓመቱ ምርጫ ማድረግ ለምን አስፈለገ?

4. ሀውሳት/ኢሕአዴግና የሄጉ የድንበር ኮሚሽን ውሳኔ

ሀውሳት/ኢሕአዴግ የአገር ሉዓላዊነትን በማስከበር ረገድ እጅግ ዝቅተኛ ታሪክ የነበረው ድርጅት መሆኑን ከኤርትራጋ በነበረው ግንኙነት የወሰዳቸውን አቋሞች በመጥቀስ ቀደም ብዬ ገልጼዋለኹ። የዚህ የድርጅቱ ሉዓላዊነትን ያለማስከበር መጥፎ ታሪክ ቀጥሎ በሄጉ የድንበር ኮሚሽን ክርክር የአገራችን ሉዓላዊነትና ጥቅም ጉዳይ እንደገና ጥያቄ ውስጥ ለመግባት ቻለ። በዚህ የአልጀርሱን ስምምነት መሠረት ባደረገው በሄጉ ፍርድ ቤት በታየው የድንበር ማካለሉ ጉዳይ የመለስ መንግሥት የኢትዮጵያ ግዛት የሆኑትን የባድመን፣ ኢሮብንና የጸሮናን አካባቢዎች ለሻዕብያ አሳልፎ ለመስጠት ተዘጋጅቶ ነበር።

ኢሕአዴግ ከአልጀርሱ ስምምነት በኋላ ድንበር ለማካለል ወደ ገላጋይ ፍርድ ቤት ለመሄድ በተዘጋጀበት ወቅት ቢያንስ በተገባው ስምምነት መሠረት ተከራክሮ ለማሸነፍ የሚያስችለው በቂ ሰነድና ማስረጃ ቀርቦለት ነበር። አጼ ምኒልክና ጣልያኖች ያደረጓቸውን የድንበር ስምምነቶች መሠረት በማድረግ የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የታሪክ ምሁራን፣ የዓለም ዐቀፍ ሕግ ባለሙያዎች ቡድንና የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ባለሙያዎች ያከያዟቸው ጥናቶች ለዚህ ተጠቃሾች ናቸው። በተለይ የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ምሁራኑ ጥናት እ.አ.አ. በ1984 ዓ.ም. በአጼ ዮሐንስና በእንግሊዞች ከተደረገው የዓድዋ ውል ጀምረው በአጼ ምኒልክና በኢጣልያ የተደረጉትን የ1889 ዓ.ም. የውጫሌ ውል፣ የ1896 ዓ.ም. የአዲስ አበባ ስምምነትን፣ እ.አ.አ. የ1900 ዓ.ም. የድንበር ስምምነትን፣ እ.አ.አ. የ1902 ዓ.ም. ተጨማሪ ማስታወሻንና እ.አ.አ. የ1908 ዓ.ም. የመግባቢያ ሰነድን ዳሰው ነበር።¹⁴ ምሁራኑ እነዚህን ውሎችና ስምምነቶች ዋቢ በማድረግ ድንበሩ ሲካለል ኢትዮጵያ ከኤርትራ እጅግ ሰፊ መሬት ልታገኝ እንደምትችል አረጋግጠው ነበር። በውሎቹና በስምምነቶቹ መሠረት የማይ ቱኒ ማይ አንበሳ መሥመር በትክክል ሲሠመር በምዕራብ ኤርትራ የሚገኘውን ሰፊ የጋሽ ባርካ መሬት ወደ ኢትዮጵያ ያካልላል። ዋናው የበለሳ ወንዝ የድንበሩ አዋሳኝ ተደርጎ ከተወሰደም ከደቡብ ምሥራቅ ኤርትራም መጠነኛ የአኮሎግዛይ መሬትን ለማግኘት ያስችል ነበር። በተሰጣቸው መመሪያ መሠረት ኢትዮጵያን የሚጠቅሙ አስተያየቶች ሰንዝረው ምሁራኑ ባቀረቡት ጥናት ማጠቃለያ ላይ ኢትዮጵያ የአልጀርሱን ስምምነት ፈጽማ መቀበል እንደሌለባት የሚያመለክቱ በርካታ ጠቃሚ የመፍትሔ አስተያየቶችን አቅርበው ነበር። ከነዚህ ካቀረቧቸው ጠንካራ አስተያየቶች መካከልም፡

¹⁴ a/ AAU Group. 1998. *A Historical Study on the Ethio-Eritrean Question*. Addis Ababa, May–July 1998. 121 pages.
b/ AAU Group. 1998. *The Ethiopian-Eritrean Boundary in Historical Perspective. 11 Annexes*. Strictly confidential. 179 pages

«1ኛ/ ኢትዮጵያ ለአስርተ ዓመታት የቆየውን የጣልያኖችን ተንኮል ተቋቁማ እያለ አሁን የቆየውን ግዛቷን ለኤርትራ አሳለፋ የምትሰጥበት አስገዳጅ ምክንያት አይኖርም፤

2ኛ/ በኢትዮጵያና በጣልያኖች ቀደም ሲል የተደረሱትን የድንበር ውሎች በመጣስ ያካተቷቸውን ግዛቶችን ለማስመለስ የሚያስችላት መብት አላት፤

3ኛ/ ኢትዮጵያ አስፈላጊ ከሆነ በሁለቱ ኃያላን መንግሥታት አስገዳጅነት የተጫነባትን የ1902 ዓ.ም. ማስታወሻ በማውገዝ ወደ 1900 ዓ.ምቱ ውል ልትመለስ ትችላለች፤

4ኛ/ ስምምነቶቹ ዋጋ አላቸው ከተባለና ሕግን መሠረት አድርጎ መጫወት ከተፈለገ ኢትዮጵያ በማንኛውም ሁኔታ ለኢጣልያ የባለቤትነት መብት የሚያሳጣትን የአዲስ አበባውን ውል አንቀጽ 5 እና የ1900 ዓ.ምቱን ስምምነት አንቀጽ 2 ተጠቅማ ኤርትራ የራሷ ግዛት መሆኗን የማትጠይቅበት ምክንያት የለም፤

5ኛ/ ኢትዮጵያ የቃል ኪዳኑ አባል ሆና እያለች ኃያላኑ መንግሥታት እ.ኤ.አ. በ1947 ዓ.ም. የሰላም ስምምነት ሲያደርጉም የኢትዮጵያን መብት ለመርገጥ ምንም ዓይነት መብት አልነበራቸውም፡፡»¹⁵

ጥናቶቹ ይህን ቢያመለክቱም በውስጥ የፖለቲካ ችግሮች የተጠመደው የኢሕአዴግ አመራር ግን ለጉዳዩ በቂ ትኩረት ሳይሰጠው የአልጄርሱን ስምምነት ተቀብሎ ለመደራደር ተስማማ፡፡ ለአገራችን የማይበጀውን የአልጄርሱን ስምምነት መቀበል አንዱ ጥፋት ሆኖ፤ በሄጉ የድንበር ኮሚሽን ለመከራከርም ብቃት ያላቸውን ዓለም ዐቀፍ ጠበቆች ሳይሆን እንዲኹ በስማ በለው ከገበያ የተገኙ ጠበቆችን አሰልፎ ጉዳዩን በግድ የለሽነትና በአላዋቂ እንዲታይ ተደረገ፡፡ እዚህ ላይ ሳስረግጠው የምፈልገው ነገር የጉዳዩ ባለቤት የክርክር ሂደቱን የሚከታተል ጠንክር ያለ ኮሚቴም ይኹን ወይም ኮሚሽን ከማቋቋም ይልቅ ጉዳዩን እንዲከታተል ሥዩም መስፍን ብቻ መሰየሙን ነበር፡፡ እነ መለስና ሥዩም የግዛት ሉዓላዊነትን ለማስጠበቅ የነበራቸው ፍላጎት ደካማ ከመሆኑም ባሻገር በወቅቱ በድርጅታዊ ሥራ ተጠምደው ሥልጣናቸውን ማደላደል ላይ አትኩረው ነበርና ጉዳዩ በማንኛውም መንገድ ቢቋቋ ደንታ አልነበራቸውም፡፡ አያያዛቸውም የግብር ይውጣ ስለነበር ጉዳዩን ዝቅተኛ ባለሟሎቻቸውና የተወሰኑ ባለሙያዎች በቅርብ እንዲከታተሉት አድርገው ነበር፡፡ የአረትራና የኢትዮጵያ ድንበር ኮሚሽን ሰነድ እንደሚገልጸው ኢትዮጵያ ሥዩም መስፍንን፤ የወቅቱን የኢትዮጵያ አምባሳደር በስዊዘርላንድና አንድ የውጭ ጉዳይ ባለሙያ ስታሰልፍ፤ ኤርትራ ደግሞ ሦስት የመንግሥት ባለሥልጣኖችንና /ሄግ የሚገኘው የኔዘርላንድስ አምባሳደር/ ሙሉ የውጭ የሕግ አማካሪዎችን አሰልፋ ነበር፡፡ ይኸ በመንግሥት ደረጃ ብቻ ሲሆን ሌሎች የተቀጠሩ የሕግ ባለሙያዎችን አይጨምርም፡፡

ሻዕብያዎች ባድመ የኤርትራ ናት ከተባለ ጦርነቱን የጀመረውም የኢትዮጵያ መንግሥት ነው ሊባል እንደሚቻል ያውቁ ነበርና፤ ከኢትዮጵያ በተለየ ሁኔታ የሄጉን ኮሚሽን ክርክር በከፍተኛ ደረጃ እየተከታተሉ ባድመን የማግኘቱን ጉዳይ ልዩ ትኩረት ሰጥተውት ነበር፡፡ አሳስፈላጊ ጦርነት ውስጥ ገብተናል ይሉ የነበሩትን የኢሳያስ ተቃዋሚዎችም በዚሁ ባድመን የማግኘት መሣሪያ ሊመቷቸው ውሳኔውን በጉጉት ይጠብቁ ነበር፡፡ ከዚህ በተጨማሪም ከሕግና ከታሪክ አንጻር ተቀባይነት የሌለውን የኢትዮጵያና የኤርትራ ድንበር በሄጉ ኮሚሽን አማካይነት የመጨረሻ ዕልባት ማግኘቱ ኤርትራን ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ከኢትዮጵያ ጋራ ያላትን ድንበር ሊያረጋግጥላትና አገር ሊያሰኛት ይችል ነበር፡፡

¹⁵ AAU Group, op. cit., p. 117

የሄጉ የድንበር ኮሚሽን ኢትዮጵያንና ኤርትራን ካከራከረ በኋላ በሚያዝያ 5 ቀን 1994 ዓ.ም. ብይኑን ሲሰጥ በሰሜን ምዕራብ ኢትዮጵያ በኩል ከሰባ ኪሎ ሜትር ካሬ በላይ የሆነውን የኢትዮጵያን ግዛት ለኤርትራ ለመስጠት ወሰነ። በዚህ ለኤርትራ በተሰጠው ግዛት ውስጥ የጦርነቱ ጊዜያዊ መንሥኤ የነበረችው ባድመ ስትካተት በሰሜን ምሥራቅ ኢትዮጵያ በኩልም ምንም የማይከራክር የነበረው የኢሮብ መሬት በከፊል ለኤርትራ እንዲሰጥ ተወሰነ። እነ ዓይጋን፣ ወርዓትለን፣ ዘገልባን፣ ወዘተ... ያካተተው ጣልያን ኤርትራን በገዛበት ወቅት ጭራሽ ረግጦት የማያውቀው የኢሮብ መሬትም እንደዋዛ ወደ ኤርትራ ተካለለ። ኮሚሽኑ ይህን ውሳኔ ሲወስን የሚከተለውን ብሏል፡

«4.85 ኮሚሽኑ እ.አ.አ. በ1900 ዓ.ም. ስምምነት ላይ የተደረሰበትን የውል መሥመር ለውጦ የኢንደሊን አቅጣጫ በሙሉ ለኢትዮጵያ ለመስጠት ተቸግሯል። እንደኮሚሽኑ አስተያየት ከኢንደሊን አቅጣጫ በሰሜናዊና በምዕራብ ጫፎች ያሉት ስፍራዎች ላይ ኢትዮጵያ የነበራት አስተዳደራዊ እንቅስቃሴ ደከም ያለ የኤርትራ ደግሞ ጠንከር ያለ ነበር። ኢትዮጵያ በነዚህ አካባቢዎች በሚፈለገው ደረጃ ሉዓላዊነቷን ለማረጋገጥ አልቻለችም። በመሆኑም የውሉ መሥመር ተለውጦ የኢንደሊን አቅጣጫ ተከትሎ ይበልጥ ወደ ደቡብና ወደ ምሥራቅ ያሉት ስፍራዎች ብቻ ወደ ኢትዮጵያ መካለል አለባቸው»¹⁶

ከጥቅሱ ለመረዳት እንደሚቻለው የኢትዮጵያ መንግሥት ኮሚሽኑን ሊያሳምን የሚችል ማስረጃም ይሁን መከራከሪያ አላቀረበም ነበር። ይኸ ቀደም ብዬ የጠቀስኩት ከበቂ በላይ የሆነ ማስረጃ ያለመቅረቡ ጥፋት እንዳለ ሆኖ ይበልጥ የሚያሳዝነውና የሚያሳፍረው ደግሞ በኢትዮጵያ መንግሥት በኩል የተፈጸመ ክህደት ነው። ይኸውም ኮሚሽኑ የ1900 ዓ.ም. ውልን መሠረት በማድረግ ጸሮናንና ሌሎች አሁን በኤርትራ ግዛት ሥር ያሉ ቀበሌዎችን ወደ ኢትዮጵያ መካለል አለባቸው ብሎ ሲወስን ኢትዮጵያን ወክለው የቀረቡት የኢሕአዴግ ባለሥልጣናት ሻዕብያን በመደገፍ፤ «ይኸ የኛ መሬት አይደለም፤ መሬቱ የኤርትራ ነው፤» ማለታቸው ነው። ይኸንንም ኮሚሽኑ እንደሚከተለው ያቀርባል፡

«4.68 ኮሚሽኑ ባለው ማስረጃ መሠረት እ.አ.አ. በ1900 ዓ.ም. የተደረገው ውል የሚያስቀምጠውን የድንበር መሥመር በአጠቃላይ ሲቀበለው የምዕራባዊውን የበለሳ አቅጣጫ በተመለከተ ግን በስተሰሜንና በስተደቡብ በኩል ማስተካከያዎች እንዲደረጉ ወስኗል።

4.69 የሰሜኑን ክፍል በተመለከተ የሚደረገው ማስተካከያ ጸሮናን ይመለከታል። ኢትዮጵያ መልስ ስትሰጥ ኤርትራ የግጭት ቦታዎች ያለቻቸው አንዳንድ ስፍራዎች በአመዛኙ ራሷ ግዛት ውስጥ የነበሩ ስለሆኑ የሚያነጋግሩ አይደሉም ብላለች። ኢትዮጵያ የተጠቀመችባቸው ቃላት «ፎርት ካዶርና፣ መናክሰይቶ፣ ጉና ጉና እና ጸሮና በአብዛኛው... የማይሻሙ የኤርትራ መሬቶች ናቸው» የሚሉ ነበሩ። ምንም እንኳን ሞናክሰይቶና ጉና ጉና በውሉ መሠረት የኤርትራ መሆናቸውን ኮሚሽኑም ቢያረጋግጥም ጸሮናና ፎርት ካዶርና ግን ወደ ኤርትራ የሚካለሉ አይደሉም።

4.70 ኮሚሽኑ ጸሮናን በተመለከተ ኢትዮጵያ ለኮሚሽኑ በጽሑፍ ያቀረበችውን ግልጽ መግለጫ ግምት ውስጥ በማስገባት የቆየውን የውል መሥመር አስተካክሎ ጸሮና ወደ ኤርትራ እንድትካለል አድርጓል።

¹⁶ EIBC. 2002. Eritrean-Ethiopian Boundary Commission Decision Regarding the Delimitation of the Border between The State of Eritrea and the Federal Democratic Republic of Ethiopia. Permanent Court of Arbitration, The Hague (Netherlands), 13th of April 2002, p.54.

4.71 ኮሚሽኑ በደቡባዊው ክፍል የሚገኘውን የአክራንና የፎርት ካዶርናን አካባቢ በተመለከተ በኤርትራ የቀረበው የአስተዳደር ሽፋን፣ መጠን፣ ስፋትና ጊዜ በቂ ሆኖ ስላገኘው የአክራንን አካባቢ እንደኤርትራ ግዛት ተቀብሎታል። ፎርት ካዶርናን በተመለከተም ኮሚሽኑ ኢትዮጵያ ጸርናን በተመለከት የሰጠችውን የእምነት ቃል ተቀብለን ለጸርና ያደረግነውን ለፎርት ካዶርናም እናደርጋለን።

4.72 ከዚህ በመነሣት ኮሚሽኑ የ1900 ዓ.ም. ውል መሥመር ከላይ በተጠቀሰው መሠረት በምዕራፍ VI11 አንቀጽ 8.1 ንዑስ አንቀጽ B በተገለጸው አግባብ እንዲስተካከል ወስኗል።¹⁷

በመሆኑም ውሉና ኮሚሽኑ የኢትዮጵያ መሆናቸውን ያረጋግጧቸውን ጸርናንና ፎርት ካዶርናን የኢትዮጵያ ተወካዮች የኛ አይደሉም ብለው ለኤርትራ ተሰጡ። ይህም ኢትዮጵያን ወክለው የቀረቡት ተከራካሪዎች ያደረጉት ሳይሆን ሂደቱን በበላይነት ይመሩ የነበሩት መለስና ሥዩም ያደረጉት እንደሆነ የሚያጠራጥር አይደለም። በኤርትራ ሥር የነበረውና በሄጉ ኮሚሽን ለኢትዮጵያ ሊሰጥ የነበረው ሰፊ መሬት የኢትዮጵያ መሆኑ ተቀባይነት ቢያገኝ ኖሮ የሙና ወንዝ ድንበርነት ክርክርም ይበልጥ ሚዛን ባገኘ ነበር፤ ምክንያቱም የኢትዮጵያ የመከራከሪያ ጭብጥ ከጸርናና ፎርት ካዶርና በስት ሰሜን ያለውን ግዛት በተመለከተ ነበርና። ኢሮብ ውስጥ ሙና የሚባል ወንዝ ጭራሽ የለም፤ ጣልያኖች በነደፉት ካርታ ብቻ ሰንዓፊ አካባቢ የሚገኘው ወንዝ ወደ ዓሊቴና ተገፍቶ ሙና ተብሎ ተሰይሞ ነበር። ጣልያኖች በወቅቱ እንደአዋሳኝ የተሰማሙበት ግን ቀደም ብሎ የሄጉ ኮሚሽን ለኢትዮጵያ ይገባል ካለው የበለሳ ወንዝጋ የተሳሰረውን ሰንዓፊን ወደ ሰሜን ትቶ ከዛገንበሳ በስተ ሰሜን ያሉትን ግዛቶች ሁሉ የሚያካትተውን መሬት ነበር። የሄጉ ኮሚሽን የኢትዮጵያ አዋሳኝ ነው ብሎ ከለየው የበለሳ ወንዝ የሚገናኘውና ሰንዓፊ አካባቢ የሚገኘው ወንዝ ያለ ምንም ጥርጥር ለዘመናት በኢትዮጵያ አስተዳደር ሥር የነበሩትን ዓይጋንና ሌሎች በኤርትራ ቁጥጥር ሥር የነበሩ አካባቢዎችንም ወደ ኢትዮጵያ ያካትታል።

የካርታ ንባብ ልዩ ዕውቀት ባይኖረኝም የሄጉ ውሳኔ በኢንተርኔት ከተሰራጨ በኋላ ስመለከተው ባድመና ሌሎች የኢትዮጵያ ግዛቶችን ያለምንም ጥርጥር ለኤርትራ መስጠታቸው ተገንዝቧል። በወቅቱ እንግሊዝ አገር ስለነበርኩ የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የምሥራቅ አፍሪካ ቢሮ ኃላፊዎች አስጠርተውኝ ባድመ ለማን እንደተሰጠች ሲጠይቁኝ ምንም በማያወላዳ መንገድ ለኤርትራ እንደተሰጠች ነግሪያቸው ነበር። እንግሊዞች ይህን የጠየቁኝ የውሳኔው ይዘት ጠፍቷቸው ሳይሆን ውሳኔው በቀጣዩ የአካባቢው ጸጥታ ላይ የሚኖረውን ዳራ ለመገንዘብ ይመስለኛል።

የሄጉ ኮሚሽን ባድመን ያካተቱትን የኢትዮጵያ ግዛቶች ለኤርትራ እንዲሰጡ ቢወስንም የኢትዮጵያ ሕዝብ ቁጣ እንዳይነሣበት የሠጋው የኢሕአዴግ መንግሥት «ባድመ ብቻ ሳይሆን ሌሎች በኤርትራ ሥር የነበሩ ሰፊ ግዛቶችን ጭምር ያካተተ መሬት ለኢትዮጵያ ተሰጥቷል፤ የኢትዮጵያ ሕዝብ በጦር ሜዳ ያስመዘገበውን ድል በዲፕሎማሲውና በሕገ ሜዳም በማረጋገጡ እንኳን ደስ አላችኹ» በማለት ሕዝብን ለማታለልና ለማስጨፈር ሞክሯል። ዳሩ ኢሕአዴግንና መለስን ለሚያውቅ ለማንኛውም ሰው «ያደሰታ መግለጫው» በውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሥዩም መስፍን መነገሩ ድል እንዳልተገኘ ያመለክት ነበር። እውነት በሄጉ የድንበር ኮሚሽን ውሳኔ ኢትዮጵያ ቀንቷት ቢሆን ኖሮ መለስ ድሉን የማብሰሩን ዕድል ለማንም አሳልፎ አይሰጥም ነበር። ድል ሲገኝ ዋነኛ ባለቤት ለመሆን መለስን የሚቀድመው እንዳልነበር ሹሉ ሽንፈት ሲያጋጥምም ሕዝብ ፊት ቀርቦ የመናገሩን

¹⁷ ibid., pp 50-51.

ኃላፊነት ለሌሎች አሳልፎ እንደሚሰጥ ብዙዎቻችን እናውቅ ነበር። የሂግ ውሳኔ በአጠቃላይ የኢሕአዴግ አመራር ስንፍናና ሽንፈት ቢሆንም ይበልጥ ደግሞ የጠቅላይ ሚኒስትሩ ሽንፈት ቢሆንም ለሕዝቡ ለመዋሸት የተመረጠው ሥዩም መስፍን ነበርና የሕዝቡ ቁጣና ጥላቻ የወረደበትም በእርሱው ላይ ነበር። ነገሮችን በየዋህነት ለሚያዩም ተጠያቂው ውሸት ተናጋሪው እንጂ ውሸቱ እንዲነገር ያደረገው ሳይመስል ይችላል። ያም ሆነ ይህ ነገሩ «ከጅብ ጎሬ ሲሸሽ፣ እጅብ ጎሬ» ሆነና ውርደት የተከናወነው ሥዩም መስፍን ብቻ ሳይሆን የኢሕአዴግ አመራር በአጠቃላይ ነበር።

የሂጉ ኮሚሽን ውሳኔ እንድምታዎች በርካታ ቢሆኑም ዋነኛው ግን በ1990 ዓ.ም. በባድመ አካባቢ የተቀሰቀሰውን ውግያ ማን ጀመረው የሚለው ነው። ባድመ የኤርትራ ነች ከተባለ በእርግጥም ኢሳያስ ይል እንደነበረው የኢትዮጵያ ጦር ወይም ታጣቂ በኤርትራ መሬት መገኘቱ ለጦርነቱ መነሣት ሰበብ ነበር ሊያሰኝ ይችላል። ይህ ከተባለ ደግሞ ሻዕብያዎች አገራችን ወረው ጦርነት ቀስቅሰዋል የሚለው ክሳችን አፈር ድሜ በላ ማለት ነው። ይህን እያልኩ ያለሁት የጦርነቱ መንሥኤ የድንበር ጉዳይ አለመሆኑንና ሻዕብያ በድንበር ሳቢያ በኢትዮጵያ ላይ ጦርነት መክፈቱን ዘንግቼው ሳይሆን ከዲፕሎማሲና ተራው ዜጋ ካለው ግንዛቤ አንጻር ጦርነቱ ተከፈተ የሚባለው ባድመ ላይ በተፈጠረው ግጭት ምክንያት ነው ስለሚባል ነው። ባድመ ለኤርትራ እንዲካለል መወሰኑ ለኢሳያስና ለጓዶቹ ከፍተኛ ድል ሲሆን ለኢትዮጵያን መንግሥት ደግሞ ከፍተኛ ውርደት ነበር።

ኢሕአዴግ የሂጉ ኮሚሽን ለኤርትራ እንደወሰነ ልቡ እያወቀ የኢትዮጵያን ሕዝብ በማሳሳት ማስጨፈሩ በገዛ ሕዝቡ የማይታመን መሆኑን እንዲጋለጥ አደረገው እንጂ ምንም ዓይነት የፖለቲካ ጥቅም አላስገኘለትም ነበር። ውሎ አድሮም ኢሕአዴግ ሕዝቡን እንዳታለለና ባድመ ለኢትዮጵያ እንዳልተሰጠች ቢታወቅም ኢሕአዴግ በጥፋት ጎደናው ቀጠለበት። መለስም ምንም ሳያቅማማ የሂጉን ውሳኔ ተግባር ሳይ ለማዋል እንቅስቃሴውን ጀመረ። የመጀመሪያውን እንቅስቃሴውንም ተቆጣጥራለሁ በሚለው የትግራይ ካድሬና ሕዝብ መካከል ሲጀምርም ሕዝቡ በታላቅ ቁጣ ተነሣ። በተለይ የሽሬ፣ የሸራሮና በአጠቃላይ የሰሜን ምዕራብ ትግራይ ሕዝብ እንደገና ደማችን ይፈሳል፤ አጥንታችን ይከሰከሳል እንጂ ሉዓላዊ ግዛታችንን አሳልፈን አንሰጥም ብሎ ንግሥቲቱ እንደተነካችበት የንብ ሠራዊት ተነሣ። የኢሮብ ሕዝብም እንዲሁ ጣልያን ጭራሽ ረግጦት የማያውቀውን መሬታችንን ለሻዕብያ አሳልፈን አንሰጥም ሞትም ክብር ነውና በመሬታችን ሞተን እንቀበራለን ብሎ ተነሣ። የተቀረው የትግራይ ሕዝብም የነመለስን ውሳኔ እንደማይቀበል በተለያዩ መንገድ ገለጸ። ዋናው የሕዝቡ ጥያቄ፣ ባድመና ኢሮብ መሬታችን ካልሆኑ ለምን ልጆቻችን እዚያ ሄደው አለቁ? እውነትስ መሬቱ የኤርትራ ከሆነ ለምን ከጅምሩ መሬቱን አላስረከብንም? የሚል ነበር። በመጨረሻም ሕዝቡ ያላችሁትን ብትሉም፣ የምታደርጉትን ብታደርጉም፣ ባድመ የኢትዮጵያ ሉዓላዊ ግዛት ነች የሚል አቋም ያዘ። ሕዝቡን በማታለል የሂጉን ውሳኔ ለማስፈጸም የተንቀሳቀሱት ካድሬዎችም ዕፍረታቸውን ተከናወነው ተልእኳቸውን ሳይፈጽሙ ተመለሱ። ለነገሩ የድንበር ውሳኔው ትክክል አለመሆኑን በድፍረት የተናገሩና ለዚህ ድፍረታቸው ተቀጥተው ከሥልጣን የወረዱ ካድሬዎችም አልታጡም።

የህወሓት አመራር የፍርድ ቤት ብይን ነውና የሂጉን ውሳኔ ማክበር አለብን በማለት በ«አፈንጋጮች» እንደለመደው በትግራይ ሕዝብ ላይ ጫና መፍጠር ግን አልሆነለትም። የኢሕአዴግ መንግሥት የሂጉ ኮሚሽን የሚሰጠውን ውሳኔ ያለ ምንም ይግባኝ ለማስፈጸም አልጀርስ ላይ ተስማምቶ ውሳኔውን እንደመጨረሻና ቀደጅ (Final and Binding) ተቀብሎ ፈርሞ ነበርና አጣብቂኝ ውስጥ ገብቶ ተቸገረ። በአንድ በኩል፣ በተቆጣ ሕዝብ፣ በሌላ በኩል ደግሞ፣ ሊኮረኩመው በሚችል ዲፕሎማሲያዊ ማኅበረሰብ መካከል ተቀርቅሮ፣ ከየአቅጣጫው

የሚሰነዘርበትን ጫና ለማርገብ የመረጠው ስልት ለሂጉ ኮሚሽን የማብራርያ ጥያቄ ማቅረብ ነበር።

የኢሕአዴግ መንግሥት የማብራሪያ ጥያቄ በአንድ በኩል ከሕዝቡ የደረሰበትን ጫና ለማርገብ የኮሚሽኑን ውሳኔ እንዳለ እንደማይቀበለው ሲገልጽ፣ በሌላ በኩል ደግሞ ውሳኔውን ቢቀበለውም አንዳንድ ያልተብራሩ ጉዳዮች ስላሉ በነዚህ ላይ ድርድር ይጋብዝ ነበር። ይህ በስመ ማብራርያ የቀረበው ጥያቄ የማጭበርበር ነበርና በሂጉ ኮሚሽን ውሳኔ ዳግም መደራደር እንደማይቻልና የድንበር ማካለሉን ለማድረግ መሬት ላይ ችካሎችን መትከል ብቻ እንደሚቀር ተነገራቸው። ሆኖም ይህን የሂጉን ኮሚሽን ውሳኔ ተግባራዊ ለማድረግ ቢንቀሳቀሱ ከሕዝቡ ጋራ የሚያጋጫቸው ሆነና የችካሉን ጉዳይ ለማዘግየት ዘዴ ማፈላለግ ቀጠሉ። በመጨረሻም ለብቻቸው ሊያራምዱት ያቃታቸውን ጉዳይ በሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት አጸድቀው አንድ የድርድር ሰነድ አቀረቡ።

ይህ ዐምስት ነጥቦችን ያዘለው የድርድር ሰነድ ህወሓት/ኢሕአዴግ ራሱ ከገባበት ማጥ ለመውጣት የቀየሰው ስልት ከመሆኑም በላይ እንደተለመደው የኢትዮጵያን ሕዝብና የዲፕሎማቲክ ማኅበረሰቡንም የሚያደናግር ስለነበር የሕዝቡንም የዲፕሎማቲክ ማኅበረሰቡንም ልብ ለመግዛት ሳይችል ቀረ። ባለ ዐምስቱ ነጥብ ሰነድ የሂጉን ኮሚሽን ውሳኔ በመርሕ ደረጃ ተቀብሎ በሰጥቶ መቀበል መርሕ ከኤርትራ ጋራ በመደራደር መፍትሔ መሻትን የሚቀበል ነበር። ይህ ደግሞ በኢትዮጵያ ሕዝብ ተቀባይነት አላገኘም ነበር። ከሕዝቡ እየቀረበ የነበረው ጥያቄ የአልጄርሱ ስምምነት ከሕግ፣ ከታሪክና ከፖለቲካ አንጻር ተቀባይነት ስለሌለው ይሰረዝ የሚል ነበር። የአልጄርሱ ስምምነት መሠረት አጼ ምኒልክና ኢጣልያ ያደረጉት የቅኝ ግዛት ስምምነት በመሆኑ ይህን ያረጀና ያፈጀ ሰነድ ጥሎ እንደ አዲስ መነጋገሩ ይሻላል ይባልም ነበር። አልሆነላቸውም እንጂ እነ መለስ የሂጉን ኮሚሽን ውሳኔ በመርሕ ደረጃ እንቀበላለን ሲሉ ዳራው ባድመንና ኢሮብን ለሻዕብያ ሰጥተን ብንገላገል ይሻላል የሚል ነበር።

ሌላው በዚሁ ሰነድ ሥንጥር ሊያስገቡት የሞከሩት ሰጥቶ መቀበል የሚለውን መርሕ ነበር። ምን ሰጥተን ምን እንቀበል? ለሚለው ጥያቄ የሚሰጡት መልስ ደግሞ የተምታታ ነበር። የሂጉ ኮሚሽን ስሕተት የሁለቱ አገሮች ድንበር ሲካለል ሊከሰቱ የሚችሉትን ወጣ ገባዎችን ግምት ውስጥ አለማስገባቱ ነው በማለትም በመሬት ላይ ያለውን የአካላለል ዝብርቅርቅ ማስተካከል ይገባል ብለው ሊከራከሩ ሞክረዋል። አንድን መንደርና አንድ ቤት ሁለት ላይ የሚከፍል መሥመር ስለተሠመረ ይህን እናስተካከል እያሉም የሰጥቶ መቀበሉን መርሕ መነሻ ይገልጹ ነበር። ሆኖም ሕዝቡ ሰፊ የኢትዮጵያ ግዛት ለኤርትራ መስጠቱን እንቀበለውም ሲል የምሁራኑ የተወሰነው ክፍል ደግሞ የአጼ ምኒልክንና የጣልያኖችን ውል ጣልያኖች ራሳቸው ስላፈረሱት የውሉ የድንበር አካላለል ለአሁኑ አካላለል መሠረት ሊሆን አይችልም የሚል ነበር። በሂጉ ውሳኔ የማካለል ተግባር የአንድ መንደርና የአንድ ቤት ለሁለት መሰንጠቅ የኢትዮጵያ ሕዝብ ጥያቄ አልነበረም፤ አሁንም አይደለም።

የሰጥቶ መቀበል መርሕ የሚሉትን ሲያነሡ «የመሬት ልውውጥ ማድረግ» የሚል ሐሳብም ያነሡ ነበር። ለዚህም በሂጉ ኮሚሽን ውሳኔ መሠረት የኢትዮጵያ ያልሆኑና ኢትዮጵያ ስታስተዳድራቸው ያልነበሩ መሬቶች ለኢትዮጵያ በመሰጠታቸውና በተመሳሳይ መልኩ ኤርትራ ስታስተዳድራቸው ያልነበሩ መሬቶች ለኤርትራ በመሰጠታቸው እነዚህን መሬቶች መለዋወጥ እንችላለን ይሉ ነበር። እኔ እስከማውቀው ድረስ የሂጉ ኮሚሽን የኢትዮጵያን መሬት ለኤርትራ ሰጠ እንጂ ለኢትዮጵያ የሰጠው የኤርትራ መሬት የለም። እንዲያውም የሂጉ ኮሚሽን ኤርትራ ስታስተዳድረው የነበረውን የጸርና አካባቢ የኢትዮጵያ ነው ብሎ

ቢወስንም በኢትዮጵያ ባለሥልጣናት አይገባንም ባይነት ምክንያት ለኤርትራ የተሰጠ እንደሆነ ኮሚሽኑ ራሱ መስክሯል። ይህ ከሆነ በኋላ እምቢ አንፈልገውም ያልነውን መሬት ከፊሉ ለእኛ ተሰጥቶ ስለነበር ልንለዋወጥ እንችላለን ማለቱ የኢሕአዴግ አመራር በእውነት ጥብቅናው ለኤርትራ ነው ወይስ ለኢትዮጵያ የሚያሰኝ ነው። የሆነው ሆኖ ለኤርትራ በለውጥ የሚሰጥ ለኢትዮጵያ የተሰጠ የኤርትራ መሬት እንደሌለ ግልጽ ሆኖ፣ በአንጻሩ ለኤርትራ የተሰጠውን ዕውቁን መሬታችንን ወደ ኤርትራ እንዳይካለል ጥንቃቄ ቢደረግ ይበጃል እላለኹ። ከእንግዲህ በዚህ ጉዳይ ላይ የሚደረጉ ድርድሮች ለኤርትራ የተሰጠውን ዕውቅ መሬታችንን በማስመለስ ላይ ብቻ የሚያተኩሩ ሳይሆኑ የኢትዮጵያን ዘለቄታዊ ጥቅም በሚያስከብርና ሕገ ወጡንና ኢ-ፍትሐዊውን የአልጀርሱን ስምምነት በሚያፈርስ መልኩ መዘጋጀት አለባቸው። ይህ ሲሆን ደግሞ የኢትዮጵያን የባሕር በር ባለቤትነት መብት እንደዋና ጥያቄ አቅርቦ መደራደር ያስፈልጋል።

መለስና ግብረ አበሮቹ ከሻዕብያጋ የመደራደር አቅጣጫ ቀይሰው ከኤርትራ ጋራ ስለሚደረገው የግንኙነት መሻሻል ያስቡ እንደነበር ቀደም ብዬ ጠቅሸዋለኹ። ይህ ሐሳብ ገና የሄጉ ኮሚሽን ውሳኔ ሳይታወቅና ኤርትራና ኢትዮጵያ በጦርነት ቋፍ ላይ በነበሩበት ወቅት የተወጠነ ነበር። የመለስን ፍላጎት የተገነዘቡት ከትጥቅ ትግሉ ጊዜ ጀምሮ ከህወሓት ጋራ ቅርብ ግንኙነት የነበራቸው «የካናዳ የብረታ ብረት ሠራተኛች ማኅበር» (Canada Steel Workers Union) የሻዕብያና የህወሓት/ኢሕአዴግን ግንኙነት ዱሮ ወደ ነበረበት ለመመለስ ሙከራ አድርገው ነበር። በኢሕአዴግ በኩል ለዚህ ተግባር ግንባር ቀደም ሆነው እንዲንቀሳቀሱ የተደረጉትም የማረቱ ዳይሬክተር ተኸለ ወይኒ አሰፋና የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ፓትሪያርኩ አቡነ ጳውሎስ ነበሩ። በወቅቱ መቀሌ ላይ ኮንፈረንስ በማኪያሄድ የተቋረጠውን ግንኙነት ለማደስ ዝግጅቱ ቢጧጧፍም ጉዳዩ ግን በሕዝቡ ተቀባይነት በማጣቱ የታሰበው ኮንፈረንስ ሳይካሄድ ቀርቶ የግንኙነት መሻሻሉ ዕቅድም ከሸፈ። ውጥኑ የሕዝቡን ስሜት በቤተ ክርስቲያንና በበጎ አድራጎት ማኅበራት አማካይነት ከፈተሹ በኋላ ሐሳባቸው ተቀባይነት ካገኘ ከሻዕብያጋ ለመታረቅ ነበር።

ከዓመታት በኋላ ይህን የኖርማላይዜሽን አጀንዳ መለስ ለተወካዮች ምክር ቤት ሲያቀርበውና ሲጸድቅ ከጅምሩ ሐሳቡ የተጠነሰሰው በጠቅላይ ሚኒስትሩና በኢሕአዴግ እንደነበር ለማረጋገጥ ችያለኹ። በእርግጥ እንኳን የቅርብ ጎረቤት ከሆነው የኤርትራ ሕዝብጋ ከሌሎች የአፍሪካ ሕዝቦችምጋ በሰላም መኖር የተቀደሰ ሐሳብ ነው። ሆኖም ስንት ሰው ያለቀበት ከሻዕብያጋ ያደረገው ጦርነት መሠረታዊ ምክንያት ሳይታወቅና ገና ሽምግልናው እንኳን በቅጡ ሳይጨረስ ለዕርቀ ሰላም መጣደፉ የጤና አልነበረም። ቢያንስ ቢያንስ ለመሆኑ እነ ኢሳያስ ኢትዮጵያን ለመውረር ያነሣቸውን ምክንያት ትተውታል ወይ? ከኤርትራ ጋራ በተያያዘ የሚነሡትን የኢትዮጵያ ጥቅሞች ለማካተት ሻዕብያዎች ዝግጁ ናቸው ወይ? ኢሳያስና ግብረ አበሮቹ በዓይደርና በሌሎች የአገራችን አካባቢዎች ለፈጸሟቸው የንጹሐን ዜጎች የጅምላ ዕልቂት በጦር ወንጀለኝነት መከሰስ የለባቸውም ወይ የሚሉ ጥያቄዎች በቅድሚያ መመለስ ነበረባቸው።

እንደኔ አመለካከተ በኢሳያስ የሚመራው የሻዕብያ መንግሥት ኢትዮጵያን ለመውረር ያነሣውን በአካባቢው የኢኮኖሚ፣ የወታደራዊና የዲፕሎማሲያዊ የበላይነት የመጎናጸፍ ፍላጎት እስካሁን አልጠፋም። እንዲያውም ኢትዮጵያን በማዳከምና በመበታተን በአካባቢው የበላይ የሚሆንበትን ስትራቴጂ ቀይሶ በመንቀሳቀስ ከትግራይ ጀምሮ እስከ ኦጋዴን ድረስ ትግል እያኪያሄድን ነው ብለው ለሚያምኑ ለነ አነግ፣ ኦብነግ፣ ዴምህትና አርበኞች ግንባር ተዋጊዎች መጠጊያ ሆኖ ሥልጠናና ትጥቅ በመስጠት ኢትዮጵያን ለማተራመስ እየሠራ ነው። ይህ አልበቃ ብሎት ሶማሊያ ውስጥ ያሉትን የአልሸባብና የአልቃይዳ ታጣቂዎችም

በመርዳት ኢትዮጵያ ውስጥ ያለውን ቀውስ ለማቀጣጠል እየሞከረ ነው። ኢትዮጵያ በባሕር ከሌላው ዓለም ጋር የምትገናኝበትን ጂቡቲንም በማወክ የኢትዮጵያን ጥቅም ለመጻረር እየሞከረ ነው። እንደነ መለስ ፍላጎት ከኤርትራ ጋር የግንኙነት መሻሻሉ ተግባር ላይ ቢውል ኖሮም ሻዕብያዎች የተለመደውን አገራችንን የመበጥበጥ ተግባራቸውን ይቀጥሉ እንደነበር ምንም ጥርጣሬ የለኝም። በአጠቃላይ ሻዕብያ በአገራችን የውክልና ጦርነቶችን በማራመድና ሰፊ የፕሮፓጋንዳ ዘመቻ በማኪያሄድ የሚመኛትን ደካማና የሻዕብያ ጥገኛ የሆነች ኢትዮጵያን ለመፍጠር እየተንቀሳቀሰ ነው። ታዲያ ይኸን ከመሰለ ጠብ ጫሪ ጋራ በምን አግባብ የግንኙነት ማሻሻያ ማድረግ ይቻላል?

በዚህ በሁለተኛው ግንኙነት የማሻሻል እንቅስቃሴ አቡነ ጳውሎስ ግንባር ቀደም ሆነው አሥመራ ድረስ ሄደው ከኤርትራ አቻቸው ከአቡነ ዲዮስቆሮስ ጋር ተገናኝተው ነበር። ይኸን ድርጊታቸውን በግል ከሠናይ ምግባርና ከእምነታቸው በመነሣት ቢፈጽሙት ባልከፋ ነበር። ሆኖም በአገራችን ኢሕአዴግ ሳይፈቅድ አንዲት ስንዝር እንኳን ፈቅ ሊል የሚችል የዕርቀ ሰላም ይሁን የመንፈሳዊ እንቅስቃሴ እንደሌለ ይታወቅ ነበርና አቡነ ጳውሎስ ወደ ኤርትራ የሄዱት እንደ ኢሕአዴግ ልሉክ መሆኑን ለመገንዘብ ሩቅ መሄድ አያስፈልግም ነበር። የሕዝብ ለሕዝብ ዲሞክራሲ ተገቢ ቢሆንም በሁለቱ አገሮች መካከል የሚኖረው ግንኙነት አስፈላጊነት በፖለቲከኞች ብቻ በተወሰነበትና የችግሩን ምንጭ ለማድረቅ ባልተሞከረበት ሁኔታ የግንኙነት ማሻሻል ሙከራ ብዙ ፋይዳ አልነበረውም። ያም ሆነ ይህ አቡነ ጳውሎስና የኤርትራው ፓትርያርክ አቡነ ዲዮስቆሮስ ያደረጓቸው ጉብኝቶች እንኳን የሁለቱን አገሮች ሕዝቦች የሁለቱን አገሮች ካድሬዎችም ያቀራረቡ አልነበሩም። እነ መለስ በእነ አቡነ ጳውሎስ አማካይነት ያደረጉት የሕዝብ ለሕዝብ ግንኙነት መሻሻል ሙከራ ሊሠራ እንደማይችል ከተገንዘቡ በኋላ የቀራቸው ዱሮውንም የሚያጣላና ጦር የሚያሰብቅ ምክንያት አልነበረንም የሚሉት የሁለቱ መሪዎች ተገናኝቶ መነጋገር ነበር። ሆኖም ይኸም ጥቅሙ የተነካበትንና ኢ-ፍትሐዊ ውሳኔ የተበየነበትን የኢትዮጵያ ሕዝብ ይሁንታ ሳያገኝ ቀረና በመለስ የቀረበው የድርድር ሰነድ እንዲሁ አየር ላይ በኖ ቀረ። ዛሬ ደግሞ የመለስን ውርስ ወይም ሌጋሲ ተቀብለናል የሚሉት ጠቅላይ ሚኒስትር ኃይለ ማርያም ደሳለኝና የቀድሞው ፕሬዚዳንት ግርማ ወልደ ጊዮርጊስ የወደቀውን መፈክር አንግበው ለመንቀሳቀስ ሲሞክሩ እየታዩ ነው።

በአጠቃላይ፤ የአልጄርሱን ስምምነትና እሱን ተከትሎ የተሰጠውን የሂጉን ኮሚሽን ብይን መሠረት በማድረግ የኢትዮ-ኤርትራን ችግር ለመፍታት ኢሕአዴግም መለስም ያደረጉት ጥረት ዋጋ አልነበረውም። በኢትዮጵያና በኤርትራ መካከል ያለው አለመግባባት የድንብር ጉዳይን ብቻ ሳይሆን የኢትዮጵያን የባሕር በር ጥያቄም ያካተቱ በርካታ ሌሎች ጥያቄዎችን ያቀፈ ነው። ለነዚህ ችግሮች መፍትሔ ለማግኘት ከተፈለገ የአልጄርሱን ስምምነትና የሂጉን ኮሚሽን ውሳኔ ሽሮ እንደ አዲስ መደራደር ያስፈልጋል።

5. ታሪካዊው የ1997 ዓ.ም. ምርጫና መዘዙ

5.1 የፖለቲካ ምኅዳሩ በመጠኑ ገርበብ ማለት

የኢትዮ - ኤርትራን ጦርነት ተከትሎ ኢሕአዴግ ከፍተኛ ቀውስ ውስጥ መግባቱንና የተፈጠረውም ቀውስ ድርጅቱን ከፋፍሎ እንዳያከመው ቀደም ሲል ገልጩዋለሁ። የቀውሱ ዋና ውጤት ግን ኢሕአዴግ ከነበረው የተወሰነ የቡድን አገዛዝ ወደ ፍጹም የግለሰብ አምባገነናዊ አገዛዝ መሸጋገሩ ነበር። በሂደቱ የፖለቲካውን መዘውር የተቆጣጠረው መለስም ከክፍፍሉ በኋላ እንደዱሮው መቀጠል በመቸገሩ የተወሰነ የገጽታ ለውጥ ማድረግ ነበረበት።

በመሆኑም ከድርጅቱ አፈንግጠዋል ያላቸውን አውግዞ ካባረረ በኋላ እነሱ ያበላሹትን አስተካካላለሁ በማለት የተወሰኑ ለበትረ ሥልጣኑ ሥጋት የማይፈጥሩበት ለውጦች ማድረግ ነበረበት። ከዚህ በመነሣትም የተወሰነ የለውጥ ነፋስ አሳይቶ በዓለም ዐቀፉ ማንበረሰብና በምሁራኑ ዘንድ የተሻለ የዴሞክራሲ ምኅዳር ተፈጥሯል ለማለፍት ሞከረ። በክፍፍሉ ማግስት በጠቅላይ ሚኒስትሩ ጽሕፈት ቤት ከምሁራን ጋራ የተደረገው ቀናት የፈጀ ስብሰባ ዋና መልእክትም ከእንግዲህ ከምሁራን ጋራ እሳትና ጭድ አንሆንም፤ አብረን እንሠራለን፤ መብታቸውን እንጠብቃለን፤ የሚል ነበር። በዚህ መንገድም በአገር ውስጥ የነበሩና በተወሰነ ደረጃም በውጭ ይኖሩ የነበሩ ምሁራን ለካስ የዴሞክራሲ ለውጥ እንዳይኖር ሥርዓቱን ዐፍነው የያዙት አክራሪዎቹ ነበሩ የሚል ድምጻማ ላይ እንዲደርሱ ጥረት ተደርጓል። የመለስን የሽወዳ ስልት ያልተገነዘቡት ምሁራን «ዝብእሲያ ክሳብ ዝነክስ፣ ይሕንክስ /በአማርኛ ሲተረጎም፣ ጅብ እስኪነክስ፣ ያነክስ» የሚለው አባባል የሚገልጸውን የመለስን አኪያሄድ ሳያስተውሉ ራሳቸውን ለመጪው ምርጫ ለማደራጀት ወስነው የተለያዩ መድረኮችን ማዘጋጀት ጀመሩ። በተለይ በነ ዶክተር ብርሃኑ ነጋና በዶክተር በፈቃዱ ደገፌ አማካይነት በኢኮኖሚስቶች ማኅበር ይሰባሰብ የነበረው ቪቸን ኻያ ኻያ ተብሎ የሚታወቀው ተከታታይ የውይይት መድረክ በአንዳንድ አገራዊ ጉዳዮች ላይ የተለያዩ አስተያየቶች እንዲንሸራሸሩ አድርጎ ነበር። አንዳንድ የፖለቲካ አቋሞችም በዚሁ መድረክ ይገለጹ ነበር። እነ ብርሃኑ ነጋ ይህን መድረክ ተመሳሳይ አቋም ያላቸውን ወገኖች ለማሰባሰብ ሲጠቀሙበት፣ አፈንጋጮች ተብለን ከተፈረጅነው የተወሰነውም ምኅዳሩን በመጠቀም በምናምንባቸው የፖለቲካ አቋሞች ዙሪያ ግንዛቤና የፓርቲ ስብስብ ለመፍጠር አንድ የግል ጋዜጣ ማሳተም ጀምረን ነበር።

መጀመሪያው ላይ ዐምስታችንም ማለትም ተወልደ ወልደ ማሪያም፣ አረጋሽ አዳነ፣ አውዓሎም ወልዱ፣ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክና ገብሩ አሥራት «ጫም» የሚባል የጎትመት፣ የማስታወቂያና የጋዜጣ ሥራ ኩባንያ አቋቁመን ነበር። ይህ ከንግድ ሚኒስቴርና ከማስታወቂያ ሚኒስቴር የንግድ ፈቃድ ያገኘበት ኩባንያ «ሀዝባዊ» የሚባል በአማርኛና በትግርኛ በአንድ ላይ የሚታተም ጋዜጣ ያዘጋጅ ነበር። ጋዜጣው በማን ዋና አዘጋጅነትና ምክትል አዘጋጅነት ይውጣ በሚለው ላይ ግን ስምምነት ላይ ለመደረስ አልቻልንም ነበር። መጀመሪያ ላይ የጫም ኩባንያ ሊቀመንበር አድርገን የመረጥነው ተወልደ ወልደ ማሪያም የጋዜጣው ዋና አዘጋጅ መሆኑን ሊቀበለው አልቻለም። ቀጥለንም ፊት የኢሕአዴግ ልሳናትን በመምራት ልምድ የነበረው ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክ ቦታውን እንዲይዝ ብንጠይቀውም እርሱም ቦታውን ለመያዝ ፈቃደኛ ሳይሆን ቀረ። በመጨረሻ የጋዜጣውን ዋና አዘጋጅነት እኔው ይገጠው፣ ምክትል አዘጋጅነቱን አረጋሽ አዳነ፣ የኩባንያውን ሊቀመንበርነት ደግሞ በተወልደ ፋንታ አውዓሎም ወልዱ ይዘን ጋዜጣውን በየሳምንቱ ማውጣት ጀመርን። ተወልደ ኩባንያውን ባይለቅም ከጋዜጣው የዕለት ተዕለት ዝግጅት ራሱን አግልሎ ነበር። ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክ ግን ወደ አሜሪካን አገር እስከ ሄደበት ጊዜ ድረስ በጋዜጣው ዝግጅት ሥራ ላይ ተሳታፊ ነበር። ዓለም ሰገድ ወደ አሜሪካ ከሄደ በኋላ የጋዜጣው ሥራ በጠቅላላ በአረጋሽ፣ በአውዓሎም፣ በየውብማር አሰፋውና በገብሩ ጫንቃ ላይ ወደቀ። አውዓሎም አጠቃላዩን የጋዜጣውን የአስተዳደር ኃላፊነት ሲይዝ የውብማር ደግሞ የፋይናንስ ሥራውን ትሸፍን ነበር። ጽሑፎችን የመጻፍና የአርታኢነት ሥራዎችን ደግሞ አረጋሽና ገብሩ እናከናውን ነበር። በዚህ መንገድ ለአንድ ዓመት ከስድስት ወር ያህል ሠርተን ጋዜጣው እስከ ዐምስት ሺሕ ቅጅዎች ማከፋፈል ችሎ ነበር።

ቀደም ሲል ለመግለጽ እንደሞከርኩት ወደ ጋዜጣ ጎትመት የገባነው በጎትመት ኢንዱስትሪው ለመዝለቅ ሳይሆን ዓላማችን ትንሽ ፈቅ ብናደርግ ብለን ነበር። ውሎ አድሮ ግን አሕአዴግ ጋዜጣውን እንደሚያጠፋው እናውቅ ነበር። እንደገመትነውም በቀጥታና

በተዘዋዋሪ የጋዜጣው ስርጭት እንዲቆም ተደረገ። በቀጥታ በቴሌኮሙኒኬሽን የደረሰብንን ለአብነት መጥቀስ ይቻላል። ለጋዜጣው ሥራ አንድ ቋሚ ስልክ ተከራይተን፤ ዓቅማችን ውሱን ስለነበርም ስልኩን ጥሪ ለመቀበል ብቻ እንደምንጠቀምበት ተስማምተን ነበር። በኛ በኩል ለሚደረጉ ጥሪዎችም በወር ሁለት መቶ ብር ብቻ መድበን ነበር። ለተወሰኑ ወራት በዚህ መንገድ ከሠራን በኋላ የወር ክፍያችን 4,300 ብር እንደሆነ ተነገረን። ይህ ሊሆን እንደማይችልና ስልኩንም ጥሪ እንደማንደውልበት ገልጸን ቅሬታችንን አሰማን። የዞኑ የቴሌ መሥሪያ ቤት ክፍያውን ካጠናቀቃችኹ በኋላ ይግባኝ ማለት ትችላላችሁ ሲለን ገንዘቡን ከፍለን ይግባኝ ስንጠይቅ መልስ ሳናገኝ በሁለተኛው ወርም 3,500 ብር እንድንከፍል ተጠየቅን። የሁለት ወሩን 7,800 ብር ካስከፈሉን በኋላ «ጥሪ መዝጋቢ መሣሪያው እንደደወላችሁ ስለሚያመለክት ገንዘባችሁ አይመለስም» አሉን። መጨረሻም ገንዘቡ ሳይመለስልን ማመልከቻ አቅርቦን ስልኩ ተቀባይ ብቻ እንዲሆን ተደረገ።

ጉዳዩን ማጣራቱ ትርጉም እንደሌለው በቴሌ ሠራተኞች ቢነገረንም ያን ያህል ገንዘብ የከፈልንበት ወዴት ደውለን እንደሆነ ግለጹልን ስንላቸው የዞኑ ሥራ አስኪያጅ ወደ አሰላ፣ ሻሸመኔና ሌሎች የደቡብና የደቡብ ምሥራቅ ቀጠናዎች ደውላችኋል ብሎ ዝርዝር ሰጠን። ወደ እነዚህ አካባቢዎች እንዳልደወልን ገልጸን ለሙከራ ለተዘረዘሩት ሰዎች ደውለው ከህዝባዊ ጋዜጣ ተደውሎላቸው እንደሆነ እንዲያጣሩልን ጠየቅናቸው። ለአንድ ሁለቱ ደውለውም ሰዎቹ ህዝባዊ ጋዜጣ የሚባል ሰምተው እንደማያውቁ ነገሯቸው። ሥራ አስኪያጅ ግን ምንም ለማድረግ እንደማይችልና ተደውሏል ተብሎ ከተመዘገበ መክፈል እንጂ ሌላ መፍትሔ እንደሌለው ነግሮን አሰናበተን። ሲያሰናብተን ግን በደፈናው በጉዳዩ ሊወሰን እንደማይችልና እሱን በሚያዙ ባለሥልጣናት የተፈጸመ ሊሆን እንደሚችል ጠቁሞን ነበር።

ከዚህ ሌላ ወደ ተለያዩ አካባቢዎች የምንልከው የጋዜጣ ጥቅል በየጊዜው ይዘረፍ ነበር። በአንድ ወቅት ወደ ባሕር ዳር የላክነው ጥቅል በጸጥታ ኃይሎች ቁጥጥር ሥር መዋሉን ለአካባቢዊው ውክልና የሰጠነው ሰው ገልጸልናል። በተዘዋዋሪ ይደርሱብን ከነበሩ ተጽዕኖዎች አንዱም ሰዎች በእኛ ጋዜጣ ላይ እንዳይጽፉና ማስታወቅያ እንዳናገኝ ማድረግ ነበር። በአንድ ወቅት አንድ ሁሉት ጊዜ ማስታወቅያ የሰጡን የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች ቆየት ብለው በሕዝብ ግንኙነት ሰዎቻቸው በኩል ከሠላሳ እስከ አርባ በመቶ ኮሚሽን ካልከፈላችሁን ማስታወቅያ ልንሰጣችኹ አንችልም የሚል ማሳሰቢያ ሰጡን። ያን ያህል ኮሚሽን ክፈሉ ማለታቸው እያስገረመንም ካለን እምነትጋም ይጋጭ ስለነበር ማስታወቅያውን ከናካቴው ተውነው። ለማንኛውም ግን በሥርዓቱ ጉቦና የሥራ ማትጊያ፣ ጉቦና ገጸ በረከት፣ ጉቦና የዘመኑ አርበኝነት፣ የተገጣጠሙ መሆናቸውን ለመገንዘብ ቻልን።

ህዝባዊ ጋዜጣ ዓላማችንን ከማራመድ አንጻር ደህና ቢያገለግለንም ከትርፍ አንጻር ግን የሚያዋጣ ልንበረም። በዚህ ሂደት አውዳሎም፣ ዓለም ሰገድ፣ አረጋሽ፣ ተወልደና እኔ ለሦስት ዓመታት ያህል ያደረግናቸውን ግምገማዎች አሳትመን ከማሰራጨታችን በላይ ለወደፊቱ ማሰባሰብ ይሆናል ያልነውን ረቂቅ መርሐ ግብርም ለማሰራጨት ችለናል። የዚህ ውጤት ሆኖም ከተለያዩ የአገሪቱ ክፍሎች በፕሮግራሙ ዙሪያ ለመሰባሰብ ፈቃዳቸውን ያሳዩን ወገኖች ነበሩ። ከእነዚህ መኻል ለፍሬ የበቃው ትግራይ ውስጥ ራሳቸውን ካደራጁት ከእነ ብርሃኑ በርሄ፣ አስገደ ገብረ ሥላሴ፣ አሥራት አብራሃም፣ ጎይተኦም ጸጋይ፣ ጉዕሽ ገብረ ጳዲቅ፣ ገብረ አረጋይ አስናቀና ሌሎች ጓደኞቻቸው ጋራ ያደረግነው ግንኙነት ነበር። ይህ ግንኙነት መጨረሻ ላይ «ዓረና ትግራይ ለዴሞክራሲና ሉዓላዊነት» በሚል ስያሜ በፓርቲ ሥር ለመሰባሰብ ፈቃደኛ የሆኑና ፈርማቸውን ያስቀመጡ ከአንድ ሺሕ ሦስት መቶ ሰዎች በላይ ለማሰባሰብ አስችሏል። አፈንጋጫች ተብልን ከተፈረጅነው ውስጥም

ሦስታችን ማለትም አውዓሎም ወልዱ፣ አረጋሽ አዳነና ገብሩ አሥራት በዚሁ ፓርቲ መሥረታ ተሳታፊ ሆነናል። በአማራው ክልል የነበሩና ከእኛ ጋራ እየተገናኙ በፓርቲ ምሥረታው ለመሳተፍ የሞከሩት ግን በደገንነቶች ተጠልፈው ይሁን በሌላ ምክንያት አድራሻቸው ጠፍቶ ቀርቷል። እነዚህን ያስተባብር የነበረው ግለሰብ አንዴ ወደ አዲስ አበባ መጥቶ በደገንነቶች ቁጥጥር ሥር ውሎ እንደነበር ግን እኛና ቤተሰቦቹ እናውቅ ነበር።

ፍላጎታችን ከምርጫ 97 በፊት አማራጭ ተቃዋሚ ፓርቲ መሥርተን በምርጫው ለመሳተፍ ቢሆንም ሂደቱ ባስቀመጥነው ጊዜ ሊሳካልን አልቻለም። ሆኖም በተሃድሶው ማግስት የነበረውን ክፍተት ተጠቅመው ኃይላቸውን አሰባስበው ለ1997ቱ ዓ.ም. ምርጫ ተጠናክረው የተዘጋጁ ሌሎች ስብስቦች ነበሩ። ከነዚህ መኻል ጠንካራ ሊባል የሚችለው በነብርሃኑ ነጋና በሌሎች ምሁራን የተቋቋመው በአገሪቱ ፖለቲካ ከፍተኛ ተጽዕኖ የነበረው «ቀስተ ደመና» የተባለው ፓርቲ ነው። ይህ ፓርቲ በአጭር ጊዜ ውስጥ ማለትም ምርጫው ሊኪያሄድ ስደስት ወር ሲቀረው የተፈጠረ ቢሆንም መነሻ የሆነውን ሐሳብ ለማጠናቀርና መሥራቾችን ለማሰባሰብ ከሁለት ዓመት በላይ ተንቀሳቅሶ ነበር።

ለምዕራቡ ማገበረሰብና ለአገሬው ሕዝብ ጊዜያዊ የፖለቲካ ፍጆታ ሲባል ገርበብ ያለውን የፖለቲካ ምኅደር የቀስተ ደመና ፓርቲ ብቻ ሳይሆን ሌሎች ፓርቲዎችም ተጠቅመውበታል። እነዚህ ፓርቲዎች በየክልሉ ጽሕፈት ቤቶች ለመክፈትና አባላት ለመመልመል በመጠኑም ቢሆን ምኅደሩ ተመቻችቶላቸው ስለነበር ለአጭር ጊዜ ደህና ሠርተዋል። ወሳኙ ጉዳይ የሕዝቡ ከመጠን በላይ ለውጥ መፈለግ ቢሆንም ፓርቲዎቹ የተሻሻለውን ምኅደር ተጠቅመው ያደረጉት እንቅስቃሴም ቀላል አልነበረም።

የፖለቲካ ምኅደሩ መሻሻሉ ተቃዋሚ ፓርቲዎች አባሎቻቸውን እንዲያሰባስቡና እንዲያደራጁ ብቻ ሳይሆን ሕዝቡንም በከፍተኛ ደረጃ እንዲቀሰቅሱና እንዲያደራጁ ዕድል ሰጥቷቸው ነበር። በተለይ ኢሕአዴግ በአገሪቱ ሚድያ ከተቃዋሚዎች ጋራ ለመከራከር የከፈተው መድረክ ከራሱ ይልቅ ተቃዋሚዎችን በእጅጉ ጠቅሟል። በአገሪቱ ወሳኝ በተባሉ የፖለቲካ ጥያቄዎች ዙሪያ የተደረጉትን ክርክሮች ብዙ ሕዝብ ተከታትሎ ወጣቱ ልክ አሁን ለኳስ ጨዋታና ለፊልም የሚሰጠውን ትኩረት ለክርክሮቹ ሰጥቶ ይከታተል ነበር። ክርክሮቹ በሁለት ተመጣጣኝ ባልሆኑ ቦክሶች መኻል የሚደርጉ ይመስሉ ነበር። ኢሕአዴግ፣ ከመለስ ጀምሮ፣ አሉኝ የሚላቸውን መድፎች ደርድሮ እነ በረኸት ስምአንን፣ አዲሱ ለገሰን፣ ተፈራ ዋልዋን፣ ሥዩም መስፍንን፣ ዶክተር ካሱ ኢላላን፣ ግርማ ብሩን፣ አባዱላ ገመዳን፣ ወዘተ... አሰልፎ ነበር። በተቃዋሚዎች በኩል ደግሞ አሉ የተባሉ ወንድና ሴት ምሁራን ቀርበው እነ ዶክተር በፈቃዱ ደገፊ፣ ዶክተር ብርሃኑ ነጋ፣ ፕሮፌሰር በየነ ጴጥሮስ፣ ዶክተር መረራ ጉዲና፣ ዶክተር ያዕቆብ ኃይለ ማሪያም፣ ዶክተር ሙሉ ዓለም ታረቀኝ፣ ፕሮፌሰር መስፍን ወልደ ማሪያም ፣ አቶ ልደቱ አያሌው፣ ወዘተ... ተሰልፈው ነበር። በዚህ ውይይት የሕዝቡን ቀልብ የሳቡት ርእሶች የመሬት ጥያቄ፣ የሉዓላዊነት ጉዳይ፣ የብሔር ብሔረሰቦች ወይም የቡድንና የግል መብቶች ጥያቄ ነበሩ። እንደ እውነቱ ከሆነ በነዚህ ክርክሮች ኢሕአዴግ ያቀረበው የመከራከሪያ ሐሳብ አሳማኝ ስላልነበር አልያም የኢሕአዴግ ፖሊሲዎች ተፈትነው ወድቀዋል የሚለው የሕዝብ ግንዛቤ ተቀባይነታቸው ቀንሶላቸው ስለነበር ኢሕአዴግ በዝረራ ወጥቶ ነበር። ኢሕአዴግ በክርክሩ መድረክ ተቃዋሚዎችን ሊቋቋም ባለመቻሉ ተቃዋሚዎች በምርጫው ከፍተኛ ተወዳዳሪ ኃይል ለመሆን የሚያስችላቸው ምቹ ሁኔታ ተፈጥሮ ነበር። በእውነቱ ከባዶ ፕሮፓጋንዳ የጸዳ አጭር የቴሌቪዥንና የሬድዮ ክርክር በሕዝቡ ንቃተ ኅሊና ላይ ምን ያህል ተጽዕኖ ሊያሳድር እንደሚችልና የዘመናዊ ብዙኃን መገናኛ ኃይል እስከምን ድረስ እንደሆነ በወቅቱ ታይቷል።